



Zesde jaargang, 2017,
nr. 3 (maart)

Rechtspraak Europa

In één klik verbonden met Europa

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU). Kernredactie: Marc de Werd en Joanne Bik. Vaste medewerkers: Roel Andrea, Dorien Boessenkool, Floris Dudok van Heel, Louisa Klop, Menco Rasterhoff, Nienke de Visser en Mirjam Winkels.

Rechtspraak Europa wordt gemaakt door het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak ([LBVr](#)), en wordt gepubliceerd op het weblog [European Courts](#), op de [website van de rechtspraak](#) (inclusief archief), en op [Intro Europees recht](#) (alleen intern).

Het archief is te raadplegen op [rechtspraak.nl](#).

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar joanne.bik@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Copyright ©2017 Marc de Werd/Gerechtshof Amsterdam; ©2017 Joanne Bik/LBvR

Volg Rechtspraak Europa op Twitter: [@europeancourts](#) en [@joannebik1](#)

Inhoud

Inhoud	2
Leeswijzer	4
Deel 1 – Rechtspraak	5
Aanbesteding en overheidsopdrachten (B)	5
Advocaten	6
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers (B – C)	6
Asiel en migratie (S – V).....	12
Belastingen (Fi – S)	17
Belastingen – accijns.....	18
Belastingen – btw (Fi - S)	19
Belastingen – douane en tariefindeling	24
Belastingen – vennootschappen en vrij verkeer kapitaal	25
Beroepskwalificaties	26
Consumenten (C)	27
Detentie en politieonderzoek (S).....	29
Diensten, elektronische communicatiediensten	29
Digitale markt	30
Eigendomsrecht.....	30
Erfrecht	31
Familieleven (Fa – SZ)	31
Financiële diensten en markten (B – S)	32
Gehandicapten	33
Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B)	33
Grondrechten (Handvest) en EVRM	35
Handel en anti-dumping	35
Insolventie.....	36
Intellectuele eigendom	37
Institutioneel recht	39
Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken	40
Kansspelen	44
Landbouw en visserij (B)	44
Levenslang	44
LGBT- rechten	45
Luchtvaart (C).....	46
Mededinging	47
Mensenhandel	47

Milieu, natuur, duurzame energie (B – S)	47
Ne bis in idem (B – S)	50
Overlevering en uitlevering (S).....	50
Prejudiciële procedure HvJ	52
Privacy en persoonsgegevens	53
Procesrecht en recht op eerlijk proces	53
Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht	55
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel	55
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht	55
Producteisen	57
Recht op leven	58
Recht op onderwijs	58
Rechtsbijstand.....	58
Redelijke termijn	59
Staatssteun	59
Strafrecht	60
Structuurfondsen	61
Terrorisme (S)	61
Toegang tot documenten (B).....	62
Verkiezingen en kiesrecht	62
Vervoer (B).....	62
Verzekeringen (C- Fi).....	63
Vrij verkeer.....	63
Vrijheid van meningsuiting.....	64
Vrijheid van vereniging.....	64
Vrijheid van verplaatsing	65
Witwassen	65
Deel II - Algemeen	66
Algemeen	66
Witwassen (Fi - S)	66
Cursus en opleiding.....	66
Nieuwsbrieven.....	68
NL prejudiciële verwijzingen	69
Vacatures	70

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees ius commune maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven "bladwijzers", de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.
- In de index is tussen haakjes aangegeven voor welke rechtsgebieden de informatie relevant is: Bestuursrecht (B), Civiel recht (C), Familierecht (Fa), Fiscaal recht (Fi), Strafrecht (S), Vreemdelingenrecht (V)

Deel 1 – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten (B)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 14 februari 2017 – Zaak C-14/17 – VAR

Overheidsopdrachten; aantonen gelijkwaardigheid van producten

Richtlijn 2004/17/EG. Richtlijn 2004/18/EG. Verzoekster en verweerster hebben ingeschreven op een openbare aanbesteding van het Milanese transportbedrijf (reserveonderdelen voor auto- en trolleybussen). De opdracht is toegewezen aan verzoekster. De rechter oordeelde dat verzoekster niet heeft aangetoond dat de te leveren onderdelen gelijkwaardig waren aan de originele en niet heeft aangegeven wie de daadwerkelijke producent van de onderdelen is. Eerstgenoemde eis zou voortvloeien uit de Italiaanse omzetting van richtlijn 2004/18 (artikel 23). Verzoekster gaat in hoger beroep bij de verwijzende rechter. Bij de verwijzende rechter verzet verzoekster zich met name tegen de stelling dat de inschrijver die producten aanbiedt die gelijkwaardig zijn aan de originele producten die gelijkwaardigheid tijdens de aanbestedingsprocedure moet aantonen. De verwijzende rechter stelt vast dat in de technische specificatie is opgenomen dat het certificaat waarmee gelijkwaardigheid met het originele product moet blijken 'bij eerste levering van een gelijkwaardig reserveonderdeel' bij de aanbestedende dienst dient te worden bezorgd. De tekst van de Italiaanse regeling stemt (bijna woordelijk) overeen met artikel 34, lid 8 van richtlijn 2004/17. Er lijkt dus op het eerste gezicht geen strijd met EU-recht.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Finland – 20 februari 2017 – Zaak C-9/17 – Tirkkonen

Overheidsopdrachten; plattelandontwikkeling (ELFPO)

Verordening (EU) nr. 1305/2013. Verordening (EU) nr. 1306/2013. Richtlijn 2004/18/EG. Verzoekster heeft ingeschreven op een aanbesteding van het Finse agentschap voor het platteland (verweerder) voor adviesdiensten op het gebied van landbouw. Verzoekster wordt uitgesloten van de verdere procedure. Zij zou niet aan de inschrijvingsvoorwaarden hebben voldaan door een vraag niet te beantwoorden en verweerder stelt dat de gevraagde akkoordverklaring (aankruisen ja/nee) met de in het ontwerpraamcontract gestelde voorwaarden een onvoorwaardelijke eis van de aanbesteding was. De gevraagde adviesdiensten (aan landbouwers) maken deel uit van het Finse plattelandontwikkelingsprogramma, gebaseerd op verordening 1305/2013 (ELFPO). In de convocatie is de inschrijving voor zowel publieke als private adviseurs opengesteld. Het als bijlage bijgevoegde formulier (dat verzoekster niet invulde) bevat onder meer vragen over aanvaarding van de in het bijgevoegde ontwerpraamcontract opgenomen voorwaarden. Het besluit van verweerder is een voorwaardelijk gunningsbesluit; de adviseurs worden voorlopig toegelaten – een definitief besluit wordt pas genomen nadat zij een examen hebben afgelegd. De verwijzende rechter wijst op de uitleg van het HvJEU van het begrip 'overheidsopdracht' in C-410/14. Het onderhavige toelatingssysteem verschilt wel van het toelatingssysteem in C-410/14 omdat het om een raamovereenkomst gaat waarin gedurende de looptijd ervan geen nieuwe ondernemers worden opgenomen. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-410/14 Falk Pharma

NOOT – HvJ 14 december 2016, zaak C-171/15 Connexion taxi services

mr. A.C.M. Fischer-Braams, Facultatieve uitsluitingsgronden, Ernstige beroepsfout, Beoordeling per geval, Evenredigheidsbeginsel, Gelijkheidsbeginsel, Transparantiebeginsel, Marginale toetsing, JAAN 2017/2, JAAN 2017 afl. 1

NOOT – prejudiciële verwijzing HvJ zaak C-531/16

Interesting Preliminary Reference on Interaction between Competition and Public Procurement Law (C-531/16) [guest post by Dr Deividas Soloveičik] ([howtocrackanut](#))

OVERIG

- Using "cultural fitness" as evaluation criteria breaches EU and UK public procurement law ([howtocrackanut](#))
- [Input sought] Access to procurement remedies and reciprocity in EU/EEA Member States ([howtocrackanut](#))
- New analysis of joint tendering under EU competition law: a few comments on Ritter (2017) ([howtocrackanut](#))
- Separate operational units within a contracting authority and the scope of Directive 2014/24 ([howtocrackanut](#))

Advocaten

HvJ – CONCLUSIE A-G WATHELET – 9 februari 2017 – Zaak C-99/16 – Lahorgue – Frankrijk – ECLI:EU:C:2017:107 – conclusie

Franse Orde van Advocaten moet meebewegen met informatisering en de digitalisering in de rechtspraak

(Zie onder: Diensten)

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers (B – C)

HvJ – ARREST – 1 februari 2017 – Zaak C-430/15 – Tolley – VK – ECLI:EU:C:2017:74 – arrest

Recht op het zorgbestandsdeel van de DLA bij verhuizing naar het buitenland?

Verordening (EEG) nr. 1408/71. Tolley is een vrouw met de Britse nationaliteit. Zij heeft van 1967 tot 1984 nationale verzekeringsbijdragen betaald. Daarna zijn er voor haar nog bijdragen gecrediteerd tot het jaar 1993. Indien zij bij het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd had voldaan aan de voorwaarden inzake bijdragebetaling, zou zij aanspraak hebben kunnen maken op een door de staat uitgekeerd ouderdomspensioen. Met ingang van 26 juli 1993 is aan Tolley voor onbepaalde tijd het zorgbestanddeel van de DLA toegekend, omdat zij niet in staat was zelf haar voedsel te bereiden. De DLA is een niet op premie- of bijdragebetaling berustende prestatie die tot doel heeft de extra kosten te dekken die voortvloeien uit bepaalde soorten medische zorg of uit het feit dat de rechthebbende niet of nauwelijks kan lopen. De DLA, die bestaat uit een zorgbestanddeel en een mobiliteitsbestanddeel, hangt niet af van enig draagkrachtcriterium en is geen inkomensvervangende prestatie, aangezien de rechthebbende beroepsactiviteiten mag uitoefenen. Op 5 november 2002 zijn Tolley en haar echtgenoot definitief in Spanje gaan wonen. In deze lidstaat is Tolley werknemer noch zelfstandige geweest. In de loop van 2007 heeft de minister besloten dat Tolleys recht op de ontvangst van het zorgbestanddeel van de DLA op 6 november 2002 was vervallen. Vast staat dat de betrokkene op deze datum het recht op deze uitkering krachtens de wettelijke regeling van het Verenigd Koninkrijk heeft verloren.

Hof: Een prestatie als het zorgbestanddeel van de onderhoudsuitkering voor gehandicapten (disability living allowance) vormt een prestatie bij ziekte in de zin van verordening (EEG) nr. 1408/71. Artikel 13, lid 2, onder f), van verordening nr. 1408/71, moet aldus worden uitgelegd dat het feit dat een persoon rechten op een ouderdomspensioen heeft verkregen op grond van de bijdragen die hij gedurende een bepaalde periode heeft betaald aan het sociaalzekerheidsstelsel van een lidstaat, er niet aan in de weg staat dat die persoon naderhand ophoudt aan de wettelijke regeling van die lidstaat onderworpen te zijn. Het staat aan de nationale rechter om, op basis van de omstandigheden van het voor hem aanhangige geding en van de bepalingen van het toepasselijke nationale recht, vast te stellen wanneer die persoon is opgehouden aan die wettelijke regeling onderworpen te zijn.

*Artikel 22, lid 1, onder b), van verordening nr. 1408/71 staat eraan in de weg dat de wettelijke regeling van de bevoegde lidstaat het genot van een uitkering afhankelijk stelt van een voorwaarde inzake woonplaats en verblijf op het grondgebied van die lidstaat.
Een persoon die zich in een situatie als die in het hoofdgeding bevindt, behoudt het recht de in de eerstgenoemde bepaling bedoelde prestaties te ontvangen nadat hij zijn woonplaats naar een andere dan de bevoegde lidstaat heeft overgebracht, mits hij voor deze overbrenging toestemming heeft gekregen.*

HvJ – CONCLUSIE A-G TANCHEV – 1 februari 2017 – Zaak C-336/15 – Unionen – Zweden – ECLI:EU:C:2017:77 – conclusie

Berekening opzegtermijn na overname dienstbetrekking; Voor overname vervulde dienstjaren meerekenen?

Richtlijn 2001/23/EG. De verwijzende rechter stelt de vraag of een nieuwe werkgever na overname van een arbeidsbetrekking verplicht is om bij de oorspronkelijke werkgever vervulde dienstjaren in aanmerking te nemen bij de berekening van de opzegtermijnen voor de beëindiging van de arbeidsbetrekking.

A-G: In de omstandigheden zoals die van het hoofdgeding vereist richtlijn 2001/23/EG dat, zelfs nadat een jaar is verstreken na het tijdstip van overgang van een onderneming, de dienstjaren die een werknemer heeft vervuld bij de vervreemder worden meegeteld voor de berekening van het aantal dienstjaren die relevant zijn voor de vaststelling van de opzegtermijn die de verkrijger in acht moet nemen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 6 februari 2017 – Zaak C-684/16 – Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften

Uitbetaling niet opgenomen vakantiedagen

Richtlijn 2003/88/EG. Artikel 31, lid 2 Handvest Grondrechten EU. Verweerder werkt van 2001 tot 2013 als wetenschapper bij verzoekster. Op zijn dienstverband is de cao voor de openbare dienst van toepassing. Verzoekster heeft verweerder verzocht zijn vakantiedagen voor einde van zijn dienstverband op te nemen. Verweerder neemt twee dagen op en vraagt per brief uitbetaling van de 51 resterende dagen. Verzoekster is daar niet op ingegaan. De verwijzende rechter stelt vast dat beslechting van de zaak afhangt van de uitleg van artikel 7, lid 1 van richtlijn 2003/88 en artikel 31, lid 2 Handvest grondrechten EU. Verzoekster heeft verweerder weliswaar (zonder succes) gevraagd zijn vakantie op te nemen maar de periode waarin het kon worden opgenomen niet vastgelegd. Volgens nationaal recht vervallen vakantiedagen die een werknemer in het vakantiejaar niet opneemt. Dit verval treedt niet in wanneer is voldaan aan de voorwaarden voor overdracht. De rechter wijst op uitspraak in zaak C-341/15, maar ook op zaak C-178/15 waarin het gaat over verlies van het recht op jaarlijkse vakantie met behoud van loon wanneer de werknemer de mogelijkheid heeft gehad om gebruik te maken van zijn recht op jaarlijkse vakantie. Verder wil de verwijzende rechter weten of richtlijn 2003/88 directe werking heeft in de verhouding tussen particulieren. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-178/15 Sobczyszyn; C-341/15 Maschek

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Letland – 7 februari 2017 – Zaak C-651/16 – DW

Berekening zwangerschaps- en bevallingsuitkering van Letse vrouw die enkele jaren voor een EU-instelling heeft gewerkt

Verordening (EG) nr. 883/2004. Artikel 4, lid 3, 45 VEU. Het Hof heeft besloten deze zaak te anonimiseren. De uitkeringen (voor zwangerschap en bevalling) worden aan verzoekster toegekend op 80% van verzoeksters gemiddelde sociale verzekeringsloon (sv-loon), waarbij is uitgegaan van het inkomen in de periode van twaalf maanden en het aantal dagen van die periode. Verzoekster heeft in die periode 11 maanden niet in Letland gewerkt. Zij werkte (van 2010 tot 2013) bij een EU-instelling. Haar sv-loon is dan ook op 70% vastgesteld van het gemiddelde sv-loon in Letland en slechts voor één maand is uitgegaan van haar eigen sv-loon. Verzoekster start een procedure om

een hogere uitkering te krijgen door geen rekening te houden met de periode bij de EU (waarin zij logischerwijs geen premie in Letland heeft betaald). De regionale bestuursrechter wijst haar vordering af. Hij oordeelt dat verordening 883/2004 bepaalt dat tijdvakken dienen te worden samengeteld ter verkrijging van het recht maar niet ter bepaling van de hoogte van de uitkering. Die moet naar Lets recht worden berekend en dat is correct gebeurd. Verzoekster gaat in cassatieberoep bij de verwijzende rechter. Bij de verwijzende rechter stelt verzoekster dat de bestuursrechter ten onrechte voorbij is gegaan aan de vrij verkeersbepalingen in het VWEU. Zij wijst op arrest C-185/04 waarin het HvJEU oordeelde dat het verzekeringsstelsel van de EG gelijkwaardig is aan de nationale stelsels. In arrest C-647/13 heeft het HvJEU onder meer verklaard dat een lidstaat die gebruikmaakt van zijn bevoegdheid ter zake van de toekenning van sociale zekerheidsuitkeringen, zich aan het EU-recht dient te houden. Voor wat de berekening betreft wijst zij op C-293/03 waarin het HvJEU de gevolgen van de wijze van berekening die door Letland wordt gehanteerd (gemiddelde sv-loon) onaanvaardbaar acht (belemmering om bij een EU-instelling te gaan werken). De verwijzende rechter twijfelt of de nationale regelgeving met het EU-recht verenigbaar is aangezien verzoekster gebruik heeft gemaakt van haar recht op vrij verkeer. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-203/03 Gregorio My; C-185/04 Öberg; C-647/13 Melchior.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 10 februari 2017 – Zaak C-677/16 – Montero Mateos

Sociale zekerheid; tijdelijke arbeidsovereenkomst; ontslagvergoeding

Richtlijn 1999/70/EG. Verzoekster heeft met verweerder een ad-interimovereenkomst gesloten voor vervanging van een werknemer in vaste dienst, welke is omgezet in een ad-interimovereenkomst ter tijdelijke invulling van een vacature (horecahulp in een bejaardentehuis van verweerder). De vacature wordt vervolgens na een formele selectieprocedure (de enige methode om in Spanje in overheidsdienst te komen) ingevuld, maar niet door verzoekster. De overeenkomst met verzoekster wordt beëindigd. De verwijzende rechter stelt vast dat op grond van rechtspraak van het HvJEU (C-444/09) richtlijn 1999/70 rechtstreeks op onderhavige arbeidsverhouding van toepassing is en verzoekster er rechtstreeks een beroep op kan doen (C-361/12). Verzoekster vervulde dezelfde functie als nu door de geselecteerde kandidaat wordt ingenomen. Het geschil heeft dan ook betrekking op werknemers die voor de toepassing van clause 4 van richtlijn 1999/70 zijn aan te merken als vergelijkbaar, namelijk interim-medewerkers die tijdelijk een vacature invullen en medewerkers in vaste dienst die die functie krijgen toegewezen na afloop van een vergelijkend onderzoek. In arrest van de Spaanse zaak C-596/14 heeft het HvJEU geoordeeld dat het enkele feit dat het gaat om een ad-interimovereenkomst geen objectieve reden kan opleveren die rechtvaardigt dat een werknemer geen ontslagvergoeding krijgt. De nationale rechterlijke instanties hebben dat arrest aldus geïnterpreteerd dat de betrokken werknemers bij de beëindiging van hun tijdelijke overeenkomst de vergoeding toegewezen moeten krijgen waarop vergelijkbare werknemers in vaste dienst recht op hebben volgens het nationale recht indien hun overeenkomst op objectieve gronden wordt beëindigd, dus 20 dagen salaris per dienstjaar. De rechter wijst op de gevolgen van het arrest voor de Spaanse arbeidsmarkt (hoge werkloosheid en een groot aantal tijdelijke overeenkomsten). Het arrest C-596/14 biedt in onderhavig geval echter niet de oplossing aangezien het voor de rechter onduidelijk blijft of de omstandigheid dat een tijdelijke overeenkomst door partijen wordt aangegaan in de wetenschap dat het een overeenkomst betreft die slechts voor bepaalde tijd is, kan rechtvaardigen dat een andere vergoedingsregeling geldt dan voor vaste werknemers wier overeenkomst op objectieve gronden wordt beëindigd. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-444/09 Gavieiro; C-361/12 Carratù; C-596/14 De Diego Porras;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Finland – 10 februari 2017 – Zaak C-679/16 - A

Geldt recht op assistentie voor gehandicapten ook indien een studie in een andere lidstaat wordt gedaan?

Verordening (EG) nr. 883/2004. VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, Artikel 21, lid 1 en artikel 45 Handvest grondrechten EU. Artikel 10 VWEU. Artikelen 21 en 22 VWEU. Verzoeker, geboren 1992, heeft als woonplaats Finland. Hij is zwaar gehandicapt (cerebrale bewegingsstoornis). Hij verzoekt de sociale en gezondheidsdienst van Espoo, vlak voor vertrek naar Estland waar hij rechten gaat studeren, om persoonlijke assistentie op grond van de Finse 'Wet inzake diensten en ondersteuningsmaatregelen voor personen met een handicap' (WDOPH) persoonlijke assistentie voor circa vijf uur per week. Hij geeft daarbij aan dat hij wekelijks van

maandagavond tot en met donderdag in Tallinn zal verblijven. Zijn verzoek wordt afgewezen omdat de gemeente niet verplicht zou zijn om hulp in het buitenland te organiseren nu zijn verblijf in Tallinn het begrip 'permanent verblijf' benadert. De verwijzende rechter moet nagaan of het betalen van een assistent volgens rechtspraak van het HvJEU kan worden aangemerkt als 'prestatie bij ziekte' in de zin van die verordening. Finland heeft niet medegedeeld dat de WDOPH binnen de werkingssfeer van verordening 883/2004 valt maar het HvJEU heeft in een arrest in 1996 (C-25/95) al geoordeeld dat dit er niet toe leidt dat een wet van de materiële werkingssfeer is uitgesloten. Uit arrest C-433/13 blijkt dat de lidstaat over een beoordelingsmarge beschikt bij toekenning van een prestatie en dat het geen prestatie in de zin van Vo. 883/2004 betrof. Daarnaast moet de vraag worden beantwoord of sprake is van discriminatie (in Finland zou hij wel assistentie hebben gekregen) en of de beperking van verzoekers vrij verkeersrecht kan worden gerechtvaardigd. Een mogelijke rechtvaardiging ziet hij in dwingende redenen van algemeen belang (aantasting samenhang en doeltreffendheid van het systeem van persoonlijke assistentie) waarbij hij wijst op arrest C-503/09. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-160/96 (Molenaar); C-503/09 Stewart; C-333/13 Dano; C-433/13 CIE/SLW;

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Spanje - 10 februari 2017 - Zaak C-2/17 - Crespo Rey

Berekeningsgrondslag ouderdomspensioen; vrij verkeer werknemers; gelijke behandeling

Verordening (EG) nr. 883/2004. Verdrag Spanje/Zwitserland inzake sociale zekerheid. Verzoeker is een zaak gestart wegens een besluit waarmee hem een ouderdomspensioen is toegekend. Verzoeker is het niet eens met de berekeningsgrondslag. Verzoeker heeft tussen augustus 1965 en juni 1980 bijdragen sociale zekerheid in Spanje betaald. Tussen 1984 en 2007 heeft hij in Zwitserland gewerkt en bijdragen betaald. Na zijn terugkeer in Spanje heeft hij op 1 december 2007 op grond van artikel 15 van de Spaanse wet een bijzondere overeenkomst voor Spaanse emigranten, en hun kinderen, die in het buitenland werken, afgesloten. Sinds die datum heeft hij tot 1 januari 2014 in Spanje bijdragen betaald. Na aanvraag van zijn ouderdomspensioen wordt hem dit na bepaalde correcties toegekend, waarbij voor de grondslagberekening rekening werd gehouden met het tijdvak waarin hij in Zwitserland heeft gewerkt. Verzoeker is het niet eens met de minimale grondslag, waarbij hij zich beroept op het Spaanse- Zwitsers verdrag inzake sociale zekerheid. De verwijzende rechter wijst op zijn eerder oordeel dat bij letterlijke uitleg (artikel 14 van het verdrag) het Spaans/Zwitserse verdrag altijd de minimale grondslag in aanmerking neemt. Op grond van het *iura novit curia* beginsel kijkt de rechter naar verordening 883/2004, de vrij verkeersbepalingen en de nationale regeling. Met name de laatste brengt twijfel of de berekening van verweerder juist is. Het gaat dan om de vraag of van de uitdrukking 'de Spaanse bijdragegrondslag die in de tijd het dichtst bij de referentietijdvakken ligt' (bijlage XI.G.2 van verordening 883/2004) moeten worden geacht te zijn uitgesloten de bijdragegrondslagen die voortvloeien uit de sluiting van de bijzondere overeenkomst voor teruggekeerde Spaanse emigranten.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 14 februari 2017 – Zaak C-12/17 – Dicu

Kan ouderschapsverlofperiode als tijdvak van arbeid worden aangemerkt?

Richtlijn 2003/88/EG. Richtlijn 2010/18/EU. Verzoekster is rechter en heeft over 2014 al haar verlofdagen opgenomen en heeft zwangerschapsverlof en ouderschapsverlof genoten. Daarop aansluitend is zij 30 dagen met verlof gegaan. Zij heeft gevraagd de resterende dagen (vijf) eind december 2015 te mogen opnemen. Haar werkgever wijst het verzoek af: verzoekster zou haar verlof al hebben opgemaakt en al zeven dagen over 2016 hebben verbruikt omdat zij gedurende het tijdvak van haar ouderschapsverlof, dat volgens de Roemeense wet niet als een tijdvak van arbeid wordt gerekend, geen verlof heeft opgebouwd. Verzoekster gaat in beroep en vraagt een verklaring voor recht dat de ouderschapsverlofperiode als tijdvak van arbeid wordt aangemerkt. De onenigheid over uitleg van richtlijn 2003/88 is ontstaan door verschillende interpretatie van de jurisprudentie van het HvJEU (zaken C-350/06 en C-520/06 Schultz-Hof ea; C-282/10 Dominguez). Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-350/06 en C-520/06 Schultz-Hoff ea; C-282/10 Dominguez

PREJUDICIËLE VERWIJZING – VK – 17 februari 2017 – Zaak C-17/17 – TGE Grenville Hampshire

Sociale zekerheid; bescherming werknemers bij insolventie werkgever; pensioen

Richtlijn 80/987/EEG. Verzoeker is een voormalig werknemer van Turner & Newall (T&N) dat in 2001 insolvent werd als gevolg van een overname. Verzoeker werkte er van 1971-1998 (ontslag en vervroegd pensioen) en was de gehele periode aangesloten bij de pensioenregeling (T&N-regeling). Hij krijgt een pensioen toegezegd met gewaarborgde jaarlijkse verhoging (3%). De ingangsdatum insolventie van T&N is 10 juli 2006. Verzoeker heeft beroep ingesteld tegen de RvB van het Pensioenbeschermingsfonds (PPF, verweerder). PPF is ingesteld op grond van de pensioenwet 2004 en kan onder bepaalde voorwaarden in geval van insolventie van een bedrijf uitkeringen 'overnemen'. In de wet is een 'beoordelingsfase' opgenomen waarin PPF de activa en passiva van het insolvent verklaarde bedrijf waardeert en beziet of het tekort aan activa binnen de pensioenregeling van T&N zodanig is dat PPF de aansprakelijkheid moet overnemen. Overname vindt niet plaats als de uitkeringen gelijk zijn aan (of hoger zijn dan) het niveau van de PPF-vergoeding. De verwijzende rechter schetst de twee mogelijke scenario's als gevolg van de beoordeling. Voor verzoeker gaat het om het plafond van de PPF-vergoeding voor werknemers die de pensioenleeftijd nog niet hebben bereikt bij ingaan beoordelingsfase (dat ook geldt voor circa 40 andere werknemers van de in totaal circa 35000). Ook kunnen op grond van de pensioenwet jaarlijkse verhogingen van PPF-uitkeringen worden beperkt. Verzoeker (e.a.) heeft de goedkeuring van de waardering van de T&N-regeling betwist op de grond dat de aan de waardering ten grondslag liggende bepalingen van de pensioenwet, die ertoe leiden dat sommige werknemers minder dan 50% van hun opgebouwde rechten op ouderdomsuitkeringen ontvangen, onverenigbaar zijn met artikel 8 van richtlijn 80/987 zoals uitgelegd door het HvJEU in C-278/05 en C-398/11. De rechter oordeelt (op grond van de twee genoemde arresten) dat artikel 8 van de richtlijn het VK niet verplicht om ervoor te zorgen dat elke werknemer minstens 50% van de door hem opgebouwde rechten op ouderdomsuitkeringen ontvangt bij insolventie van zijn werkgever. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-278/05 Robins; C-398/11 Hogan

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 20 februari 2016 – Zaak C-18/17 – Danieli & C. Officine Meccaniche e.a.

Detacheringen; vrij verkeer diensten

Richtlijn 96/71/EG. Er zijn zeven verzoekers waaronder een Italiaanse vennootschap, vier Kroatische onderdanen, een Rus en een Wit-Rus. Zij komen op tegen een besluit van het regionaal kantoor dienst arbeidsvoorziening te Oostenrijk. De Italiaanse verzoekster heeft een opdracht voor de bouw van een draadwalserij overgenomen van een Oostenrijkse onderneming. Zij meldt al haar werknemers aan bij het Oostenrijks nationaal coördinatiecentrum voor controle op illegale tewerkstelling. Pas later heeft verzoekster aangegeven dat de aangemelde werknemers niet door haarzelf maar door de tewerkstellende ondernemingen ter beschikking zijn gesteld voor uitvoering van het Oostenrijkse project. De Italiaanse verzoekster vormt een concern met een Kroatische onderneming waar de Kroatische verzoekers werken. Voor wat betreft het stelsel van sociale zekerheid zijn zij aangesloten bij het Kroatische stelsel ('werknemers I'). De (Wit-)Russen zijn via het Italiaanse bedrijf tewerkgesteld en vallen onder de Italiaanse sociale regeling ('werknemers II'). Het regionale kantoor van de dienst voor arbeidsvoorziening (verweerder) verbiedt de terbeschikkingstelling. Beroepen daartegen worden ongegrond verklaard. De rechter oordeelt dat sprake is van terbeschikkingstelling in de zin van richtlijn 96/71 en dat die richtlijn vereist dat er gedurende de periode van terbeschikkingstelling een dienstverband tussen de onderneming van herkomst en de werknemer bestaat, waarvan in casu volgens de geldende voorschriften geen sprake is. In beide gevallen blijven verzoekers werknemers van de tewerkstellende onderneming in Kroatië dan wel Italië en in die hoedanigheid verder bij de sociale zekerheid aangesloten. De verwijzende rechter wijst op uitspraak in Vicoplus waar het HvJEU oordeelde over de door NL voor Poolse werknemers genomen maatregelen: geen onderscheid tussen toetreding tot de arbeidsmarkt van gedetacheerde werknemers dan wel zelfstandigen om aan het betreffende deel van de toetredingsakte niet het nuttig effect te ontnemen. Hetzelfde geldt voor de Hongaarse werknemers die naar Oostenrijk wilden (C-586/13). Terbeschikkingstelling van werknemers is een dienst tegen vergoeding waarbij de werknemer in dienst blijft van de dienstverrichtende onderneming – er komt geen arbeidsovereenkomst tot stand. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-113/89 Rush Portuguesa; C-307/09 – C-309/09 Vicoplus; CV-586/13 Martin Meat;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk - 21 februari 2017 – Zaak C-24/17 – Österreichischer Gewerkschaftsbund

Inaanmerkingneming van eerder vervulde tijdvakken van dienstverband

Richtlijn 2000/78/EG. Verordening (EU) nr. 492/2011. Artikelen 20, 21 en 47 Handvest grondrechten EU. De Oostenrijkse wetgever heeft na de arresten C-88/08 en C-530/13 een nieuw wettelijk stelsel van inaanmerkingneming van eerder vervulde tijdvakken van dienstverband van arbeidscontractanten van de federale overheid ingevoerd. Sindsdien wordt de inschaling en plaatsing in een bepaalde salaristrap van een arbeidscontractant van de federale overheid bepaald door de met de duur van het dienstverband toenemende salarisanciënniteit. Tijdvakken van arbeid bij lokale overheden worden volledig meegeteld, tijdvakken bij andere werkgevers (indien relevant voor de werkzaamheden) voor maximaal tien jaar. Er is een overgangsregeling waarbij februari 2015 als grondslag dient. Verzoeker heeft een zaak aangespannen omdat door dit uitgangspunt de bezoldiging van de reeds aangestelde arbeidscontractanten in het nieuwe stelsel onverminderd in strijd zou zijn met EU-recht. De eerder bestaande discriminatie op grond van leeftijd wordt hiermee voortgezet en de controleerbaarheid van de rechtmatigheid van de bezoldiging vóór februari 2015 wordt erdoor weggenomen. Met name het verschil tussen inaanmerkingneming van dienstverband bij de overheid en bij andere werkgevers is in strijd met EU-recht (zaak C-514/12). Verzoeker wijst op arrest in gevoegde zaken C-501/12, C-540/12 en C-541/12 waaruit door de grote verschillen tussen Oostenrijkse en Duitse bezoldigingsstelsels geen eventuele rechtvaardiging van de voortdurende discriminatie door het nieuwe stelsel zou kunnen worden afgeleid. Verweerder meent met nakoming van arrest C-530/13 aan zijn verplichtingen te hebben voldaan tot afschaffing van bepalingen die met het beginsel van gelijke behandeling in strijd zijn (richtlijn 2000/78). Het vaststellen van één overgangsdatum is gedaan ter vermindering van individuele vaststelling van de uitgangspositie van alle contractanten. Hij wijst op arrest C-20/13 dat betrekking zou hebben op een vrijwel identieke herschikking in Duitsland die door het HvJEU zou zijn aanvaard. De verwijzende rechter haalt het arrest Specht aan waarin het HvJEU heeft verklaard dat artikel 2 en artikel 6, lid 1 van richtlijn 2000/78 zich niet verzetten tegen de wijze waarop reeds aangestelde ambtenaren opnieuw worden ingedeeld op basis van het oude bezoldigingsstelsel, hoewel dat stelsel discrimineerde, zolang de verdere vooruitgang binnen de nieuwe salarisschaal daarna uitsluitend afhankelijk is van de sinds de inwerkingtreding van die wettelijke regeling verworven ervaring. Wel dienden de overgangsmaatregelen niet verder te gaan dan noodzakelijk om de nagestreefde doelstelling te bereiken. De vraag in onderhavige zaak is of de door Oostenrijk ingestelde overgangsregeling vergelijkbaar is en of de regeling evenredig is. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-88/08 Hütter; C-514/12 Salzburger Landeskliniken; C-501/12, C-540/12 en C-541/12 Specht e.a.; C-20/13 Unland; C-530/13 Schmitzer;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 28 februari 2017 - Zaak C-39/17 – Lubrizol France

Vrij verkeer goederen; sociale solidariteitsbijdrage

(Zie onder: vrij verkeer)

NOOT – bij HvJ 15 december 2016, zaak C-401/15 Depesme

dr. P.E. Minderhoud, Kind grensarbeider; sociale voordelen wanneer werknemer voorziet in het onderhoud van het kind, JV 2017 afl. 3

NOOT – bij HvJ 2 juni 2016, Zaken C-122/15, X en C-548/15, De Lange

D. Cuypers, Fiscale leeftijdsdiscriminatie is niet altijd, maar soms toch sociale leeftijdsdiscriminatie, SEW 2017, nr. 2

NOOT – bij HvJ 24 november 2016, zaak C-443/15 Parris

mr. dr. M. van den Brink, Seksuele voorkeur, Leeftijd, Nabestaandenpensioen, Intersectionele discriminatie, Reikwijdte richtlijn, EHRC 2017/44

REGELGEVING EU

BNC Fiche: Wijziging coördinatieverordening sociale zekerheidsstelsels (Kamerstuk 22112 nr. 2299)

LITERATUUR

Mr. dr. H.H. Voogsgeer, Kroniek Europees Arbeidsrecht 1 september 2015 - 31 december 2016, TRA 2017/28

EUROPESE COMMISSIE

Legal Guidance on the Working Time Directive (Raad)

OVERIG

- Practice Guide Jurisdiction and applicable law in international disputes between the employee and the employer (EC)
- Mr. S.A. Gawronski en mr. Dr. B.J.V. Keupink, 323. Grensoverschrijdende dienstverlening onder de Wet arbeid vreemdelingen (NautaDutilh)

Asiel en migratie (s - v)

EHRM – ARREST – 14 februari 2017 – S.K. t. Rusland – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0214JUD005272215

De Russische wetgeving vertoont gebreken in een zaak over uitzetting naar Syrië.

Verzoeker is een Syrische staatsburger die na een lang verblijf in Rusland dreigt te worden uitgezet omdat hij in Rusland heeft verbleven terwijl zijn visum al was verlopen. Tijdens zijn detentie, in afwachting van zijn uitzetting, wordt een nieuwe tijdelijke asielaanvraag afgewezen. Het Hof oordeelt unaniem dat artikelen 2 en 3 EVRM zijn geschonden, omdat de veiligheid en de humanitaire situatie, evenals het soort en de mate van vijandigheid en geweld in het land waar verzoeker naar zou worden uitgezet, verzoeker zouden blootstellen aan het risico op de dood of ernstige schade aan zijn lichamelijke integriteit. In combinatie met de twee voornoemde artikelen acht het Hof ook artikel 13 EVRM geschonden op basis van de risico's voor het lijf van leven van verzoeker ten gevolge van het handhaven van de uitzetting. De beschikbare nationale rechtsmiddelen voldeden niet aan de vereisten van 'doeltreffendheid' voor dit soort zaken. Met name niet nu er geen onafhankelijk en strikt nauwkeurig onderzoek was gedaan naar de risico's, de mogelijkheden om uitzetting te voorkomen als zulke risico's zich zouden openbaren en een 'automatische opschortende werking' van de betwiste straf gedurende de nationale procedures.

HvJ – ARREST – 9 februari 2017 – Zaak C-560/14 – M – ECLI:EU:C:2017:101 – arrest

Recht om te worden gehoord; verzoeken inzake subsidiaire bescherming

Richtlijn 2004/83/EG. Het verzoek betreft de uitlegging van het recht om te worden gehoord in het kader van de procedure voor erkenning als een persoon die voor subsidiaire bescherming in aanmerking komt, als bedoeld in voornoemde richtlijn. M is Ierland binnengekomen met een studentenvisum. Na zijn studie heeft M een asielverzoek ingediend, dat werd afgewezen. M heeft vervolgens een verzoek om subsidiaire bescherming ingediend. Dit verzoek werd afgewezen en de minister heeft een verwijderingsbesluit jegens M vastgesteld.

Hof: Het recht om te worden gehoord, zoals dat van toepassing is in het kader van richtlijn 2004/83/EG vereist in beginsel niet dat in het geval waarin in een nationale regeling twee afzonderlijke, opeenvolgende procedures bestaan voor de behandeling van respectievelijk het verzoek om toekenning van de vluchtelingenstatus en het verzoek om subsidiaire bescherming, de persoon die om subsidiaire bescherming verzoekt het recht heeft op een onderhoud over zijn verzoek

alsmede het recht om getuigen op te roepen of te ondervragen tijdens dat onderhoud. Een onderhoud moet wel plaatsvinden wanneer specifieke omstandigheden die verband houden met de elementen waarover de bevoegde autoriteit beschikt, of met de persoonlijke of algemene situatie waarin het verzoek om subsidiaire bescherming is gedaan, dit noodzakelijk maken om dat verzoek met volledige kennis van zaken te kunnen behandelen. Het staat aan de verwijzende rechter om dit na te gaan.

- Court of Justice gives judgment on Irish procedure for determining claims for Subsidiary Protection ([EU law analysis](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G MENGOZZI – 7 februari 2017 – Zaak C-638/16 PPU – X en X – Grote Kamer – België – ECLI:EU:C:2017:93 – persbericht – conclusie

Aanvraag humanitair visum wanneer gronden bestaan aan te nemen dat personen bij weigering zullen worden blootgesteld aan folteringen of onmenselijke of vernederende behandelingen.

Verordening (EG) nr. 810/2009. Artikelen 4 en 18 Handvest Grondrechten EU. Verzoekers in het hoofdgeding, een echtpaar, en hun drie minderjarige kinderen van jonge leeftijd, hebben de Syrische nationaliteit, wonen in Aleppo en hebben verklaard orthodoxe christenen te zijn. Zij hebben op 12 oktober 2016 visa aangevraagd bij het Belgische consulaat te Beiroet (Libanon) en zijn op 13 oktober 2016 naar Syrië teruggekeerd. Deze aanvragen strekken tot een snelle afgifte van visa met territoriaal beperkte geldigheid op grond van artikel 25, lid 1, van de visumcode. De aanvragen zijn afgewezen. Volgens de Dienst Vreemdelingenzaken hadden verzoekers in het hoofdgeding de bedoeling langer dan 90 dagen in België te verblijven aangezien zij een visum met territoriaal beperkte geldigheid hebben aangevraagd om in België een asiilverzoek in te dienen.

A-G: Artikel 25, lid 1, onder a), van verordening (EG) nr. 810/2009 moet aldus worden uitgelegd dat de uitdrukking ‚internationale verplichtingen‘ in de tekst van deze bepaling niet ziet op het Handvest grondrechten EU. De lidstaten zijn verplicht de bepalingen van het Handvest te eerbiedigen wanneer zij op grond van artikel 25, lid 1, onder a), van verordening nr. 810/2009 een visumaanvraag onderzoeken waarvoor humanitaire redenen worden aangevoerd, alsook wanneer zij over die aanvraag een besluit vaststellen. Artikel 25, lid 1, onder a), van verordening nr. 810/2009 moet aldus worden uitgelegd dat de lidstaat die door een onderdaan van een derde land is verzocht een visum met territoriaal beperkte geldigheid af te geven omdat er zich humanitaire gronden voordoen, gehouden is dat visum af te geven indien er, gelet op de omstandigheden van het geval, ernstige en op feiten berustende gronden bestaan om aan te nemen dat de weigering tot afgifte van dit document rechtstreeks ten gevolge zal hebben dat die onderdaan wordt blootgesteld aan behandelingen die door artikel 4 van het Handvest van de grondrechten zijn verboden, doordat hem een wettelijke mogelijkheid wordt onthouden om zijn recht op indiening van een verzoek om internationale bescherming in die lidstaat uit te oefenen. Het feit dat een dergelijke onderdaan geen familiebanden of andere bindingen heeft met de lidstaat die om afgifte van een visum is verzocht, is niet van invloed op dit antwoord.

- Le visa humanitaire et la jouissance effective de l'essentiel des droits : une voie moyenne ? À propos de l'affaire X. et X (PPU C-638/16) ([Gdr-elsj](#))
- AG Mengozzi's Opinion On Granting Visas to Syrians From Aleppo: Wishful thinking? ([European law blog](#))
- Advies A-G: EU-landen moeten visum geven aan personen die worden bedreigd met foltering ([ECER](#))

HvJ – ARREST – 16 februari 2017 – Zaak C-578/16 PPU – C.K. ea. – ECLI:EU:C:2017:127 – conclusie (NL) – arrest (alleen FR)

Dublin-verordening

Verordening (EU) nr. 604/2013. Artikel 4 Handvest grondrechten EU. Wat gebeurt er wanneer een lidstaat op grond van de criteria van verordening nr. 604/2003 als verantwoordelijke lidstaat is aangewezen, maar de grondrechten van asielzoekers beweerdelijk niet eerbiedigt? Wat nu als de tekortkomingen niet het gehele asielstelsel van de verantwoordelijke lidstaat, maar alleen de bijzondere situatie van een verzoeker betreffen? Kunnen die tekortkomingen worden geacht te zijn gerelateerd aan het systeem in de zin van artikel 3, lid 2, tweede alinea, van verordening

nr. 604/2013? Doen zij, als dat niet zo is, niettemin de verplichting ontstaan om de verzoeker niet aan de verantwoordelijke lidstaat over te dragen?

- The Dublin system: the ECJ Squares the Circle Between Mutual Trust and Human Rights Protection ([EU law analysis](#))
- Escalé à Canossa ? La protection des droits fondamentaux lors d'un transfert « Dublin » vue par la Cour de justice (C.K. c. Slovénie, C-578/16 PPU) ([gdr-elsj](#))

GERECHT EU – BESCHIKKING – 28 februari 2017 – zaken T-192/16 – NF – ECLI:EU:T:2017:128 – T-193/16 – NG – ECLI:EU:T:2017:129 – en T-257/16 – NM – ECLI:EU:T:2017:130 – NF, NG en NM / Raad

EU-rechter niet bevoegd uitspraak te doen over rechtmatigheid verklaring EU-Turkije over migratie

Artikel 263, eerste alinea, VWEU. Verklaring EU-Turkije van 18 maart 2016. Turkije en de EU hebben een gezamenlijk actieplan opgesteld: „EU-Turkey joint action plan” Verzoekers hebben asiel aangevraagd in Griekenland vanwege deze overeenkomst. Ze wilden eigenlijk in een andere lidstaat asiel aanvragen. Zij verzoeken het Gerecht om de overeenkomst nietig te verklaren. Er zijn verzoeken tot interventie ingediend door NQ, NR, NS, NT, NU en NV, door Amnesty International, alsmede door België, Griekenland en de Commissie.

Gerecht: De verklaring EU-Turkije, kan niet kan worden beschouwd als een handeling die is vastgesteld door de Europese Raad en overigens ook niet door een andere instelling, een orgaan of een instantie van de Unie, of als een handeling waaruit het bestaan van een dergelijke handeling blijkt en die zou overeenkomen met de bestreden handeling. Het Gerecht is daarom niet bevoegd om zich uit te spreken over de rechtmatigheid van een door de lidstaten gesloten internationale overeenkomst (arrest van 5 mei 2015, Spanje/Parlement en Raad, C-146/13, EU:C:2015:298, punt 101). Het beroep wordt verworpen, wegens onbevoegdheid van het Gerecht om het te behandelen. Er behoeft geen uitspraak te worden gedaan op de verzoeken tot interventie die zijn ingediend door het Koninkrijk België, de Helleense Republiek en de Europese Commissie.

- Geen beroep bij EU-rechter tegen EU-Turkije verklaring over migratie ([ECER](#))

RECHTSPRAAK NL – AANHOUDING – Rechtbank Oost-Brabant – 6 februari 2017 – ECLI:NL:RBOBR:2017:559 (e-archieff)

Dublin-verordening; termijn

Verordening nr. 1560/2003. Verzoeker kan zich niet verenigen met het bestreden besluit en doet onder andere een beroep op artikel 5 lid 2 van Verordening nr. 1560/2003 (de Uitvoeringsovereenkomst behorende bij de Dublinverordening). In deze bepaling is onder meer vastgelegd dat indien een verzoek tot heroverweging van de weigering van een claim wordt ingediend, de aangezochte lidstaat zich beijvert om binnen twee weken te antwoorden. In de onderhavige casus is deze termijn overschreden.

- Rechtbank Den Haag – 26 januari 2017 – [ECLI:NL:RBDHA:2017:872](#)
- Rechtbank Den Haag – 26 januari 2017 – [ECLI:NL:RBDHA:2017:873](#)

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 14 februari 2017 – ECLI:NL:HR:2017:239

HvJ 11 juni 2015, zaak C-554/13 Z. Zh.

Richtlijn 2008/115. OM-cassatie. Vrijspraak t.z.v. overtreding van art. 197 Sr na uitgevaardigd inreisverbod. Terugkeerrichtlijn. 1. Toetsingskader. 2. Inreisverbod evident in strijd met Terugkeerrichtlijn?

Ad 1. Hof is bij de beoordeling van het tlgd. ervan uitgegaan dat de uitleg die het HvJ EU in [ECLI:EU:C:2015:377](#) [HvJ 11 juni 2015, zaak C-554/13 Z. Zh.] heeft gegeven aan het begrip "gevaar voor de openbare orde" a.b.i. art. 7.4 Terugkeerrichtlijn, mede richtinggevend is voor de uitleg van het begrip "ernstige bedreiging voor de openbare orde" a.b.i. art. 11.2 Terugkeerrichtlijn. Hierin ligt

als 's Hofs oordeel besloten dat voor de uitvaardiging van een inreisverbod voor de duur van meer dan vijf jaar minstens is vereist dat sprake is van een werkelijke, actuele en voldoende ernstige bedreiging die een fundamenteel belang van de samenleving aantast. Dit oordeel geeft niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting (vgl. ECLI:NL:RVS:2016:1550.).

Ad 2. HR herhaalt relevante overwegingen uit ECLI:NL:HR:2016:616 m.b.t. de taakverdeling tussen straf- en bestuursrechter en de gevolgen hiervan voor verweren in de strafzaak, indien de bestuursrechter bij onherroepelijke uitspraak heeft beslist over het inreisverbod. Hof heeft geoordeeld dat de motivering van de uitvaardiging van het inreisverbod in het licht van de in voornoemde uitspraak van het HvJ EU geformuleerde criteria onvoldoende is voor de conclusie dat sprake is van een ernstige bedreiging voor de openbare orde, zodat het tegen verdachte uitgevaardigde inreisverbod evident in strijd is met de Terugkeerrichtlijn. Dit oordeel is ontoereikend gemotiveerd. Het daarin besloten liggende oordeel van het Hof dat evident geen sprake was van een werkelijke, actuele en voldoende ernstige bedreiging die een fundamenteel belang van de samenleving aantast, is zonder nadere motivering niet begrijpelijk.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak en wijst de zaak terug naar het Gerechtshof Amsterdam.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije - 3 februari 2017 – Zaak C-585/16 – Alheto

Vluchtelingenverdrag; Asielverzoek van een Palestijnse vrouw die bij de UNRWA geregistreerd is

Richtlijn 2011/95/EU. Richtlijn 2013/32/EU. Artikelen 18, 19 en 47 Handvest grondrechten EU. Verzoekster, geboren 1972, is een in Jordanië wonende stateloze vrouw van Palestijnse herkomst. Zij komt vanuit Amman Bulgarije binnen met een visum voor een georganiseerde reis en vraagt asiel aan. Verweerder heeft geweigerd haar de vluchtelingen- (of humanitaire) status toe te kennen. De door verzoekster aangevoerde argumenten worden niet geloofwaardig geacht (geen daadwerkelijke ernstige individuele bedreiging van haar leven of haar persoon als burger als gevolg van geweld in het kader van een internationaal of binnenlands gewapend conflict waardoor zij gedwongen was haar land van herkomst te verlaten). Verzoekster komt op tegen dat besluit. Zij stelt dat terugkeer naar de Gazastrook voor haar wel een reëel risico oplevert voor vervolging: er heerst een permanent gevaar voor leven en veiligheid. Zij wijst op arrest C-465/07 Elgafaji. De verwijzende Bulgaarse rechter stelt vast dat in de Bulgaarse regelgeving, vóór omzetting van richtlijn 2011/95, was bepaald dat geen vluchtelingenstatus wordt toegekend aan vreemdelingen die bescherming genieten van een VN-instelling. De verwijzende rechter is van oordeel dat de nieuwe wetsversie in casu niet mag worden toegepast omdat geen overeenstemming is met artikel 12, lid 1, onder a van richtlijn 2011/95 (en de uitleg daarvan door het HvJEU). Verzoekster is bij UNRWA geregistreerd en dit zou op grond van arrest C-31/09 Bolbol voldoende bewijs zijn dat (nog steeds) hulp van die organisatie wordt genoten. Hij vraagt zich af of het is toegestaan het verzoek (zoals in casu is geschied) te behandelen op grond van artikel 1A van het Vluchtelingenverdrag in plaats van artikel 1D tweede volzin (beëindiging bescherming). Hij wijst ook op procedurele mankementen: er is niet gekeken naar ontvankelijkheid van het verzoek. In Bulgaars recht is het begrip 'eerste land van asiel' niet uitdrukkelijk opgenomen, wel dat een verzoek niet ontvankelijk is wanneer blijkt dat de betrokken vreemdeling elders (voldoende) bescherming geniet. Uit richtlijn 2013/32 wordt niet duidelijk of de door het UNRWA geboden bijstand kan worden aangemerkt als "voldoende bescherming" die "anderszins" wordt genoten in de zin van die bepaling. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-465/07 Elgafaji et Elgafaji; C-31/09 Bolbol

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – 23 februari 2017 – Zaak C-652/16 – Ahmedbekova

Asiel; internationale bescherming; non-refoulement; gezinsleven

Richtlijn 2011/95/EU. Richtlijn 2013/32/EU. Richtlijn 2013/33/EU. Verzoekster is Azerbeidzjaans staatsburger. Zij is in december 2012 vanuit Azerbeidzjan naar Oekraïne gereisd waar zij een jaar en twee maanden is gebleven en is geregistreerd bij de UNHCR, maar voordat een beslissing is genomen over haar verblijfsstatus is zij doorgereisd naar Turkije. Verzoekster is vervolgens naar Bulgarije gegaan en bij de grens aangehouden (tezamen met haar echtgenoot en andere familieleden). Tegen al deze verzoekers is een terugkeerbesluit in de zin van richtlijn 2008/115

uitgevaardigd. Zowel verzoekster (voor haar en haar in 2007 geboren zoon) als haar echtgenoot hebben onafhankelijk van elkaar asielaanvragen ingediend die zijn afgewezen. De verwijzende Bulgaarse rechter zet uiteen dat in Bulgarije de rechtspraak naar aanleiding van verzoeken om internationale bescherming (en recht op gezinsleven) die gebaseerd zijn op vervolging van andere gezinsleden tegenstrijdig is. Verzoeksters aanvraag is getoetst aan de criteria geformuleerd in arrest C-465/07. Volgens de verwijzende rechter valt onderhavig verzoek binnen het toepassingsgebied en de werkingssfeer van de richtlijnen 2013/32 en 2013/33. Hij heeft onder meer vragen over de ontvankelijkheid van verzoeksters aanvraag gezien het gestelde in artikel 33, lid 2, onder e van richtlijn 2013/32 dat slechts betrekking op meerderjarigen zou hebben. Verzoeksters zoon, geboren in 2007, was ten tijde van de aanvraag minderjarig. Zijn verzoek zou als onderdeel van het door vader ingediende verzoek moeten worden beschouwd aangezien de omstandigheden van zijn vader de redenen voor het verzoek zijn. Ook rijst de vraag hoe volgens hetzelfde artikel van de richtlijn de afhankelijkheid beoordeeld moet worden. Richtlijn 2013/32 bevat geen uitdrukkelijke bepaling die uitsluitel geeft over de vraag of de betrokken bevoegde autoriteit niet alleen over verblijfsrecht maar ook moet beslissen over terugzending van aanvragers naar het land van herkomst. De 'instandhouding van het gezin' (artikel 23, lid 1 jo. artikel 20, lid 2 van richtlijn 2011/95) geldt voor personen die als vluchtelingen erkend zijn. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-465/07 El Gafaji

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

- Duitsland: Kein genereller Flüchtlingsstatus für Syrer ([Handelsblatt](#))
- VK: Income rules for foreign spouses upheld ([BBC](#))
- VK: Income Rules Stopping Britons Bringing Partner to UK are Lawful ([rightsinfo](#))

NOOT – bij EHRM 17 november 2016, Zaak V.M. e.a. tegen België

mr. dr. L.R. Glas, EHRM, 17-11-2016, 60125/11Grote Kamer, Schraping van de rol, Contact advocaat, Verwijzing, Einduitspraak, Asielaanvraag, Dublinverordening, [EHRC 2017/51](#), [EHRC 2017 afl. 3](#)

NOOT – bij EHRM 13 december 2016, Paposhvili t. België

Comment on Paposhvili v Belgium and the Temporal Scope of Risk Assessment ([EJIL talk](#))

NOOT – bij HvJ conclusie 20 oktober 2016, zaak C-429/15 Danqua

M. Reneman, Doeltreffendheidsbeginsel: Termijn van 15 werkdagen voor indienen verzoek subsidiaire asielbescherming is te kort, AB 2017/83

NOOT – bij HvJ 31 januari 2017, zaak C-573/14 Lounani

Terror and Exclusion in EU Asylum Law Case – C-573/14 Lounani (Grand Chamber, 31 January 2017) ([European law blog](#))

LITERATUUR

E.R. Brouwer, Vrij personenverkeer in Schengen en het deficit van Dublin Tekortkomingen aan de buitengrenzen als rechtvaardiging voor binnengrenscontroles?, [SEW 2017, nr. 2](#)

KAMERVragen

Vragen van het lid Gesthuizen (SP) over het terugsturen van kinderen naar Afghanistan (ingezonden 20 januari 2017). Antwoord van Staatssecretaris Dijkhoff (Veiligheid en Justitie) (ontvangen 10 februari 2017). ([Vergaderjaar 2016-2017 Ahangselnummer 1175](#))

OVERIG

- Closed Detention Centers for Foreigners in Belgium: An Unnecessary Evil ([liberties.eu](#))
- The implementation of the common European asylum system ([EU Bookshop](#))
- Italy Sued for Migrant Returns to Unsafe Countries ([liberties.eu](#))
- Hungary Approves Indefinite Detention for Asylum Seekers ([liberties.eu](#))

- Closed Detention Centers for Foreigners in Belgium: An Unnecessary Evil (liberties.eu)

Belastingen (Fi - s)

HvJ – ARREST – 9 februari 2017 – Zaak C-283/15 – X – Nederland – Hoge Raad – ECLI:EU:C:2017:102 – arrest

Weigering recht op hypotheekrenteaftrek voor woning in Spanje

Artikel 49 VWEU. De zaak gaat over de weigering van de Nederlandse belastingdienst om X aftrek toe te staan van de negatieve inkomsten uit een eigen woning in Spanje. In Nederland is krachtens de wet van 2001 door particulieren inkomstenbelasting verschuldigd over inkomen uit werk, maar ook over inkomen „uit woning“. Wanneer die woning een eigen woning is, levert zij in een percentage van de waarde berekende belastingvoordelen op. De aftrekbare kosten, zoals rente en kosten in verband met voor de verwerving van de woning aangegane schulden, worden op die voordelen in mindering gebracht. Wanneer het bedrag van de kosten hoger is dan dat van de voordelen, heeft de belastingplichtige zogenoemde negatieve inkomsten. Dat was voor X het geval in 2007 voor zijn in Spanje gelegen woning. In datzelfde belastingjaar bestonden de arbeidsinkomsten van X in bedragen die hem zijn uitgekeerd door twee vennootschappen waarin hij meerderheidsbelangen had en waarvan één vennootschap in Nederland en de andere in Zwitserland was gevestigd. Het inkomen uit Nederlandse bron vormde 60 % van zijn bruto-inkomen en het Zwitserse inkomen 40 % daarvan. In Spanje heeft belanghebbende geen inkomen verworven, noch in het jaar 2007 noch in de vier volgende jaren, na afloop waarvan X heeft opgehouden Spaans ingezetene te zijn.

Hof: Artikel 49 VWEU staat eraan in de weg dat een lidstaat waarvan de belastingwetgeving de aftrek van negatieve inkomsten uit een woning toestaat, het voordeel van die aftrek aan een niet-ingezetene zelfstandige weigert wanneer deze op het grondgebied van die lidstaat 60 % van zijn totale inkomen ontvangt en op het grondgebied van de lidstaat waar zijn woning is gelegen geen inkomen ontvangt op grond waarvan hij een gelijkwaardig recht op aftrek geldend kan maken. Het uit het antwoord op de eerste vraag voortvloeiende verbod geldt voor elke werklidstaat op het grondgebied waarvan een zelfstandige inkomen ontvangt op grond waarvan hij er een overeenkomstig recht op aftrek geldend kan maken, naar verhouding van het aandeel van dat inkomen dat de zelfstandige op het grondgebied van elk van de werklidstaten ontvangt. Daarbij is een „werklidstaat“ iedere lidstaat die heffingsbevoegdheid heeft voor arbeidsinkomen dat door een niet-ingezetene op zijn grondgebied wordt ontvangen, ongeacht op welke plaats feitelijk arbeid wordt verricht. De omstandigheid dat de betrokken niet-ingezetene belastingplichtige een deel van zijn belastbaar inkomen niet op het grondgebied van een lidstaat ontvangt maar op dat van een derde staat, is niet van invloed op het antwoord op de tweede vraag.

- Nederland moet volgens A-G aftrek van Spaanse hypotheekrente verlenen ([taxlive](#))
- EU-hof: al bij 60% werken in Nederland kan niet-inwoner hypotheekrenteaftrek claimen ([taxence](#))
- Hypotheekrenteaftrek buitenlandse woning moet soepeler ([ECER](#))

HvJ – ARREST – 15 februari 2017 – Zaak C-317/15 – X – Nederland – Hoge Raad – ECLI:EU:C:2017:119 – arrest

Verlenging navorderingstermijn voor het niet aangeven van buitenlandse rekeningen

Artikel 64 VWEU. X heeft rekeningen in Luxemburg en Zwitserland niet aangegeven in de belastingaangifte. De belastingdienst heeft gebruik gemaakt van een verlengde navorderingstermijn, maar de Hoge Raad vraagt zich af of die strookt met het EU-recht.

Hof: Artikel 64, lid 1, VWEU is van toepassing op een nationale regeling die een beperking stelt aan het kapitaalverkeer, zoals de verlengde navorderingstermijn, zelfs wanneer deze beperking tevens van toepassing is in situaties die niets van doen hebben met directe investeringen, vestiging, het verrichten van financiële diensten of de toelating van waardepapieren tot de kapitaalmarkten. Het openen van een effectenrekening door een ingezetene van een lidstaat bij een bankinstelling buiten

de Europese Unie, zoals aan de orde in het hoofdgeding, valt onder het begrip „kapitaalverkeer in verband met het verrichten van financiële diensten” in de zin van artikel 64, lid 1, VWEU.

De mogelijkheid die artikel 64, lid 1, VWEU de lidstaten biedt om beperkingen toe te passen op het kapitaalverkeer in verband met het verrichten van financiële diensten, geldt ook voor beperkingen zoals de in het hoofdgeding aan de orde zijnde verlengde navorderingstermijn, die zich niet richten tot de dienstverrichter en evenmin de voorwaarden of de wijze van dienstverlening regelen.

- Fiscus mag twaalf jaar navorderen bij zwart vermogen in buitenland (ECER)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 27 februari 2017 – Zaak C-31/17 – Sucrierie de Toury

Energiebelasting; mislopen vrijstelling door te late omzetting richtlijn;

Richtlijn 2003/96. Verzoekster exploiteert een warmtekrachtkoppelingsinstallatie waarvoor zij aardgas als brandstof gebruikt. Zij betaalt daarover binnenlandse verbruiksbelasting. Op grond van artikel 14 van richtlijn 2003/96 had verzoekster van die belasting vrijgesteld moeten zijn. Zij verzoekt dan ook Franse Staat te veroordelen tot een schadevergoeding wegens te late omzetting van richtlijn 2003/96. De verwijzende rechter stelt vast dat de door verzoekster genoemde vrijstelling niet in alle gevallen geldt bij leveringen van aardgas die bestemd zijn om in warmtekrachtkoppelingsinstallaties te worden gebruikt; voor verzoekster geldt de vrijstelling dan ook niet. Volgens verzoekster verplicht artikel 14 van de richtlijn de lidstaten het aandeel van aardgas waarvan het verbruik overeenstemt met de productie van elektriciteit, vrij te stellen van belasting en heeft de in artikel 15 bedoelde mogelijkheid belastingvrijstellingen toe te passen enkel betrekking op het aandeel van aardgas dat overeenstemt met de productie van warmte. De verwijzende rechter wil weten of energieproducten die worden gebruikt voor warmtekrachtkoppeling uitsluitend onder de mogelijkheid tot belastingvrijstelling waarin artikel 15, lid 1, onder c), van richtlijn 2003/96/EG voorziet vallen of dat zij ook vallen, wat het aandeel van deze producten betreft waarvan het verbruik overeenstemt met de productie van elektriciteit, onder de verplichting tot belastingvrijstelling waarin artikel 14, lid 1, onder a), voorziet?

Belastingen – accijns

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 28 februari 2017 – Zaak C-30/17 – Kompania Piwowarska

Accijns op bier; heffingsgrondslag

Richtlijn 92/83/EEG. Richtlijn 92/84/EEG. Verzoekster is bierproducent, onder meer van gearomatiseerde of gezoete bieren die bestaan uit een mengsel van bier en niet-alcoholhoudende dranken (GN-code 2206). Zij doet belastingaangifte uit hoofde van de verkoop van gearomatiseerde bieren, berekend volgens de Ballingformule waarbij in de heffingsgrondslag de ingrediënten waren opgenomen die na het gistingsproces aan het bier waren toegevoegd en betaalt de aanslag. Vervolgens vraagt zij verweerster (belastingdienst) om vaststelling van te veel betaalde accijns over verkoop in november 2004 en dient een gecorrigeerde versie van de eerdere aangifte in. Zij had daarin een onjuiste waarde van het aantal graden Plato (°P) opgenomen. Volgens verzoekster kan de suiker die na de gisting is toegevoegd, niet worden beschouwd als een ingrediënt van het stamwort en moet de in het eindproduct opgenomen suiker afzonderlijk worden aangegeven en in mindering worden gebracht op het effectieve bierextract voordat de Balling-formule wordt toegepast. Verweerster stelt echter de oorspronkelijk ingediende aangifte vast en wijst de gecorrigeerde af. Zij stelt dat het krachtens de bepalingen van de accijnswet niet mogelijk is bij de berekening van de accijns de hoeveelheid toegevoegd extract, dat wil zeggen het extract dat voortvloeit uit de toevoeging van siroop na afloop van de gisting, van het effectieve extract af te trekken. De verwijzende cassatierechter twijfelt of bij de vaststelling van de heffingsgrondslag van gearomatiseerde bieren volgens de Plato-schaal moet worden uitgegaan van het gehalte van het effectieve extract van het eindproduct met inbegrip van het extract afkomstig van na afloop van de gisting toegevoegde smaaksubstanties of zonder deze toevoegingen. (richtlijn 92/83 artikel 3, lid 1). Hij is van mening dat in de nationale bepalingen voor de heffingsgrondslag voor bier terecht wordt aangeknoopt bij de bepaling van het effectief extract in het eindproduct, aangezien zodoende bier met dezelfde smaakwaliteit en hetzelfde alcoholgehalte in het eindproduct gelijk wordt belast, zonder onderscheid naar de productietechnologie. De Plato-schaal wordt al toegepast sinds eind 19e

eeuw en bijna de helft van de LS berekent de accijns op bier op basis van °P. Deze formule vormt een universeel algoritme dat van toepassing is op alle bieren, ongeacht de GN-code (2203 en 2206) waaronder zij vallen. De berekeningsformule voor het aantal °P kent geen uitzonderingen bij de berekening van het stamwortgehalte, bijvoorbeeld een correctie van het gehalte van het effectieve extract in geval van gezoet bier. De rechter stelt vast dat artikel 3, lid 1 van richtlijn 92/83 correct in Pools recht is omgezet. De heffingsmethode is gericht op het eindproduct en er is geen rechtvaardiging om mengsels van bier en niet-alcoholhoudende dranken, belast volgens de methode van het aantal °P, te belasten naar het halffabricaat (traditioneel bier).

EUROPESE COMMISSIE

Commission refers Greece to the Court of Justice over reduced rate of excise duty applied to "Tsipouro" and "Tsikoudià" ([taxlive](#))

Belastingen – btw (Fi - S)

HvJ – ARREST – 9 februari 2017 – Zaak C-21/16 – Euro Tyre – Portugal – ECLI:EU:C:2017:106 – arrest

Voorwaarden voor vrijstelling voor een intracommunautaire levering.

Richtlijn 2006/112/EG. De verwijzende rechter stelt de vraag of voor de in de btw-richtlijn verleende vrijstelling voor intracommunautaire leveringen als voorwaarde kan worden gesteld dat de afnemer wiens zetel in een andere lidstaat is gelegen dan de lidstaat van vertrek van de verzending of het vervoer van de goederen, in eerstbedoelde staat is geregistreerd voor intracommunautaire verrichtingen.

Hof: Artikel 131 en artikel 138, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich ertegen verzetten dat de belastingdienst van een lidstaat een intracommunautaire levering weigert van de belasting over de toegevoegde waarde vrij te stellen enkel en alleen omdat de afnemer die gevestigd is op het grondgebied van de lidstaat van bestemming en voor handelingen in die staat beschikt over een geldig identificatienummer voor de belasting over de toegevoegde waarde, op het tijdstip van die levering noch in het systeem voor de uitwisseling van informatie inzake de belasting over de toegevoegde waarde was geregistreerd, noch aan een belastingregeling voor intracommunautaire verwervingen onderworpen was, terwijl geen enkele ernstige aanwijzing duidt op het bestaan van fraude en vaststaat dat is voldaan aan de materiële voorwaarden voor de vrijstelling. In dat geval verzet artikel 138, lid 1, van deze richtlijn, uitgelegd in het licht van het evenredigheidsbeginsel, zich ook tegen die weigering wanneer de verkoper op de hoogte was van de situatie waarin de afnemer zich voor de toepassing van de belasting over de toegevoegde waarde bevond, en verwachtte dat de afnemer naderhand met terugwerkende kracht als intracommunautaire handelaar zou worden geregistreerd.

HvJ – ARREST – 15 februari 2017 – Zaak C-592/15 – British Film Institute – ECLI:EU:C:2017:117 – arrest

British Film Institute kan richtlijn niet inroepen nu deze niet in nationaal recht is omgezet

Zesde richtlijn 77/388/EEG. Het verzoek is ingediend in het kader van een geschil tussen de Britse Belastingdienst en het British Film Institute (BFI) over de btw-heffing over door BFI verleende diensten bestaande in het verlenen van het recht van toegang tot filmvertoningen. BFI is een instelling zonder winstoogmerk ter bevordering van de film in het Verenigd Koninkrijk. Tijdens de periode van 1 januari 1990 tot en met 31 mei 1996 heeft BFI btw tegen het normale tarief betaald over het verlenen van het recht van toegang tot filmvertoningen. In 2009 heeft BFI bij de belastingdienst een verzoek om teruggaaf van de in de voornoemde periode betaalde btw ingediend en daarbij te kennen gegeven dat de betrokken toegangsrechten culturele diensten waren die krachtens artikel 13, A, lid 1, onder n), van de Zesde richtlijn waren vrijgesteld. Dat verzoek is afgewezen. In de verwijzingsbeslissing wordt overwogen dat indien artikel 13, A, lid 1, onder n), van de Zesde richtlijn aldus moest worden uitgelegd dat het geldt voor „de” culturele diensten, verricht door publiekrechtelijke culturele instellingen of door andere culturele instellingen die door de

betrokken lidstaat worden erkend, dat zou betekenen dat BFI, dat een dergelijke instelling is, die bepaling rechtstreeks kan invoeren om voor vrijstelling voor de door haar verleende diensten bestaande in het verlenen van het recht van toegang tot filmvertoningen in aanmerking te komen voor de betreffende periode. BFI zou die bepaling ook na 31 mei 1996 rechtstreeks kunnen blijven invoeren, ook al behoren de door BFI verrichte diensten niet tot de culturele diensten die het Verenigd Koninkrijk vanaf die datum heeft vrijgesteld.

*Hof: Het betreffend artikel moet aldus worden uitgelegd dat het **geen** rechtstreekse werking heeft en dus, wanneer het niet in nationaal recht is omgezet, **niet** rechtstreeks kan worden ingeroepen door een publiekrechtelijke culturele instelling of door een andere culturele instelling die door de betrokken lidstaat wordt erkend en die culturele diensten verricht.*

HvJ – CONCLUSIE A-G MENGOZZI – 1 februari 2017 – Zaak C-26/16 – Santogal M-Comércio e Reparação de Automóveis – Portugal - ECLI:EU:C:2017:79 – conclusie

Verblijfplaats afnemer in lidstaat van bestemming bij intracommunautaire levering nieuw vervoermiddel niet van belang

Richtlijn 2006/112/EG. De verzoekende instantie wenst te vernemen of een lidstaat in de context van een intracommunautaire levering (ICL) van een nieuw voertuig, in de eerste plaats, aan de in artikel 138, lid 2, onder a), van de btw-richtlijn verleende vrijstelling van de btw de voorwaarde mag verbinden dat de koper gevestigd of woonachtig is in de lidstaat van bestemming van dat voertuig, in de tweede plaats, de btw-vrijstelling mag weigeren indien voor het voertuig in de lidstaat van bestemming enkel een tijdelijke inschrijving voor toerisme is afgegeven en, in de derde plaats, van de verkoper van het voertuig betaling van de btw mag verlangen in omstandigheden die erop kunnen wijzen dat de koper mogelijk btw-fraude heeft gepleegd, zonder dat evenwel is aangetoond dat de verkoper met de koper heeft samengespannen om betaling van de btw te ontlopen.

A-G: Artikel 138, lid 2, onder a), van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat het eraan in de weg staat dat een lidstaat aan de vrijstelling van btw voor een intracommunautaire levering van een nieuw vervoermiddel de voorwaarde verbindt dat de afnemer van dat vervoermiddel zijn verblijfplaats in de lidstaat van bestemming van de handeling heeft. Artikel 138, lid 2, onder a), van richtlijn 2006/112 staat eraan in de weg dat een lidstaat de verkoper van een nieuw vervoermiddel dat door zijn eigenaar naar een andere lidstaat is vervoerd, de vrijstelling van btw weigert enkel en alleen omdat dit voertuig tijdelijk is ingeschreven in laatstbedoelde lidstaat.

Artikel 138, lid 2, onder a), van richtlijn 2006/112 en de beginselen van rechtszekerheid, evenredigheid en fiscale neutraliteit staan eraan in de weg dat een lidstaat de verkoper van een nieuw vervoermiddel de vrijstelling van btw weigert wanneer die verkoper niet heeft deelgenomen aan belastingfraude, te goeder trouw heeft gehandeld en alles heeft gedaan wat redelijkerwijs in zijn vermogen lag om ervoor te zorgen dat de door hem verrichte handeling voldeed aan alle materiële voorwaarden van een intracommunautaire levering in de zin van dat artikel, met name de voorwaarde inzake het duurzame eindverbruik van het nieuwe vervoermiddel in de lidstaat van bestemming.

- Verblijfplaats afnemer in lidstaat van bestemming bij ICL nieuw vervoermiddel niet van belang volgens A-G ([taxlive](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 16 februari 2017 – Zaak C-36/16 – Posnania Investment – ECLI:EU:C:2017:134 – conclusie

Kan een handeling tot aanzuivering van een belastingschuld op haar beurt worden belast?

Richtlijn 2006/112/EG. De verwijzende rechter wenst te vernemen of de overdracht van een goed als betaling tot aanzuivering van een belastingschuld aan de btw onderworpen handeling is indien de schuldenaar van die belasting tegelijkertijd een belastingplichtige is in de zin van het btw-recht.

*A-G: De overdracht van de eigendom van een perceel grond door een btw-plichtige aan de fiscale schuldeiser waardoor de belastingschuld krachtens de wet teniet gaat, vormt **geen** aan de btw*

onderworpen handeling in de zin van artikel 2, lid 1, onder a), van de btw-richtlijn. Daarbij handelt de belastingplichtige niet als zodanig. Evenwel dient een reeds verrichte aftrek van voorbelasting over het overgedragen goed te worden herzien overeenkomstig artikel 16 van de btw-richtlijn.

Voorwaarde is dat de mogelijkheid om belastingen in natura te betalen enkel openstaat voor de belastingsschuldenaar en uitsluitend door middel van de daartoe voorziene publiekrechtelijke overeenkomst wordt benut. Daarbij mogen partijen geen invloed hebben op de „koopprijs”. Die prijs moet worden vastgesteld aan de hand van objectieve waarderingscriteria, hetgeen door de verwijzende rechter dient te worden geverifieerd.

- Posnania Investment. Transfer of property resulting in discharge of tax debt. No transaction subject to VAT. Advocate General ([taxlive](#))
- Naturabetaling ter aanzuivering belastingsschuld volgens A-G niet met btw belast ([taxlive](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 6 februari 2017 – Zaak C-664/16 – Vadan

Recht op btw-aftrek over geld dat in gebouwen is geïnvesteerd? Bewijslast

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoeker heeft (als natuurlijk persoon) een woningcomplex gebouwd met 90 appartementen. Daarnaast verricht hij in 2006 nog veel andere onroerende zaaktransacties. Door overschrijding van de omzetsdrempel in augustus 2006 heeft verweerster (belastingdienst) verzoeker ambtshalve ingeschreven in het btw-register. Verzoeker krijgt een aanslag met vertragingsrente en een boete. Verzoeker dient een klacht in waarna de aanslag gedeeltelijk wordt vernietigd en de aanslag dienovereenkomstig verlaagd. Verzoeker gaat in beroep maar dit wordt in 2013 verworpen. Verzoeker heeft in die procedure gevraagd om recht op aftrek, maar tevens aangegeven dat hij niet meer over originele facturen beschikte. In hoger beroep wordt verzoeker in het gelijk gesteld, na cassatie komt de zaak terug bij de verwijzende rechter. In cassatie is vastgesteld dat verzoeker op 1 augustus 2006 belastingplichtig is geworden en dat zijn werkzaamheden een 'economische activiteit' vormen. Voor wat betreft het recht op aftrek oordeelt de cassatierechter dat de rechter van eerste aanleg het beroep heeft verworpen zonder in te gaan op verzoekers stellingen dat hij, aangezien hij op het moment waarop de gebouwen werden gebouwd, niet onderworpen was aan btw, niet verplicht was om de btw-betalingen bij te houden met het oog op een eventuele uitoefening van het recht op aftrek. De rechter heeft verzoeker ten onrechte niet de mogelijkheid gegeven om aanvullend bewijs te leveren. De verwijzende rechter moet bepalen of verzoeker recht op btw-aftrek heeft over het geld dat in de gebouwen is geïnvesteerd maar waarvoor geen correcte bewijsstukken bestaan (geen facturen maar 'onleesbare' bonnen). Van belang is dan te verduidelijken of het beginsel van neutraliteit van de btw (zoals beschreven in arrest C-183/14) voldoende ruim is om de uitoefening van het recht op aftrek toe te staan in een geval als het onderhavige en gezien de vereisten van richtlijn 2006/112. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-183/14 Salomie et Oltian

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 7 februari 2017 – Zaak C-665/16 - Gmina Wrocław

Btw; vergoeding voor onteigening voor de aanleg van een weg; eigendomsoverdracht

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster (gemeente) heeft de belastingdienst (verweerster) om een individuele interpretatie gevraagd. Het gaat om de kwalificatie van een vergoeding die het gemeentebestuur heeft betaald voor overname van de eigendom van onroerende zaken van verzoekster die nodig waren voor de aanleg van een weg. Volgens de Poolse wettelijke regeling gaat zodra het wegaanlegbesluit definitief is de eigendom van de betreffende onroerende zaken van de gemeente over op de fiscus. De waarde van de 'ruilgoederen' wordt bij besluit vastgesteld en vervolgens aan de gemeente uitbetaald. De vraag aan verweerster was of dit een belastbare levering van goederen onder bezwarende titel voor de btw vormt en zo ja wie is dan de verkrijger van het goed? Verweerster heeft aangegeven dat het beschreven feit aan btw onderworpen is maar dat de belastingplichtige niet de president kan zijn omdat die geen zelfstandige economische activiteit verricht noch voor eigen rekening handelt. De gemeente is verantwoordelijk; op haar rust de verplichting om de eigendomsovergang (onder bezwarende titel) van de onroerende zaken van rechtswege aan de fiscus te verantwoorden met een btw-factuur. Verzoekster wendt zich tot de bestuursrechter die oordeelt dat niet is voldaan aan de voorwaarde van een levering krachtens

belastingrecht: er heeft geen overdracht van economische macht over de zaak plaatsgevonden omdat leverancier en afnemer hetzelfde rechtssubject zijn (i.c. de gemeente).

PREJUDICIËLE VERWIJZING – 13 februari 2017 – VK - Zaak C-5/17 - DPAS Limited

Btw; begrip schuldvorderingen; tandheelkundige zorgarrangementen

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster ('Dental Plan Administration Services') verzorgt administratieve diensten voor tandartspraktijken. Het gaat om tandheelkundige zorgarrangementen: overeenkomsten tussen tandarts en patiënt om een bepaalde mate van tandheelkundige zorg te verstrekken in ruil voor een maandelijks bedrag dat door de patiënt aan DPAS wordt afgedragen via automatische incasso (op de wijze als beschreven in arrest C-175/09). DPAS verrekent de geïnde bedragen maandelijks met de tandartsen. Verzoekster adviseert de tandartspraktijken over de arrangementen en levert daarvoor ook marketingmateriaal. DPAS was sinds 1996 voor btw-doeleinden geregistreerd. De belastingdienst (verweerster) is na enig tegenstribbelen akkoord gegaan dat de transacties (overeenkomstig artikel 135, lid 1, onder d van richtlijn 2006/112 zijn vrijgesteld van btw. Sinds 2004 is verzoeksters btw-registratie opgeheven. Vanaf 2008 brengt verzoekster een inschrijvingsvergoeding in rekening, dit wordt bij de eerste maandelijkse incasso meegenomen. Na uitspraak in C-175/09 (AXA, een concurrent van verzoekster), waarin het HvJEU oordeelde dat AXA diensten op het gebied van schuldvorderingen verrichtte, heeft verzoekster de regeling van de zorgarrangementen gewijzigd; sinds 2012 biedt zij ook diensten aan patiënten. De contracten worden opgesplitst in één tussen verzoekster en de tandartsen en één tussen verzoekster en patiënt. Alleen over het eerste is verzoekster dan btw verschuldigd (die zij niet doorberekent). De verwijzende rechter oordeelt dat er na de wijziging in de overeenkomsten sinds 2012 sprake is van een rechtsbetrekking tussen verzoekster en de patiënt (wederzijdse prestaties). Verzoekster voert aan dat de diensten die zij verricht ten behoeve van patiënten niet als de 'inning van schuldvorderingen' kunnen worden aangemerkt omdat daarbij ten behoeve van haar klanten geld van hun eigen rekening wordt overgemaakt en geen schuldvorderingen jegens derden worden ingevorderd. De verwijzende rechter ziet een zekere spanning tussen het arrest AXA enerzijds en de arresten Bookit II en NEC anderzijds. De uitspraak in de zaak AXA lijkt te pleiten voor het standpunt van verzoekster, maar de arresten Bookit II en NEC duiden erop dat ook een andere zienswijze mogelijk is. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-175/09 AXA UK; C-607/14 Bookit II; C-130/15 National Exhibition Centre;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 13 februari 2017 – Zaak C-8/17 – Biosafe - Indústria de Reciclagens

Btw-tarief voor rubbergranulaat; recht op aftrek; neutraliteitsbeginsel

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster handelt in rubbergranulaat. In de periode februari 2008 – mei 2010 verricht zij verkopen tegen het lage btw-tarief. Volgens de belastingdienst had zij het normale tarief in rekening moeten brengen. Verzoekster krijgt een naheffing. Daarop stuurt zij haar klant aanmaningen om de al betaalde rekeningen bij te passen. Verweerster betaalt niet. Zij is btw-plichtig, niet de eindverbruiker en heeft de partijen inmiddels doorverkocht. Zij stelt dat de Portugese btw-wet een termijn van vier jaar stelt voor aftrek van aangerekende btw en dat deze termijn op tijdstip ontvangst aanmaningen reeds was verstreken. De aanmaningen voldoen evenmin aan de in de wet gestelde factuurvoorwaarden voor corrigerende documenten. Zij meent dat zij niet verantwoordelijk kan worden gesteld voor verzoeksters vergissing. De rechters oordelen dat de Portugese wet weliswaar geen termijn stelt voor doorberekening maar de afnemer kan slechts tot betaling verplicht zijn wanneer de facturen tijdig zijn opgesteld teneinde hem in staat te stellen de aftrek toe te passen c.q. om teruggave te verzoeken (neutraliteitsbeginsel). De verwijzende rechter wijst op de vaste rechtspraak van het HvJEU met betrekking tot waarborging van de doeltreffendheid van het neutraliteitsbeginsel. In richtlijn 2006/112 is geen termijn voor de uitoefening van het recht op aftrek gesteld maar lidstaten mogen een termijn stellen mits het gelijkwaardigheids- en het doeltreffendheidsbeginsel daarbij worden geëerbiedigd. De verwijzende rechter twijfelt of de in de Portugese regeling neergelegde termijn waarbinnen de afnemer meerbelasting kan aftrekken verenigbaar is met de btw-richtlijn en het neutraliteitsbeginsel. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-284/11 EMS Bulgaria Transport; C-332/15 Astone;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 17 februari 2017 – Zaak C-672/16 – Imofloresmira - Investimentos Imobiliários

Btw; leegstand onroerende zaken; neutraliteitsbeginsel; gelijke behandeling; evenredigheid

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster beheert en verhuurt onroerende zaken. Voor sluiting van verhuurovereenkomsten heeft verzoekster gebruik gemaakt van de in de Portugese btw-wet opgenomen mogelijkheid afstand te doen van btw-vrijstelling. Sinds 2008 staan enkele zaken voor meer dan twee jaar leeg. Zij meldt de belastingdienst (verweerster) dat geen herziening van de afgetrokken btw behoeft plaats te vinden aangezien de betrokken panden bestemd blijven voor verhuur en zij nog steeds tracht dat te realiseren. Verweerster is echter van mening dat verzoekster op grond van de regel in de Portugese belastingwet dat de btw die in aftrek is gebracht na leegstand van meer dan twee jaar, diende over te gaan tot jaarlijkse dan wel definitieve herziening van de voor de leegstaande zaken in aftrek gebrachte belasting. Zij besluit dan om haar aanbod te herstructureren door een nieuwe formule te hanteren, te weten het combineren van verhuur met een dienstenpakket ('office center'). Zij krijgt op haar verzoek een bindend advies van verweerster dat het 'office center' aan btw is onderworpen en niet onder de vrijstelling valt. Vanaf 2014 werkt zij zowel met de oude als de nieuwe formule. Verzoekster stapt naar de rechter om de rechtmatigheid van de naheffingen aan te vechten. De verwijzende rechter vraagt zich met name af of het in de Portugese regelgeving voor afstand van de btw-vrijstelling neergelegde vereiste dat de btw die in aftrek is gebracht omdat de onroerende zaak niet feitelijk werd gebruikt voor een tijdvak van meer dan twee jaar, in één keer moet worden herzien, verenigbaar is met EU-recht.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 17 februari 2017 – Zaak C-16/17 – TGE Gas Engineering

Btw; aftrekregeling; neutraliteitsbeginsel

Richtlijn 2006/112/EG. Uitvoeringsverordening (EU) nr. 282/2011. Verzoekster is een in Portugal ingeschreven filiaal (niet-ingezetene belastingplichtige met vaste inrichting) van de Duitse vennootschap TGE Gas Engineering GmbH (TGE Bonn). TGE Bonn heeft in Portugal een fiscaal identificatienummer gekregen als 'niet-ingezetene zonder vaste inrichting' voor de verrichting van één transactie (verwerving van vennootschapsaandelen). TGE Bonn heeft met Somague Engenharia een ondernemingsgroep (een ACE) opgericht ('Projesines', deelname TGE Bonn 15%, Somague 85%), voor uitvoering van het uitbreidingsproject voor de terminal te Sines. Inschrijving geschiedt als niet-ingezetene vennootschap zonder vaste inrichting. Verzoekster sluit met de ACE een onderaannemingsovereenkomst voor werk aan het nationale energienetwerk. De belastingdienst (verweerster) stelt vast dat ten onrechte voorbelasting is afgetrokken voor door de ACE in rekening gebrachte kosten en niet aangetoonde lasten en legt een naheffing op met rente. Verzoekster wordt verweten dat voor oprichting van de ACE gebruik is gemaakt van het identificatienummer dat aan TGE Bonn is toegewezen (als 'niet-ingezetene zonder vaste inrichting') terwijl ten tijde van die oprichting al een identificatienummer aan verzoekster (als 'niet-ingezetene met vaste inrichting') was toegekend. Zij stelt haar status als belastingplichtige te ontlenen aan het feit dat zij een economische activiteit uitoefent. In de prijs van de voor de ACE verrichte bouwdiensten zijn kosten die rechtstreeks en onmiddellijk verband houden met haar belastbare handelingen begrepen. Verweerster stelt dat verzoekster een van de moeder gescheiden belastingplichtige is en niet gerechtigd is de kosten en btw die aan de moeder dienen te worden toegerekend af te trekken. Niet verzoekster, maar de moeder is lid van de ACE.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 28 februari 2017 – Zaak C-39/17 – Lubrizol France

Vrij verkeer goederen; sociale solidariteitsbijdrage

(Zie onder: vrij verkeer)

NOOT – bij HvJ 22 oktober 2015, zaak C-277/14 Stehcemp

Column: HvJ EU - weigeren nultarief bij fraude straf (bijzonderstrafrecht)

NOOT – bij HvJ 9 februari 2017, zaak C-21/16 Eurotyre

Cora Ettema, Voorwaarden vrijstelling voor een intracommunautaire levering. Systeem voor de uitwisseling van btw-informatie (VIES). Niet-geregistreerde afnemer. Weigering van de vrijstelling. BtwBrief 2017/23

NOOT – bij HvJ 18 januari 2017, zaak C-37/16 SAWP

Paul Bakker, Afdracht thuiskopieheffing geen vergoeding voor een prestatie, BTW-bulletin 2017/19

NOOT – bij HvJ 10 november 2016, zaak C-432/15 Baštová

Paul Bakker, BTW-bulletin 2017/6

REGELGEVING EU

BNC Fiche: wijziging van de btw-richtlijn voor een tijdelijke toepassing van een algehele verleggingsregeling (Kamerstuk 22112 nr. 2293)

OVERIG

Maatregelen tegen btw-carrouselfraude (bijzonderstrafrecht)

Belastingen – douane en tariefindeling

HvJ – ARREST – 9 februari 2017 – Zaak C-441/15 – Madaus – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:103 – arrest

Tariefindeling grondstof voor calciumtabletten

Verordening (EEG) nr. 2658/87. Het verzoek gaat over de tariefindeling van een grondstof genaamd „DESTAB Calcium Carbonate 90SE Ultra 250”, die dient voor de vervaardiging van calciumtabletten in de vorm van gewone tabletten, bruistabletten en kauwtabletten.

Hof: Een product, dat dient voor de vervaardiging van calciumtabletten in de vorm van gewone tabletten, bruistabletten en kauwtabletten, en bestaat uit chemisch welbepaald poedervormig calciumcarbonaat en gewijzigd zetmeel dat wordt toegevoegd om makkelijker tabletten te kunnen maken, met een vastgesteld zetmeelgehalte lager dan 5 gewichtspercenten, moet worden ingedeeld onder post 2106 van deze nomenclatuur.

HvJ – ARREST – 16 februari 2017- zaak C-145/16 – Aramex Nederland BV – **Nederland – Gerechtshof Amsterdam – ECLI:EU:C:2017:130 – arrest**

Tariefindeling driewielig voertuig "Spyder"

Verordening (EEG) nr. 2658/87. Verordening (EU) nr. 301/2012. Nadat Aramex een aangifte voor het vrije verkeer heeft gedaan ten behoeve van een voertuig genaamd RD Spyder heeft de Nederlandse belastingdienst deze vennootschap een uitnodiging tot betaling gestuurd waarbij de Spyder qua tarief werd ingedeeld onder onderverdeling 8703 21 10. Aramex heeft daartegen bezwaar gemaakt, waarbij zij betoogde dat de Spyder moest worden ingedeeld onder onderverdeling 8711 50 00. Dit bezwaar is afgewezen. Het beroep dat Aramex bij de rechtbank Noord-Holland heeft ingediend, is ongegrond verklaard. Op 16 januari 2015 heeft verzoekster tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld bij het gerechtshof Amsterdam (Nederland). Die rechterlijke instantie is van oordeel dat niet eenduidig kan worden vastgesteld of de Spyder, gelet op de objectieve kenmerken en

eigenschappen ervan, dient te worden aangemerkt als een „motorrijwiel” of als een „motorvoertuig”.

Hof: Een driewielig voertuig, dat is uitgerust met banden die zijn vervaardigd voor driewielige motorrijwielen maar lijken op die voor automobielen, wordt bediend door middel van een stuurstang en is voorzien van een stuurinrichting die is gebaseerd op het Ackerman-principe, valt onder post 8703 van de nomenclatuur.

- Een Spyder is een auto (ECER)

Belastingen – vennootschappen en vrij verkeer kapitaal

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Tsjechië – 2 februari 2017 – Zaak C-676/16 – Corporate companies

Vragen over de doelgroep van de antiwitwasrichtlijn

Richtlijn 2005/60/EG. Verzoekster is dienstverlener. Zij verkoopt 'kant-en-klare vennootschappen' door de overdracht aan haar klanten van participaties in haar dochterondernemingen. Zij is opgekomen tegen een onderzoek dat naar haar activiteiten werd ingesteld in verband met naleving van de Tsjechische antiwitwaswet. De vraag in deze zaak is of verzoekster tot de doelgroep van richtlijn 2005/60 behoort. Bij de verwijzende Tsjechische rechter heeft verzoekster aangevoerd haar beroepsactiviteiten voor eigen rekening en op eigen kosten uit te voeren (oprichten dochterondernemingen). Daardoor kan zij niet worden geacht onder de doelgroep van de richtlijn te vallen. Het zou in de antiwitwasrichtlijn met name gaan om financiële instellingen en daarbij direct betrokkenen (notarissen, advocaten, boekhouders). Het begrip 'doelgroep' moet beperkend worden opgevat. Verzoekster benadrukt dat zij geen vennootschappen opricht in naam of voor rekening van haar klanten en de identiteit van de personen die in werkelijkheid handelen namens de klanten, dus niet verborgen blijft. Voor de verwijzende rechter blijft dus de vraag of de uit de antiwitwaswet voortvloeiende verplichtingen gelden voor entiteiten die deze beroepsactiviteit uitoefenen. Zo niet dan zou het onderzoek naar verzoeksters activiteiten onwettige inmenging inhouden.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Denemarken – 3 februari 2017 - Zaak C-650/16 Bevola et Jens W. Trock

Vennootschapsbelasting; recht vrije vestiging; verrekening verliezen filialen

Artikel 49 VWEU. Verzoekster Bevola is een in Denemarken geregistreerde vennootschap. Zij had tot 2009 een filiaal in Finland, tot 2014 een dochter in Duitsland, heeft een dochter in Noorwegen, en een filiaal in Zweden. Zij is zelf een dochter van Grønbech & Sønner A/S. Deze laatste onderneming is voor 77,5 % in handen van M.J. Grønbech & Sønner Holding A/S, die op haar beurt voor 62,6 % in handen is van medeverzoekster Jens W. Trock ApS. Al deze ondernemingen zijn gevestigd in Denemarken. Vanaf 2005 wordt verzoekster conform de Deense wet op de vennootschapsbelasting tezamen met Trock belast ('nationale gezamenlijke aanslag'). Zij heeft niet geopteerd voor de 'internationale gezamenlijke aanslag'. Op 20-01-2014 volgt uitspraak van de hoogste administratieve beroepsinstantie in belastingzaken waarbij werd vastgesteld dat Bevola niet gerechtigd was om in belastingjaar 2009 de verliezen van haar Finse vestiging (na de sluiting) in mindering te brengen. Verrekening in Finland was en is volgens verzoekster niet mogelijk. Verzoeksters komen op tegen dat besluit. Zij stellen een (niet gerechtvaardigde) beperking in de zin van artikel 49 VWEU: zij had de verliezen wel kunnen verrekenen als het een Deens filiaal was geweest. De verwijzende rechter legt de volgende vraag voor aan het HvJEU: Staat artikel 49 VWEU in de weg aan een nationale fiscale regeling, op grond waarvan verliezen van nationale filialen in mindering kunnen worden gebracht, terwijl dit niet mogelijk is voor verliezen van filialen in andere lidstaten, ook niet in omstandigheden die vergelijkbaar zijn met die van het arrest van het Hof van Justitie in de zaak Marks & Spencer C-446/03, punten 55 en 56), tenzij het concern heeft geopteerd voor een internationale gezamenlijke aanslag onder de in het hoofdgeding beschreven voorwaarden? Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-446/03 Marks & Spencer; C-440/08 Gielen; C-172/13 CIE/VK; C-388/14 Timac Agro

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 20 februari 2017 – Zaak C-685/16 – EV

Vrij kapitaalverkeer; dividenduitkering; gelijke behandeling

Artikel 63 VWEU. Verzoekster, een CV op aandelen is 'fiscale eenheidsmoeder' van een wereldwijd concern waaronder 'R' GmbH, een holding waarvan zij alle aandelen bezit. R heeft op haar beurt alle aandelen in HAP Ltd, een kapitaalvennootschap naar Australisch recht, de controlerende holding voor Azië en Australië. In 2009 krijgt HAP van haar Filipijnse dochter 'H' een winstuitkering. HAP keert in 2009 een bedrag aan R uit, bestaande uit het door H betaalde bedrag en een winstuitkering over verschillende jaren. Na een inspectie door verweerster (belastingdienst) was zij van oordeel dat bij de bedrijfswinst van verzoekster het door HAP uitgekeerde bedrag moest worden meegerekend, met uitzondering van het dividend dat door H aan HAP was uitgekeerd, omdat aan de in de Wet op de bedrijfsbelasting 2002 gestelde voorwaarden voor een uitzondering op de toerekening niet was voldaan. Verzoekster heeft tegen dat besluit beroep ingesteld. De verwijzende rechter stelt vast dat op grond van nationaal recht het beroep zou moeten worden verworpen, met name omdat vermindering van de winst van een GmbH met de volledige dividenduitkering van HAP niet op de bedrijfsbelastingwet kan worden gebaseerd. De leiding en zetel bevinden zich buiten het toepassingsgebied van de wet en (HAP en H) liggen niet in dezelfde staat. R is dan ook geen 'Landesholding', en ook aan de overige voorwaarden wordt niet voldaan. De verwijzende rechter twijfelt of de bepaling van de Duitse wet verenigbaar is met het vrije kapitaalverkeer (dat zich volgens arrest C-282/12 ook uitstrekt tot de deelneming van een onderneming in het kapitaal van andere kapitaalvennootschappen). Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-101/05 A; C-35/11 Test Claimants; C-47/12 Kronos; C-282/12 Itelcar; C-686/13 X;

Beroepskwalificaties

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – Zaak C-13/17 – Fédération des entreprises de la beauté

Diploma's op gebied van diergeneeskunde en (eco)toxicologie

Verordening (EG) nr. 1223/2009. Richtlijn 2005/36/EG. Verzoekster is een procedure begonnen naar aanleiding van een besluit waarbij een lijst is vastgesteld van opleidingen die worden erkend als gelijkwaardig aan de universitaire opleiding (artikel 10 van verordening 1223/2009 en het overeenkomende artikel in de Franse Wet op de volksgezondheid). Het gaat naast Franse diploma's [op gebied diergeneeskunde of (eco)toxicologie], ook om bewijsstukken van die studie uit de andere lidstaten, de EER-Lidstaten en Zwitserland. Verzoekster stelt strijd met artikel 10, lid 2 van de Vo. cosmetische producten voor zover het 'gelijksoortige studierichtingen' bepaalt als farmacie, toxicologie en geneeskunde, met name eco-toxicologie, en ten tweede voor zover het de gelijkwaardigheid erkent van opleidingen binnen de EU, de EER of ZWI, terwijl de erkenning van gelijkwaardigheid van opleidingen alleen betrekking kan hebben op diploma's die in derde landen zijn afgegeven. Ondanks dat een verordening rechtstreeks van toepassing is (VWEU artikel 288) is het in artikel 10, lid 2 van Verordening 1223/2009 aan de lidstaten overgelaten om de gelijkwaardige opleidingen te erkennen waarover de persoon belast met de beoordeling van de veiligheid van het cosmetisch product moet beschikken. Voor de verwijzende rechter (RvS) hangt het antwoord op het door verzoekster gestelde af van het antwoord op de vraag of erkenning van gelijkwaardigheid van opleidingen alleen betrekking kan hebben op opleidingen in derde landen en of artikel 10, lid 2 van verordening 1223/2009 een lidstaat toestaat om studierichtingen te bepalen die kunnen worden aangemerkt als 'gelijksoortig' aan geneeskunde, farmacie of toxicologie in de zin van de verordening en zo ja aan de hand van welke criteria studierichtingen kunnen worden aangemerkt als 'gelijksoortig'.

REGELGEVING EU

- BNC Fiche: Richtlijn proportionaliteitstoets gereguleerde beroepen ([Kamerstuk 22112 nr. 2315](#))
- BNC Fiche: Mededeling hervormingsaanbevelingen gereguleerde beroepen ([Kamerstuk 22112 nr. 2313](#))

Consumenten (c)

HvJ – ARREST – 8 februari 2017 – Zaak C-562/15 – Carrefour Hypermarchés – Frankrijk – ECLI:EU:C:2017:95 – persbericht – arrest

Vergelijkende reclame op basis van prijzen in winkels die verschillend van omvang en format zijn is in bepaalde omstandigheden onwettig indien de consument niet over die verschillen op de hoogte wordt gebracht.

Richtlijn 2006/114/EG. Richtlijn 2005/29/EG. In deze zaak staan twee concurrerende grootwinkelbedrijven tegenover elkaar, namelijk Intermarché en Carrefour. Het geschil gaat over een reclamecampagne die Carrefour in 2012 is gestart, waarbij de prijzen van producten van grote merken in de winkels van Carrefour werden vergeleken met die in de winkels van concurrenten, waaronder die van Intermarché onder daarbij het publiek te informeren over de criteria voor de keuze van de winkels en over het verschil in type van de vergeleken verkooppunten.

Hof: Artikel 4, onder a) en c), van richtlijn 2006/114/EG, gelezen in samenhang met artikel 7, leden 1 tot en met 3, van richtlijn 2005/29/EG dient aldus te worden uitgelegd dat als ongeoorloofd kan worden aangemerkt, een reclameboodschap, waarin de prijzen worden vergeleken van winkels van verschillende omvang of van een verschillend type, wanneer deze winkels behoren tot bedrijven die elk een reeks winkels van verschillende omvang en type bezitten en de adverteerder de prijzen die worden toegepast in de winkels van grotere omvang of een groter type van zijn distributieketen vergelijkt met die welke zijn genoteerd in de winkels van kleinere omvang of een kleiner type van de concurrerende ketens, tenzij de consument er in de reclameboodschap zelf duidelijk van op de hoogte wordt gebracht dat het een vergelijking betreft van de prijzen die worden toegepast in de winkels van grotere omvang of een groter type van de adverteerder en de prijzen die zijn genoteerd in de winkels van kleinere omvang of een kleiner type van de concurrerende bedrijven.

- 📖 HvJEU over vergelijking van prijzen van winkels van verschillende omvang of type (boek9.nl)
- 📖 Can a hypermarket compare its prices with those of a supermarket? CJEU in C-562/15 (ECLB)

HvJ – ARREST – 16 februari 2017 – Zaak C-503/15 – Margarit Panicello – ECLI:EU:C:2017:126 – arrest

Begrip rechterlijke instantie

(zie onder: Prejudiciële procedure)

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 16 februari 2017 – Zaak C-75/16 – Menini en Rampanelli – Italië – ECLI:EU:C:2017:132 – conclusie

Bemiddeling/mediation in burgerlijke en handelszaken

Richtlijn 2008/52/EG. Richtlijn 2013/11/EU. Twee consumenten hebben verzet ingesteld tegen een door een kredietinstelling jegens hen verkregen betalingsbevel. Krachtens de Italiaanse wetgeving waarbij richtlijn 2008/52/EG betreffende bepaalde aspecten van bemiddeling/mediation in burgerlijke en handelszaken is omgezet, is aan de ontvankelijkheid van het verzet de voorwaarde verbonden dat de opposanten eerst een bemiddelingsprocedure inleiden. Volgens de verwijzende rechter valt het hoofdgeding voorts tevens binnen de werkingssfeer van de Italiaanse wettelijke regeling waarbij richtlijn 2013/11/EU betreffende alternatieve beslechting van consumentengeschillen is omgezet. Hij twijfelt echter aan de verenigbaarheid van die verplichte bemiddelingsprocedure, die nochtans in overeenstemming is met richtlijn 2008/52, met enkele bepalingen van richtlijn 2013/11.

A-G: Artikel 3, lid 2, van richtlijn 2013/11/EU moet aldus worden uitgelegd dat richtlijn 2008/52/EG van toepassing is op alle geschillen die vallen binnen de werkingssfeer van die richtlijn, zoals afgebakend in artikel 1, lid 2 ervan, zelfs indien zij tevens vallen binnen de werkingssfeer van richtlijn

2013/11, zoals afgebakend in artikel 2 van die richtlijn. Artikel 1 van richtlijn 2013/11 staat niet in de weg aan een nationale wettelijke regeling die aan de ontvankelijkheid van een door een consument tegen een ondernemer ingediende vordering in rechte betreffende een dienstenovereenkomst de voorwaarde verbindt dat die consument eerst een procedure voor buitengerechtelijke beslechting van geschillen, zoals een bemiddelingsprocedure, inleidt, mits zij de partijen de toegang tot de rechter niet belet, hetgeen door de nationale rechter moet worden nagegaan. Artikel 8, onder b), van richtlijn 2013/11 staat in de weg aan een nationale wettelijke regeling die, voor geschillen die vallen binnen de werkingssfeer van die richtlijn zoals afgebakend in artikel 2 ervan, partijen verplicht zich in het kader van een procedure voor buitengerechtelijke beslechting van geschillen, zoals een bemiddelingsprocedure, te laten bijstaan door een advocaat.

Artikel 1 en artikel 9, lid 2, onder a), van richtlijn 2013/11 staan in de weg aan een nationale wettelijke regeling die, voor geschillen die vallen binnen de werkingssfeer van die richtlijn zoals afgebakend in artikel 2 ervan, sancties verbindt aan de terugtrekking zonder geldige reden uit een procedure voor buitengerechtelijke beslechting van geschillen, zoals een bemiddelingsprocedure, door in het kader van de latere gerechtelijke procedure voor de partij die zich heeft teruggetrokken nadelige gevolgen aan die terugtrekking te verbinden, tenzij het begrip geldige reden de ontevredenheid van de partij die zich heeft teruggetrokken over de wijze waarop de buitengerechtelijke procedure verloopt of gevoerd wordt omvat, hetgeen door de nationale rechter moet worden nagegaan.

Indien het nationale recht de ondernemer tot deelname aan een procedure voor buitengerechtelijke beslechting van geschillen verplicht, staan artikel 1 en artikel 9, lid 2, onder a), van richtlijn 2013/11 enkel aan die wettelijke regeling in de weg voor zover zij sancties verbindt aan de terugtrekking zonder geldige reden van de consument uit die procedure.

- First case on new ADR Directive - Menini and Rampanelli (C-75/16) ([ECLB](#))

NOOT – HvJ 26 januari 2017 zaak C-421/14, Banco Primus

- Where does it end? CJEU judgment in Banco Primus (Case C-421/14) ([ECLB](#))
- The CJEU and Spanish mortgage law: consumer protection, floor clauses and accelerated repayment ([EU law analysis](#))

NOOT – HvJ 21 december 2016 zaken C-154/15, C-307/15 en C-308/15 Naranjo

The CJEU and Spanish mortgage law: consumer protection, floor clauses and accelerated repayment ([EU law analysis](#))

NOOT – HvJ 7 juli 2016, zaak C-476/14 Citroën/ZLW

B. Duivenvoorde, [IER 2017/9](#)

REGELGEVING NL

- Implementatiewet richtlijn pakketreizen en gekoppelde reisarrangementen: Wijziging van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek, de Wet handhaving consumentenbescherming en enige andere wetten in verband met de implementatie van Richtlijn (EU) 2015/2302 van het Europees Parlement en den Raad van 25 november 2015 betreffende pakketreizen en gekoppelde reisarrangementen, houdende wijziging van Verordening (EG) nr. 2006/2004 en van Richtlijn 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad, en tot intrekking van Richtlijn 90/314/EEG van de Raad (PbEU, L 326), ([Kamerstuk 34688 nr. 2](#))
- Memorie van toelichting ([Kamerstuk 34688, nr. 3](#))

LITERATUUR

Spanjaard, Mr. drs. J.H.M, In de kern duidelijk: de toetsing van kernbedingen, Tijdschrift Overeenkomst in de Rechtspraak, Aflevering 1, o.a. over arrest HvJ EU 23 april 2015, zaak C-96/14 Van Hove, [ORP 2017\(1\) 41](#)

OVERIG

Consumer protection in the digital age: Council agrees to strengthen EU-wide cooperation ([Raad](#))

Detentie en politieonderzoek (S)

EHRM – ARREST – 2 februari 2017 – Inseher t. Duitsland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0202JUD001021112

Preventieve hechtenis wegens mentale gesteldheid ter voorkoming van recidive niet onrechtmatig.

Artikelen 5 en 6 EVRM. De zaak betreft de rechtmatigheid van de preventieve hechtenis van een veroordeelde moordenaar. Klager verbleef in preventieve hechtenis sinds 2008, toen hij zijn tienjarige gevangenisstraf voor de moord op een vrouw die aan het hardlopen was, had uitgezeten. Het misdrijf was seksueel van aard. Zijn detentie was met terugwerkende kracht verlengd middels gerechtelijke bevelen, gebaseerd op psychiatrische evaluaties waaruit bleek dat er een hoog risico was op recidive.

Het hof oordeelt dat de autoriteiten terecht hebben geoordeeld dat klagers psychische stoornis dusdanig was dat dit zijn detentie als geesteszieke rechtvaardigde. Nu zijn preventieve hechtenis is bevolen vanwege zijn mentale gesteldheid en met de bedoeling om dit aan te pakken, kan zijn detentie niet beschouwd worden als 'straf', en derhalve niet in strijd zijn met het legaliteitsbeginsel (geen straf zonder wet).

EHRM – ARREST – 2 februari 2017 – Navalnyy t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0202JUD002958012

Ongeoorloofde inbreuken op recht op vreedzame demonstratie

Het hof neemt schendingen van artikelen 5, 6 en 11 EVRM aan in verband met een reeks van aanhoudingen van klager, een oppositieleider, wegens het deelnemen aan vreedzame doch onaangekondigde demonstraties.

OVERIG

Catherine Heard discusses today's release of the latest global pre-trial detention data ([fairtrials](#))

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – CONCLUSIE A-G WATHELET – 9 februari 2017 – Zaak C-99/16 – Lahorgue – Frankrijk – ECLI:EU:C:2017:107 – [conclusie](#)

Franse Orde van Advocaten moet meebewegen met informatisering en de digitalisering in de rechtspraak

Richtlijn 77/249/EEG. De zaak gaat over de weigering van de orde van advocaten van de balie van Lyon, Frankrijk om aan Jean-Philippe Lahorgue als verrichter van grensoverschrijdende diensten een tool ter beschikking te stellen die nodig is voor de beveiligde elektronische communicatie met de griffies van de Franse gerechten, namelijk de decoder om te kunnen inloggen op het virtueel privénetwerk van de advocaten.

A-G: Gelet op een en ander geef ik het Hof dan ook in overweging de prejudiciële vraag te beantwoorden als volgt: "De weigering om aan een naar behoren bij de balie van een lidstaat ingeschreven advocaat een decoder te bezorgen om in te loggen op het réseau privé virtuel des avocats, enkel op grond dat deze advocaat niet is ingeschreven bij de balie van de andere lidstaat waar hij het beroep van advocaat in het kader van het vrij verrichten van diensten wenst uit te oefenen, is in strijd met artikel 4 van richtlijn 77/249/EEG.

NOOT – EHRM 20 oktober 2016, zaak Mursic tegen Kroatië

mr. dr. M. Hagens, Grote Kamer, Onmenselijke en vernederende behandeling, Detentieomstandigheden, Overbevolking, Minimale persoonlijke leefruimte, Compenserende factoren, ECHR 2017/49, [EHRC 2017 afl. 3](#)

REGELGEVING

- BNC Fiche: Richtlijn handhaving notificatieverplichting onder de dienstenrichtlijn ([Kamerstuk 22112 nr. 2314](#))
- BNC Fiche: Verordening en richtlijn Europese e-kaart voor diensten ([Kamerstuk 22112 nr. 2316](#))

OVERIG

Interview: Governments should think twice before putting children in detention – UN expert Manfred Nowak ([UN](#))

Digitale markt

EUROPESE COMMISSIE

Digital Single Market – Portability of online content services ([EC](#))

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – 9 februari 2017 – Messina t. Italië – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0209JUD002612804

Inbreuk op het eigendomsrecht van landeigenaren, door onrechtmatige bezetting door de overheid, buiten de standaard procedure voor onteigening.

Artikel 1 EP EVRM. De zaak betreft de ontneming van eigendom van landeigenaren via indirecte onteigening na bezetting van het land door de gemeenten, met het vooruitzicht sociale woningen te bouwen. Het hof overweegt dat klagers recht op eigendom is ontnomen in de zin van artikel 1, protocol 1, van het Verdrag als gevolg van de feitelijke bezetting van het land, gevolgd door de acquisitie door de regering door middel van indirecte onteigening, in strijd met de daartoe geldende regels. Het hof oordeelt voorts dat de inmenging onverenigbaar is met het legaliteitsbeginsel en daarom inbreuk heeft gemaakt op het recht van klagers op eerbiediging van hun eigendom.

EHRM – ARREST – 14 februari 2017 – Lekic t. Slovenië – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0214JUD003648007

Aansprakelijkheid bestuurder voor schulden failliet bedrijf en eigendomsrecht

(Zie onder: [Insolventie](#))

NOOT – EHRM 21 april 2016, Ivanova en Cherkesov t. Bulgarije

T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik, Sloop illegaal gebouwd huis. Respect voor woning. Recht op eigendom. Individuele belangenafweging is alleen noodzakelijk onder art. 8 EVRM en niet onder art. 1 Protocol 1 EVRM. Schending art. 8 EVRM, [AB 2017/35](#)

Erfrecht

EHRM – ARREST – 9 februari 2017 – Mitzinger t. Duitsland – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0209JUD002976210

Erfrecht buitenechtelijk kind

Artikel 8 EVRM. Klagster is een buitenechtelijk kind. Haar vader is overleden en zij wenst aanspraak te maken op een deel van zijn nalatenschap. Zij komt daar op grond van de Duitse wetgeving echter niet voor in aanmerking, omdat de regeling die voorziet in de aanspraken van buitenechtelijke kinderen dateert van na haar geboorte en geen terugwerkende kracht heeft. Het hof oordeelt dat het ontbreken van terugwerkende kracht weliswaar een legitiem doel dient (rechtszekerheid), maar niet proportioneel is. Doorslaggevend voor dat oordeel is het gegeven dat klager haar heeft erkend en zij regulier contact met hem en zijn partner (niet zijnde haar moeder) onderhield. Schending van artikel 8 EVRM.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 21 februari 2017 – Zaak C-20/17 – Oberle

EEX; Europese erfrechtverklaring (EEV)

(Zie onder: Justitiële samenwerking)

Familieleven (Fa – SZ)

EHRM - ARREST - 23 februari 2017 - D'Alconzo t. Italië – persbericht - arrest (niveau 3) - ECLI:CE:ECHR:2017:0223JUD006429712

Een gedeeltelijke schending van artikel 8 EVRM in een zaak waarin het een jarenlange strijd om de omgang van de kinderen betrof.

Artikel 8 EVRM. Na een jarenlange strijd met zijn ex-vriendin over de omgang met zijn twee kinderen, klaagt verzoeker, Giuseppe D'Alconzo, bij het Hof dat zijn recht op eerbiediging van privé, familie- en gezinsleven, is geschonden. De ex-vriendin van verzoeker heeft hem in 2011 tweemaal aangeklaagd voor seksueel misbruik van de kinderen, hetgeen volgens verzoeker de band met zijn kinderen heeft beschadigd. Verzoeker werd hiervoor pas in 2014 vrijgesproken. Het Hof oordeelt dat de lengte van deze procedure schending van artikel 8 EVRM oplevert. Verzoeker klaagt tevens dat de nationale autoriteiten onvoldoende maatregelen hebben genomen om hem een band met zijn kinderen te laten opbouwen. Het Hof meent dat de door de nationale autoriteiten genomen maatregelen geen schending van artikel 8 EVRM oplevert.

HvJ – ARREST – 9 februari 2017 – Zaak C-283/16 – S. – VK – ECLI:EU:C:2017:104 – arrest

Bevoegde rechter; Tenuitvoerlegging alimentatieplicht

Verordening (EG) nr. 4/2009. Het betreft een geding tussen M. S., woonachtig in Duitsland, en P. S., woonachtig in het VK over alimentatie. P. S. en M. S. zijn in 2005 getrouwd en in 2012 gescheiden. Zij hebben twee kinderen die ten tijde van het verzoek om een prejudiciële beslissing 9 en 5 jaar oud waren. De echtscheiding is door de Duitse rechter uitgesproken. Deze rechter heeft maatregelen vastgesteld inzake de alimentatie ten behoeve van deze twee kinderen. Na de scheiding zijn M. S. en de kinderen in Duitsland blijven wonen. P. S. woont en werkt in het Verenigd Koninkrijk. Hij weigert om overeenkomstig de voorwaarden van de beslissing van de Duitse rechter alimentatie te betalen, omdat hij stelt dat M. S. zijn contact met de kinderen tegenwerkt.

Hof: Een alimentatiegerechtigde die in een lidstaat een gunstige beslissing heeft verkregen en in een andere lidstaat de tenuitvoerlegging daarvan wenst te verkrijgen, kan zijn verzoek rechtstreeks bij de bevoegde autoriteit van deze laatste lidstaat indienen, zoals een gespecialiseerd gerecht, en kan

niet verplicht worden dat verzoek via de centrale autoriteit van de lidstaat van tenuitvoerlegging bij dat gerecht in te dienen.

De lidstaten zijn gehouden de volle werking van het in artikel 41, lid 1, van verordening nr. 4/2009 bedoelde recht te verzekeren door in voorkomend geval hun procedureregels te wijzigen. In elk geval moet de nationale rechter de bepalingen van artikel 41, lid 1, toepassen, zo nodig door daarmee in strijd zijnde bepalingen van nationaal recht buiten toepassing te laten, en een alimentatiegerechtigde bijgevolg in staat stellen zijn verzoek rechtstreeks bij de bevoegde autoriteit van de lidstaat van tenuitvoerlegging in te dienen, ook al is dat in het nationale recht niet voorzien.

HvJ – ARREST – 15 februari 2017 – Zaak C-499/15 – W en V – ECLI:EU:C:2017:118 – arrest

Bevoegdheid rechter ten aanzien van ouderlijke verantwoordelijkheid

(Zie onder: Justitiële samenwerking)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 13 februari 2017 – Zaak C-673/16 – Coman e.a.

Niet erkenning in Roemenië van een in België gesloten huwelijk tussen twee mannen

(Zie onder: LGBT- rechten)

NOOT – arrest EHRM 10 januari 2017 Babiarz t. Polen

The Unbreakable Vow: Marital Captivity in Strasbourg (Strasbourg observers)

LITERATUUR

Book on Family Rights and the ECHR (ECHRblog)

OVERIG

- MEPs call for automatic cross-border recognition of adoptions (EP)
- Nieuwe factsheet EHRM: Gestational surrogacy, januari 2017 (EHRM)

Financiële diensten en markten (B – S)

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 8 februari 2017 – Zaak C-678/15 – Khorassani – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:100 – conclusie

Is bemiddeling door een natuurlijke persoon een beleggingsdienst in de zin van de MiFIDI –richtlijn?

Richtlijn 2004/39/EG. De verwijzende rechter wenst met name te vernemen of het handelen van een natuurlijke persoon die heeft bemiddeld bij het sluiten van een vermogensbeheerovereenkomst (tussen een derde en enkele in Liechtenstein gevestigde beleggingsondernemingen) tot de diensten kan worden gerekend waarop die richtlijn van toepassing is. De zaak is enerzijds relevant vanuit het algemene perspectief van de bescherming van de belegger. Door de informatieasymmetrie tussen de gebruikers van deze diensten en de ondernemingen die ze aanbieden, de toenemende complexiteit van de aangeboden producten en het gebrek aan financiële kennis bij grote delen van de bevolking, samen met nog andere factoren, kunnen particulieren ertoe worden gebracht verkeerde (en voor hun belangen zeer nadelige) beslissingen te nemen op het gebied van sparen, beleggen of lenen. Om een einde te maken aan deze ontwikkelingen, die mede debet zijn geweest aan enige van de recente crises, hebben de wetgevers, ondanks de liberalisering van de markten en de sterke mondiale concurrentie op die markten, regelgeving vastgesteld ter bescherming van de consument om een evenwicht te bewerkstelligen tussen zijn belangen en die van de marktdeelnemers. Tot die regelgeving behoort met name de MiFID I-richtlijn. Anderzijds wordt vanuit

een meer op de bijzondere rechtsregeling van deze richtlijn gericht perspectief, gevraagd naar de normatieve inbedding van bepaalde vormen van bemiddeling, zoals die welke aanleiding heeft gegeven tot het hoofdgeding. Vallen zij onder de MiFID 1-richtlijn, hetgeen tot een betere beleggersbescherming zou leiden, of vallen zij daarentegen buiten de werkingsfeer daarvan? Het geschil spitst zich met name toe op de vraag of onder financiële diensten alleen de diensten moeten worden verstaan van de beleggingsondernemingen die orders van beleggers ontvangen en doorgeven met betrekking tot specifieke financiële instrumenten. Dat adjectief heeft het debat in hoge mate gedomineerd.

A-G: De bemiddeling bij het sluiten van een vermogensbeheerovereenkomst in omstandigheden als die van het hoofdgeding is geen beleggingsdienst in de zin van artikel 4, lid 1, punt 2, eerste volzin, juncto bijlage I, deel A, punt 1, van richtlijn 2004/39/EG.

OVERIG

- ESAs consult on Packaged Retail and Insurance-Based Investment Products with Environmental or Social Objectives ([ESMA](#))
- Practical Guide on notifications of major holdings under the Transparency Directive ([ESMA](#))
- ESMA updates its EMIR Q&A ([ESMA](#))
- ESMA updates Q&A on MiFID II implementation ([ESMA](#))
- Q&A on MiFIR data reporting ([ESMA](#))

Gehandicapten

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Finland – 10 februari 2017 – Zaak C-679/16 - A

Sociale zekerheid; discriminatieverbod gehandicapten; vrij personenverkeer

(Zie onder: [Arbeid & sociale zekerheid](#))

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B)

HvJ – ARREST – 16 februari 2017 – Zaak C-219/15 – Schmitt – ECLI:EU:C:2017:128 – persbericht – arrest

Borstimplantaten uit minderwaardige industriesiliconen

Richtlijn 93/42/EEG. De Duitse Elisabeth Schmitt, kreeg in 2008 in Duitsland siliconen borstimplantaten die waren geproduceerd door een in Frankrijk gevestigde, inmiddels insolvente onderneming. Het Duitse TÜV Rheinland was de controle-instantie (overeenkomstig richtlijn 93/42). In 2010 stelde de bevoegde Franse instantie vast dat bij de vervaardiging van de borstimplantaten in strijd met de toepasselijke kwaliteitsnorm laagwaardige industriesiliconen waren gebruikt. Daarop liet mevrouw Schmitt op medisch advies haar implantaten in 2012 verwijderen. Zij heeft bij de rechter in Duitsland betaling van 40 000 euro voor immateriële schade gevorderd van TÜV, alsmede een verklaring voor recht dat verweerster aansprakelijk is voor de vergoeding van eventuele toekomstige materiële schade. Volgens haar had TÜV door inzage van de leveringscertificaten en facturen die in bezit van de fabrikant waren, kunnen weten dat niet werd gewerkt met de goedgekeurde (medische) siliconen.

Hof: *De aangemelde instantie heeft geen algemene verplichting om onaangekondigde inspectiebezoeken te verrichten, de hulpmiddelen te controleren en/of de bedrijfsdocumenten van de fabrikant in te zien. In geval van aanwijzingen dat een medisch hulpmiddel mogelijk niet in overeenstemming is met de eisen van richtlijn 93/42, moet die instantie echter alle nodige maatregelen treffen teneinde te voldoen aan de verplichtingen die op haar rusten krachtens artikel 16, lid 6, van die richtlijn en de punten 3.2, 3.3, 4.1 tot en met 4.3 en 5.1 van bijlage II bij die richtlijn.*

Richtlijn 93/42 moet aldus worden uitgelegd dat de tussenkomst van de aangemelde instantie in het kader van de procedure betreffende de EG-verklaring van overeenstemming strekt tot bescherming

van de eindgebruikers van medische hulpmiddelen. De voorwaarden waaronder een toerekenbare niet-nakoming door die instantie van de verplichtingen die krachtens die richtlijn in het kader van die procedure op haar rusten, kan leiden tot haar aansprakelijkheid ten aanzien van die eindgebruikers worden door het nationale recht bepaald, mits daarbij het gelijkwaardigheids- en het doeltreffendheidsbeginsel in acht worden genomen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 6 februari 2017 – Zaak C-681/16 – Pfizer Ireland Pharmaceuticals, Operations Support Group

Aanvullend beschermingscertificaat (ABC); Toetredingsakten

(Zie onder: Intellectuele eigendom)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 24 februari 2017- Zaak C-29/17 – Novartis Farma

Vergoeding geneesmiddelen; 'off label' gebruik

Verordening (EG) nr. 726/2004. Richtlijn 89/105/EEG. Richtlijn 2001/83/EG. Sinds 2014 is het in Italië mogelijk om vergoeding te krijgen van de nationale gezondheidsdienst (SSN) voor farmaceutische producten die niet worden gebruikt voor het doel waarvoor zij vervaardigd zijn ('off-label' gebruik), ook als er een alternatief middel bestaat. Deze regel is ingevoerd ter beteugeling van de gezondheidsuitgaven. Verzoekster produceert en heeft vergunning gekregen voor het middel 'Lucentis', ter behandeling van maculadegeneratie (AMD), dat al geruime tijd door SSN wordt vergoed. Verweerder (AIFA, de Italiaanse geneesmiddelenautoriteit) het geneesmiddel Avastin, geproduceerd door Roche, en goedgekeurd voor kankertherapie, op de lijst van te vergoeden geneesmiddelen opgenomen, ook bij 'off label' behandeling voor AMD. Vast staat dat Avastin minder dan een tiende kost dan Lucentis. Bij de verwijzende rechter stelt verzoekster dat de besluiten onverenigbaar zijn met EU-recht. Het gaat haar met name om de bevoegdheid van verweerder om off label toediening van farmaceutische producten te veralgemenen, ook als er nuttige therapeutische alternatieven voorhanden zijn en dit louter om financiële redenen geschiedt. Zij wijst op de vergunningvoorschriften in artikel 6, lid 1 van richtlijn 2001/83 en artikel 3 van verordening 726/2004 en de beperkte mogelijkheid tot afwijking daarvan in artikel 3 ('formula magistralis') en artikel 5, lid 1 van de richtlijn. Aangezien voor Avastin via de gecentraliseerde Europese procedure een specifieke vergunning voor kankertherapieën is verkregen, levert het off-label-gebruik ervan voor AMD een wijziging op betreffende de farmaceutische vorm, het therapeutische gebruik en de toedieningswijze ervan, en zijn daardoor dan ook, overeenkomstig verordening 726/2004 wijzigingen vereist van de vergunningsprocedure en de daaropvolgende toezichtsverrichtingen van het Europese Geneesmiddelenbureau (EMA). De verwijzende rechter twijfelt met betrekking tot de vraag of de in artikel 3, lid 1 van richtlijn 2001/83/EG vastgestelde uitzondering betreffende magistrale bereidingen in de onderhavige zaak kan gelden, inzonderheid rekening houdend met de door verzoekster aangehaalde rechtspraak van het HvJEU (de punten 66 en 67 van arrest in C-544/13 en C-545/13. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-535/11 Novartis Pharma; C-544/13 en C-545/13 Abcur e.a.;

NOOT – HvJ 19 oktober 2016, Zaak C-148/15 Deutsche Parkinson Vereinigung eV

Meersma en C. de Ruiter, *Systeem van vaste prijzen, Vrij verkeer van diensten, Gerechvaardigde beperking*, JGR 2017/6, JGR 2017 afl. 1

OVERIG

- Advanced therapy medicines: towards increased development and patient access (EMA)
- De aanpak van ernstige grensoverschrijdende bedreigingen van de gezondheid in de EU (ECA)

Grondrechten (Handvest) en EVRM

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Rusland: Flexing Muscles (Yet Again): The Russian Constitutional Court's Defiance of the Authority of the ECtHR in the Yukos Case ([Ejiltalk](#))

The saga in the case of the defunct Yukos oil company is far from over after the Russian Constitutional Court (RCC) in its [decision](#) of 19 January 2017 ruled that Russia was not bound to enforce the ECtHR decision on the award of pecuniary compensation to the company's ex-shareholders, as it would violate the Constitution of the Russian Federation (CRF).

OVERIG

- The Best and Worst ECtHR judgments of 2016 are... ([Strasbourg observers](#))
- Besluit (GBVB) 2017/346 van de Raad van 27 februari 2017 tot verlenging van het mandaat van de speciale vertegenwoordiger van de Europese Unie voor de mensenrechten, [PB L 50 van 28.2.2017](#)

Handel en anti-dumping

HvJ – ARREST – 16 februari 2017 – Zaak C-555/14 – IOS Finance EFC – Spanje – ECLI:EU:C:2017:121 – [arrest](#)

Regeling waarbij schuldeiser afstand kan doen van interest voor betalingsachterstand en vergoeding invorderingskosten

Richtlijn 2011/7/EU. Tussen 2008 en 2013 hebben meerdere ondernemingen goederen geleverd aan en diensten verricht voor medische centra die onder de verantwoordelijkheid vielen van de gezondheidsdienst van de autonome regio Murcia, die de prijs ervan evenwel niet heeft betaald. Deze leveranciers hebben vervolgens een aantal van die schuldvorderingen overgedragen aan IOS Finance, die in september 2013 van die gezondheidsdienst betaling heeft gevorderd van zowel de hoofdsom van die schuldvorderingen als de interest voor betalingsachterstand en een vergoeding voor de gemaakte invorderingskosten. Aangezien deze gezondheidsdienst die bedragen niet heeft betaald, heeft IOS Finance op het bijzonder financieringsmechanisme ingetekend en aldus heeft zij enkel betaling van de hoofdsom van haar schuldvorderingen kunnen krijgen. IOS Finance heeft in mei 2014 bij de verwijzende rechter beroep ingesteld tot veroordeling van die gezondheidsdienst om haar de interest voor betalingsachterstand te betalen en de invorderingskosten te vergoeden. IOS Finance voert ter ondersteuning van haar beroep in de eerste plaats aan dat de schuldvorderingen jegens de overheidsinstantie niet voor afstand vatbaar zijn. In de tweede plaats argumenteert zij dat koninklijk wetsbesluit 8/2013 strijdig is met het Unierecht, en in de derde plaats dat richtlijn 2011/7 rechtstreeks van toepassing is, aangezien daarin is bepaald dat contractuele bedingen en praktijken die de betaling van interest voor betalingsachterstand en de vergoeding voor invorderingskosten uitsluiten, kennelijk onbillijk zijn.

*Hof: Richtlijn 2011/7/EU moet aldus worden uitgelegd dat zij **niet** in de weg staat aan een nationale regeling als in het hoofdgeding, volgens welke een schuldeiser afstand kan doen van de interest voor betalingsachterstand en de vergoeding voor invorderingskosten in ruil voor onmiddellijke betaling van de hoofdsom van opeisbare schuldvorderingen, op voorwaarde dat vrijelijk met die afstand is ingestemd, hetgeen aan de verwijzende rechter staat om na te gaan.*

HvJ – ARREST – 16 februari 2017 – Zaak C-507/15 – Agro Foreign Trade & Agency – België – ECLI:EU:C:2017:129 – [arrest](#)

Beëindiging handelsagentuurovereenkomst; Associatieovereenkomst EEG-Turkije.

Richtlijn 86/653/EEG. Associatieovereenkomst EEG-Turkije. Het betreft een geding tussen Agro Foreign Trade & Agency Ltd, een in Turkije gevestigde onderneming, en Petersime NV, een in België gevestigde onderneming, betreffende de betaling van verschillende vergoedingen die verschuldigd

zouden zijn ten gevolge van de beëindiging door Petersime van de handelsagentuurovereenkomst tussen deze twee ondernemingen.

Hof: Richtlijn 86/653/EEG en de Associatieovereenkomst EEG-Turkije moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet in de weg staan aan een nationale regeling waarbij die richtlijn wordt omgezet in het recht van de betrokken lidstaat, volgens welke een handelsagentuurovereenkomst tussen een in deze lidstaat gevestigde principaal en een handelsagent die is gevestigd in Turkije en aldaar de uit deze overeenkomst voortvloeiende activiteiten verricht, buiten de werkingssfeer van die regeling valt, zodat de betrokken handelsagent zich in dergelijke omstandigheden niet kan beroepen op de rechten die handelsagenten na de beëindiging van een dergelijke handelsagentuurovereenkomst aan richtlijn 86/653 ontleenen.

- Le droit européen en situation complexe : le cas du DIP en école / European law in complex situation: the PIL case study ([gdr-elsj](#))

HvJ – ARREST – 28 februari 2017 – Zaak T-157/14 - JingAo Solar Co - arrest

Antidumpingheffingen zonnepanelen

Verordening (EG) No 1225/2009. In 2013 heeft de Raad, op basis van de bevindingen van de Europese Commissie, antidumpingheffingen opgelegd in verband met de invoer van zonnepanelen uit China. Die werden namelijk onder de kostprijs op de Europese markt gebracht. Uit het onderzoek bleek ook dat de Chinese zonnepanelen met illegale subsidies waren geproduceerd. 26 bedrijven vechten de antidumpingheffingen aan bij het Gerecht van de EU

NOOT – HvJ 24 november 2016, zaak C-662/15 Lohmann & Rauscher

Vollebregt, Medische hulpmiddelen, Parallelimport, Conformiteitsbeoordelingsprocedure, JGR 2017/4, JGR 2017 afl. 1

EUROPESE COMMISSIE

Anti-dumping duties on steel products from China and Taiwan ([EC](#))

HANDELSVERDRAG CETA

- Ceta: "This trade deal is important for Europe geopolitically as well as economically" ([EP](#))
- Leftist French lawmakers take CETA to Constitutional Council ([euractiv](#))

Insolventie

EHRM – ARREST – 14 februari 2017 – Lekić t. Slovenië – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0214JUD003648007

Aansprakelijkheid bestuurder voor schulden failliet bedrijf en eigendomsrecht

Artikel 1 EP EVRM. Lekić, een Sloveen was de directeur van een bedrijf dat failliet is gegaan. De zaak gaat over zijn aansprakelijkheid voor de schulden van het bedrijf. Volgens verzoeker wordt daarmee zijn eigendomsrecht geschonden. Het Hof oordeelt dat er geen sprake is van schending van artikel 1 Eerste Protocol EVRM.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 6 februari 2017 – Zaak C-649/16 – Valach e.a.

EEX; Welke rechter bevoegd voor aansprakelijkheidsprocedure in een insolventieprocedure?

(Zie onder: Justitiële samenwerking)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – VK – 17 februari 2017 – Zaak C-17/17 – TGE Grenville Hampshire

Sociale zekerheid; bescherming werknemers bij insolventie werkgever; pensioen

(Zie onder: Arbeid en sociale zekerheid)

OVERIG

- Wanted: judges with experience in international commercial insolvency practice! ([Leiden law blog](#))
- Mr. R.J. van Galen, De herziene Europese Insolventieverordening, Ondernemingsrecht 2017/3 ([NautaDutilh](#))

Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – 16 februari 2017 – Zaak C-641/15 – Verwertungsgesellschaft Rundfunk – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2017:131 – arrest

Televisieuitzendingen in hotel; mededeling

Richtlijn 2006/115/EG. Vormt de mededeling van televisie- en radio-uitzendingen door middel van in hotelkamers aanwezige televisietoestellen een mededeling die wordt verricht op een tegen betaling van een toegangsprijs voor het publiek toegankelijke plaats?

*Hof: Artikel 8, lid 3, van richtlijn 2006/115/EG moet aldus worden uitgelegd dat de mededeling van televisie- en radio-uitzendingen door middel van in hotelkamers aanwezige televisietoestellen **geen** mededeling vormt die wordt verricht op een tegen betaling van een toegangsprijs voor het publiek toegankelijke plaats.*

- TV-toestel in hotelkamer is geen mededeling op een tegen betaling van een toegangsprijs voor het publiek toegankelijke plaats ([IEforum](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G BOT – 1 februari 2017 – Gevoegde zaken C-361/15 P en C-405/15 P – Easy Sanitary Solutions / Group Nivelles en EUIPO / Group Nivelles – ECLI:EU:C:2017:80 – conclusie

Bevoegdheid van rechtmatigheidstoetsing overschreden door het Gerecht van de Europese Unie

Verordening (EG) nr. 6/2002. Het onderhavige geding vindt zijn oorsprong in de vordering tot nietigverklaring die is ingesteld door I-Drain BVBA (later Group Nivelles NV) van het ingeschreven model, gehouden door Easy Sanitary Solutions BV, dat volgens deze inschrijving een „douchegoot (shower drain)” aanduidt. Tot staving van haar bij de nietigheidsafdeling van het EUIPO ingestelde vordering tot nietigverklaring heeft Group Nivelles betoogd dat bij dit model nieuwheid en eigen karakter ontbraken en hierbij verwezen naar het bestaan en de beschikbaarstelling voor het publiek van een ouder model. De moeilijkheden bij het onderzoek van deze vordering tot nietigverklaring hangen samen met de fouten die zijn gemaakt door zowel de verzoekende partij in de nietigheidsprocedure, die zijn ouder voortbrengsel niet naar behoren heeft weergegeven, als de nietigheidsafdeling en de derde kamer van beroep van het EUIPO die er niet in zijn geslaagd om een juiste vergelijking van de betrokken modellen te maken. Het Gerecht van de Europese Unie heeft in zijn arrest van 13 mei 2015 de beslissing van de derde kamer van beroep van het EUIPO vernietigd.

A-G: Het arrest van het Gerecht EU van 13 mei 2015, Group Nivelles (T-15/13) wordt gedeeltelijk vernietigd, aangezien het Gerecht in de punten 112 tot en met 133 van dit arrest heeft beoordeeld of de identificatie van het voortbrengsel waarin het tot staving van de vordering tot nietigverklaring aangevoerde oudere model was verwerkt, relevant is voor de beoordeling van de nieuwheid of het eigen karakter van het litigieuze model en daarmee de grenzen van de in artikel 61, lid 2, van verordening (EG) nr. 6/2002 heeft overschreden. De hogere voorzieningen worden afgewezen.

- GEU heeft bevoegdheid overschreden ([boek9.nl](#))

- Identificatie van het voortbrengsel relevant voor beoordeling nieuwheid of eigen karakter? ([IEforum](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 8 februari 2017 – Zaak C-610/15 – Stichting Brein – Nederland – Hoge Raad – ECLI:EU:C:2017:99 – conclusie

Het systeem van The Pirate bay kan een mededeling aan het publiek vormen

Richtlijn 2001/29/EG. Bij de Stichting Brein zijn de rechthebbenden van muziek- en filmwerken en computergames op de Nederlandse markt aangesloten. Ziggo en XS4ALL zijn internetproviders. Hun abonnees maken gebruik van The Pirate Bay, waar gebruikers (peers) bestanden (ook die waarvoor auteurs geen toestemming hebben verleend) kunnen uitwisselen (filesharing) via bittorrent (de bestanden worden in kleine stukjes opgeknipt), via een software die niet door TPB wordt aangeboden. Brein vordert IP-adressen te blokkeren. Deze vordering is gebaseerd op het feit dat de abonnees van deze diensten met behulp van deze motor voor het uitwisselen van bestanden op grote schaal inbreuk maken op auteursrechten door zonder toestemming van de rechthebbenden bestanden uit te wisselen die beschermde werken bevatten (hoofdzakelijk muziek en films). Deze vordering, die in eerste aanleg was toegewezen, is in hoger beroep afgewezen, in wezen op grond dat, ten eerste, de inbreuken op de auteursrechten zijn veroorzaakt door de abonnees van de diensten van verweersters in het hoofdgeding, en niet door TPB en, ten tweede, de gevorderde blokkade niet in verhouding staat tot het beoogde doel, namelijk de doeltreffende bescherming van de auteursrechten. Stichting Brein heeft tegen deze laatste beslissing beroep in cassatie ingesteld bij de Hoge Raad der Nederlanden. De Hoge Raad wenst van het Hof te vernemen of het systeem van TPB een mededeling aan het publiek is (dwz het indexeren van de opgeknipte bestanden).

A-G: Het feit dat een beheerder van een website het mogelijk maakt bestanden te vinden die auteursrechtelijk beschermde werken bevatten en ter uitwisseling worden aangeboden in een peer-to-peernetwerk, door deze bestanden te indexeren en hiervoor te voorzien in een zoekmotor, vormt een mededeling aan het publiek in de zin van artikel 3, lid 1, van richtlijn 2001/29/EG indien deze beheerder ervan op de hoogte was dat een werk beschikbaar werd gesteld op het netwerk zonder toestemming van de auteursrechthebbenden en hij niet heeft gereageerd om dit werk ontoegankelijk te maken.

Zie ook: [Rechtspraak lidstaten - Zweden](#)

- Indexeren bestanden in peer-to-peernetwerk met een zoekmotor is mededeling aan het publiek, indien beheerder op de hoogte was van inbreuk ([IEforum](#))

HvJ – ADVIES – 14 februari 2017 – advies 3/15 – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:114 – advies

Verdrag van Marrakesh

Richtlijn 2001/29/EG. Artikelen 3, 207 en 218, lid 11, VWEU. Verdrag van Marrakesh tot bevordering van de toegang tot gepubliceerde werken voor personen die blind zijn, visueel gehandicapt of anderszins een leeshandicap hebben. Het door de Europese Commissie bij het Hof ingediende verzoek om advies is als volgt verwoord: Heeft de Europese Unie de exclusieve bevoegdheid tot het sluiten van het Verdrag van Marrakesh tot bevordering van de toegang tot gepubliceerde werken voor personen die blind zijn, visueel gehandicapt of anderszins een leeshandicap hebben?

Hof: De sluiting van het Verdrag van Marrakesh tot bevordering van de toegang tot gepubliceerde werken voor personen die blind zijn, visueel gehandicapt of anderszins een leeshandicap hebben, valt onder de exclusieve bevoegdheid van de Europese Unie.

- The Marrakesh Treaty judgment: the ECJ clarifies EU external powers over copyright law ([EU law analysis](#))
- Copyright waiver for visually impaired people greenlit by EU court ([euractiv](#))
- Opinion 3/15 on the Marrakesh Treaty: ECJ reaffirms narrow 'minimum harmonisation' exception to ERTA principle ([European law blog](#))
- HvJ EU advies: Verdrag van Marrakesh voor leesgehandicapten valt onder de exclusieve bevoegdheid EU ([IEforum](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 6 februari 2017 – Zaak C-681/16 – Pfizer Ireland Pharmaceuticals, Operations Support Group

Aanvullend beschermingscertificaat (ABC); Toetredingsakten

Verordening (EG) nr. 469/2009. Verordening (EG) nr. 1901/2006 (geneesmiddelen voor pediatrisch gebruik). Verzoekster is een in Ierland gevestigde onderneming van het Pfizer-concern. Zij is in het octrooiregister ingeschreven als houdster van een ABC dat is afgegeven door het Duitse patentbureau voor het in Duitsland geldende basisoctrooi. Het ABC beschermt Etanercept (werkzame stof van het geneesmiddel Enbrel) en geldt als vergunning voor het in de handel brengen. De eerste vergunning voor Enbrel is in Zwitserland afgegeven en zo geldig voor de EU. Het ABC was in Duitsland geldig tot 1 februari 2015, en na een 'pediatrische verlenging' (Verordening 1901/2006) tot 1 september 2015 niet meer geldig. Verweerster (Orifarm in Leverkusen/Duitsland) maakt deel uit van de Deense Orifarm groep, actief in de parallelimport (uit landen waar de prijzen lager liggen). Zij maakt aan verzoekster haar voornemen bekend parallelimport te beginnen vanuit Estland en Letland, en later ook uit andere lidstaten. In april 2015 ontdekt verzoekster op de Duitse markt verpakkingen waarop verweerster als parallelimporteur wordt genoemd. Zij start een procedure waarin zij betoogt dat verweerster het ABC heeft geschonden en verzoekt om informatie, terugroeping en vernietiging alsook om vaststelling van de schadevergoedingsplicht. Zij is van mening dat de regelingen van de specifieke mechanismen, die zijn opgenomen in de toetredingsakten van de Nieuwe lidstaten, op het onderhavige geval van toepassing zijn waardoor verweerster zich niet op het argument van uitputting kon beroepen. Verweerster stelt dat de specifieke mechanismen om verschillende redenen niet van toepassing zijn. (zie de noot van de vertaler onderaan pagina 4 voor wat betreft het verschil in de Duitse versie van de toetredingsakten van de begrippen "Besonderen Mechanismus" en "Speziellen Mechanismus".)

- Kan een ABC-houder import naar Duitsland uit toetredende EU-lidstaten tegenhouden, ondanks dat er een ABC-regeling was, maar geen basisoctrooi van de ABC in die landen bestond? (IEforum)

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

- Duitsland: Is German SEP litigation set to increase with the "confidentiality club decision" of the Higher Regional Court of Düsseldorf? ([IP Kat](#))
- Zweden: Zweedse isp moet The Pirate Bay blokkeren ([boek9.nl](#))
- Zweden: Swedish Patent and Market Court of Appeal orders block of The Pirate Bay and Swefilmer ([IPKat](#))

NOOT – bij HvJ 9 juni 2016, zaak C-470/14 Egeda ea.

V. Rörsch, [IER 2017/4](#)

NOOT – Hoge Raad 9 december 2016, ECLI:NL:HR:2016:2834 Synthon/Astellas

Maatstaven bij exhibitievorderingen in IE-zaken: vragen aan het HvJEU ([cassatieblog](#))

OVERIG

The KitKat shape mark – no merging of territories for proof of acquired distinctiveness (IPKat)

Institutioneel recht

HvJ – ARREST – 3 februari – Zaak T-646/13 – Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe / Commissie – ECLI:EU:T:2017:59 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Motiveringsgebrek Commissie bij afwijzing Europees Burgerinitiatief (EBI)

Verordening (EU) nr. 211/2011. Het Gerecht vernietigt de beslissing van de Commissie tot afwijzing van een ingediend EBI met als onderwerp de Europese Unie te verzoeken de bescherming van

personen die tot nationale en taalkundige minderheden behoren te verbeteren en de culturele en taalkundige diversiteit in de Unie te vergroten. De Commissie heeft in de afwijzing niet aan haar motiveringsplicht voldaan, door niet aan te geven welke van de maatregelen in de bijlage bij het voorgestelde EBI niet onder haar bevoegdheid vielen, en evenmin de gronden te noemen ter ondersteuning van die conclusie.

Gerecht: Besluit (C)2013 5969 final van de Commissie tot afwijzing van het verzoek tot registratie van het voorgestelde Europese burgerinitiatief „Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe”, wordt nietig verklaard.

- European Citizens' Initiative: General Court rules on the Commission's obligation to give reasons for refusing to register proposals ([EU law analysis](#))
- The European Citizens Initiative on a European Free Movement Mechanism: A New Hope or a False Start for UK nationals after Brexit? ([EU law blog](#))
- Besluit van Commissie tot weigering registratie burgerinitiatief onvoldoende gemotiveerd ([ECER](#))

Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken

HvJ – ARREST – 15 februari 2017 – Zaak C-499/15 – W en V – Litouwen – ECLI:EU:C:2017:118 – [arrest](#)

Bevoegdheid rechter ten aanzien van ouderlijke verantwoordelijkheid

Verordening (EG) nr. 2201/2003. Verordening (EG) nr. 4/2009 – Artikel 3, onder d). De heer W, van Litouwse nationaliteit en mevrouw X, van Nederlandse en Argentijnse nationaliteit zijn in 2003 getrouwd in Portland, Oregon (Verenigde Staten). Hun kind V is in 2006 in Nederland uit dit huwelijk geboren en heeft de Litouwse en Italiaanse nationaliteit. Het gezin heeft vanaf 2004 tot 2011 afwisselend gewoond in **Nederland**, Italië en Canada. In november 2011 heeft moeder X zich met kind V gevestigd in Nederland. Het kind V heeft nooit in Litouwen gewoond of dat land bezocht. Sinds december 2010 wonen W en X gescheiden. Vast staat dat de heer W zijn gewone verblijfplaats in Litouwen heeft, terwijl mevrouw X en het kind V hun gewone verblijfplaats in **Nederland** hebben. Mevrouw X heeft echtscheiding aangevraagd bij een Canadese rechter. Die heeft in 2012 de echtscheiding uitgesproken en het gezag over het kind V aan mevrouw X toegewezen. De heer W heeft echter een geding aanhangig gemaakt bij een Litouwse rechter over het gezagsrecht, het omgangsrecht en de vaststelling van onderhoudsverplichtingen. Omdat het kind zijn gewone verblijfplaats bij zijn moeder in Nederland heeft, rijst de vraag of de Litouwse rechter bevoegd is dat verzoek te behandelen.

Hof: Artikel 8 van verordening (EG) nr. 2201/2003, en artikel 3 van verordening (EG) nr. 4/2009, dienen aldus te worden uitgelegd dat in een zaak zoals in het hoofgeding de rechterlijke instanties van de lidstaat die een definitieve beslissing hebben gegeven inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid en de onderhoudsverplichtingen met betrekking tot een minderjarig kind, niet langer bevoegd zijn om uitspraak te doen over een verzoek tot wijziging van de bepalingen van die beslissing wanneer de gewone verblijfplaats van het kind zich bevindt op het grondgebied van een andere lidstaat. Het zijn de rechterlijke instanties van die andere lidstaat die bevoegd zijn om uitspraak te doen over dat verzoek.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 6 februari 2017 – [Zaak C-649/16 – Valach e.a.](#)

EEX; Welke rechter bevoegd voor aansprakelijkheidsprocedure in een insolventieprocedure?

Verordening (EU) nr. 1215/2012. Verzoekende en twee van de drie verwerende partijen in deze zaak wonen in Slowakije. Verweersters zijn leden van een schuldeiserscommissie in de saneringsprocedure van de Slowaakse vennootschap VAV. Zij hebben tijdens een vergadering het door VAV opgestelde saneringsplan zonder motivering verworpen waardoor het plan is mislukt en de faillissementsprocedure moest worden doorgezet. Verzoekers zullen daardoor grote financiële schade lijden. Zij verwijten verweersters met name niet in het algemene belang van de schuldeisers te hebben gehandeld, zodat zij volgens het Slowaakse Bw aansprakelijk zijn voor de geleden schade.

Voor wat betreft de rechterlijke bevoegdheid beroepen zij zich op artikel 4 en 8 van verordening 1215/2012: rechtsgrondslag is niet vaststelling van het insolventierecht maar het aansprakelijkheidsrecht. De verwijzende rechter wijst op vaste rechtspraak (onder meer C-339/07 en C-649/13) van het HvJEU dat de lidstaten op wiens grondgebied de insolventieprocedure is geopend eveneens internationaal bevoegd is om kennis te nemen van vorderingen die rechtstreeks uit deze procedure voortvloeien en daarmee nauw samenhangen. Daarbij is het doorslaggevend criterium de rechtsgrondslag van de vordering. Het HvJEU heeft zich tot dusver nog niet hoeven uitspreken over de aansprakelijkheid van een orgaan van de insolventieprocedure of van de leden ervan. In de Duitstalige rechtsliteratuur is de vraag of dan sprake is van een samenhangende vordering onderwerp van debat. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-339/07 Deko Marty Belgium; C-157/13 Nickel & Goeldner Spedition; C-649/13 Comité d'entreprise de Nortel Networks e.a.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 13 februari 2017 – Zaak C-1/17 – Petronas Lubricants

EEX; bevoegde rechter

Verordening (EG) nr. 44/2001. Guida stelt dat hij in 1982 bij Petronas in dienst is getreden en in 1996 als manager is gedetacheerd bij haar Poolse dochter. Hij heeft in 2001 een parallelle arbeidsovereenkomst met de Poolse dochter getekend, die steeds verlengd is. Verweerder is echter wegens vermeend 'wangedrag' (declaraties zakenreizen tijdens vakantie, vergoeding voor ongebruikte vakantiedagen, toepassing van een onjuiste wisselkoers en het meenemen van vertrouwelijke gegevens) ontslagen. Guida stelt dat de feiten non-existent zijn en vraagt de rechter zijn ontslag ongerechtvaardigd en onwettig te verklaren, doorbetaling wegens niet in acht nemen opzegtermijn en een billijke vergoeding van zijn immateriële schade. Petronas stelt afwijzing van verweerders eisen en vraagt als tegenvordering om Guida te veroordelen tot terugbetaling van ten onrechte gedeclareerde reiskosten (enz). Deze vorderingen zijn door haar Poolse dochter bij akte aan haar gecedeerd. Verweerder beroept zich op onbevoegdheid van de Italiaanse rechter om van de tegenvordering kennis te nemen (artikel 20 verordening 44/2001). Beoordeling zou naar Pools recht moeten geschieden. Hij vraagt de rechter een prejudiciële vraag aan het HvJEU voor te leggen teneinde te vernemen of artikel 20, lid 2 betrekking heeft op de bevoegdheid van de rechter waarbij de oorspronkelijke vordering is ingediend, ook in het geval waarin de door verzoekster ingediende tegenvordering gebaseerd is op een akte van cessie die pas na de instelling van het beroep bij de rechter is gesloten. De verwijzende rechter destilleert uit de arresten C-462/06 en C-185/15 dat gelezen in samenhang met artikel 20, lid 1, artikel 20, lid 2 aldus moet worden uitgelegd dat indien de werkgever de werknemer voor het gerecht van de woonplaats van de werknemer daagt (artikel 20, lid 1), de werknemer voor die rechter een tegenvordering kan indienen (artikel 20, lid 2), maar niet omgekeerd. De voor de rechter gedaagde werkgever die een vordering tegen de werknemer wil instellen zal die moeten indienen bij het gerecht van de woonplaats van de werknemer. Wel rijst bij hem de vraag of artikel 20, lid 2 betrekking heeft op de bevoegdheid van de rechter bij wie de oorspronkelijke vordering is ingediend, ook in het geval waarin de door de werkgever ingediende tegenvordering geen betrekking heeft op een schuld die afkomstig is van de werkgever, maar van een andere persoon, namelijk de werkgever van die werknemer op basis van een parallelle arbeidsovereenkomst, en de tegenvordering gebaseerd is op een akte van cessie tussen de werkgever en degene die de oorspronkelijke schuldeiser was, welke akte dateert van een later tijdstip dan de door de werknemer ingediende oorspronkelijke vordering. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-462/06 Glaxosmithkline; C-185/15 Konstanjevec;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 21 februari 2017 – Zaak C-20/17 – Oberle

EEX; Europese erfrechtverklaring (EEV)

Verordening (EU) nr. 650/2012. Verzoeker en zijn broer zijn de enige erfgenamen van de overleden vader, weduwnaar en Fransman. De nalatenschap bevindt zich in Frankrijk en Duitsland. Een Franse rechtbank heeft een Franse erfrechtverklaring afgegeven waarin wordt gepreciseerd dat de broers elk de helft van de nalatenschap erven. Verzoeker legt bij een Duitse notaris een verklaring af waarbij hij een verzoek richt aan de volgens het Duitse procesrecht bevoegde Rechtbank om een beperkte erfrechtverklaring voor de toepassing van buitenlands recht waarin wordt vastgesteld dat hij en zijn broer volgens Frans recht elk de helft van het in Duitsland gelegen deel van de nalatenschap van de

erflater hebben geërfd. De Duitse rechter verklaart zich echter onbevoegd omdat de Duitse regelgeving botst met EU-regelgeving (EEV artikel 4 jo. EEV artikel 15 waarin is bepaald dat de gerechten van de lidstaat waar de erflater zijn laatste gewone verblijfplaats had internationaal exclusief bevoegd zijn voor alle erfopvolgingszaken). Verzoeker gaat in beroep tegen dat besluit. De verwijzende Duitse rechter is van oordeel dat het Amtsgericht internationaal bevoegd is de gevraagde verklaring af te geven. In de laatste wijziging van de Duitse wet inzake procedures in familiezaken (enz) heeft de wetgever enkel de territoriale bevoegdheid gewijzigd zonder tegelijkertijd de relevante bepalingen in het familierecht over internationale bevoegdheid aan te vullen met een uitdrukkelijke regeling van de internationale bevoegdheid in erfrechtzaken. De Duitse erfrechtbanken blijven dan ook tijdens gelding van de EEV internationaal bevoegd voor het afgeven van een nationale erfrechtverklaring, zelfs indien de erflater zoals in casu niet zijn laatste verblijfplaats in Duitsland had. De bepalingen van de EEV blijven in elk geval voorrang genieten zodat zij buiten toepassing gelaten moeten worden in geval van inbreuk op EU-recht.

EINDUITSPRAAK – Hoge Raad – 3 februari 2017 – ECLI:NL:HR:2017:133 (toegevoegd aan Databank JURE)

Na HvJ 10 september 2015 Zaak C-47/14 Holterman Ferho Exploitatie BV en verwijzing van 24 januari 2014

Verordening 44/2001. Verweerder woont in Duitsland en heeft gewerkt als directeur en bestuurder van een in Nederland gevestigde onderneming. Verweerder zou zich schuldig hebben gemaakt aan onbehoorlijke vervulling van zijn taak en wordt daarom aansprakelijk gesteld. De in Nederland gevestigde vennootschap start een procedure bij de Nederlandse rechter. Verweerder heeft aangevoerd dat de Nederlandse rechter onbevoegd is. De rechtbank heeft zich onbevoegd verklaard. Het Gerechtshof heeft deze uitspraak bevestigd. De Hoge Raad heeft vragen gesteld over de verhouding tussen de bevoegdheidsbepalingen van afdeling 5 van hoofdstuk II (artikelen 18-21) EEX-verordening enerzijds en de bevoegdheidsbepalingen die zijn neergelegd in artikel 5, aanhef en onder 1 (a), en art. 5, aanhef en onder 3, EEX-verordening anderzijds. Het HvJ heeft in het arrest in zaak C-47/14 bepaald dat de bevoegdheidsgronden van artikel 5, aanhef en onder 1, respectievelijk artikel 5, aanhef en onder 3, EEX-verordening niet van toepassing zijn, indien de aangesproken persoon in zijn hoedanigheid van directeur en van bestuurder gedurende bepaalde tijd voor en onder het gezag van die vennootschap prestaties heeft verricht tegen beloning, hetgeen de nationale rechter dient te verifiëren. In de einduitspraak oordeelt de Hoge Raad dat er duidelijk sprake is van een arbeidsovereenkomst. De bevoegdheidsgronden van art. 5, aanhef en onder 1, respectievelijk art. 5, aanhef en onder 3, EEX-Verordening zijn daarom niet van toepassing. Op grond van artikel 20 EEX-verordening is niet de Nederlandse, maar de Duitse rechter bevoegd.

3.5 (..) [verweerder] heeft zich eveneens op het standpunt gesteld dat hij als bestuurder een arbeidsovereenkomst met [eiseres 1] is aangegaan, en heeft daartoe verwezen naar de door [eiseres] c.s. in het geding gebrachte arbeidsovereenkomst (...). Het hof heeft in rov. 4.5 overwogen dat [eiseres 1] "geen feiten [heeft] gesteld die de conclusie rechtvaardigen dat de rechtsverhouding die tussen hen beiden heeft bestaan niet als arbeidsovereenkomst in de zin van art. 18 lid 1 EEX-Vo moet worden gekwalificeerd.

3.6 Het vorenstaande betekent dat het hof terecht heeft geoordeeld dat de rechtbank Almelo (thans de rechtbank Overijssel) niet bevoegd is om kennis te nemen van de door [eiseres 1] tegen [verweerder] ingestelde vordering. In het licht van het antwoord op de eerste prejudiciële vraag en hetgeen hiervoor in 3.5 is overwogen, kan in het onderhavige geval immers geen toepassing worden gegeven aan de bevoegdheidsgronden van art. 5, aanhef en onder 1, respectievelijk art. 5, aanhef en onder 3, EEX-Vo. Voorts brengt art. 20 lid 1 EEX-Vo mee dat de vordering van [eiseres 1] tegen [verweerder] slechts kan worden gebracht voor de rechter van de lidstaat op het grondgebied waarvan [verweerder] woonplaats heeft, te weten Duitsland.

- Internationale bevoegdheid bij vorderingen werkgever jegens bestuurder die tevens directeur in loondienst is ([cassatieblog](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Litouwen – 24 februari 2017 – Zaak C-27/17 – flyLAL-Lithuanian Airlines

EEX; plaats schadebrengende feit; schadevergoeding misbruik machtspositie

Verordening (EG) nr. 44/2001. Verzoekster heeft bij de Litouwse rechter een zaak aangespannen tegen Letse verweersters Air Baltic en luchthaven Riga tot verkrijging van schadevergoeding wegens misbruik machtspositie. Het gaat om de periode 2004 – 2006. In 2004 sloten verweersters een overeenkomst waarbij een kortingsstelsel voor Air Baltic werd ingevoerd, dat in 2006 door de Letse mededingingsautoriteit werd verboden. Verzoekster eist schadevergoeding wegens inkomensderving. Door de door Air Baltic berekende afbraakprijzen op vliegroutes vanaf Vilnius is verzoekster van die luchthaven verdreven. Verweersters stellen onbevoegdheid van de Litouwse rechter aangezien zij in Letland geregistreerde vennootschappen zijn. De verwijzende Litouwse rechter (Hof van Beroep) twijfelt over de juiste uitleg van de in de Brussel I Vo. neergelegde bevoegdheidsgronden. Aangezien het een geschil in een burgerlijke en handelszaak betreft is hij er zeker van dat de verordening van toepassing is, verwijzend naar arrest in C-302/13. Daarin is echter niet de bevoegdheid om kennis te nemen van de kern van het geschil behandeld. In deze zaak gaat het om de 'plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan'. Dit is de bijzondere bevoegdheidsregel en eist strikte uitleg (C-360/12). Het begrip 'plaats' doelt zowel op de plaats waar de schade is ingetreden als op de plaats van de schadeveroorzakende gebeurtenis; aan eiser de keus voor welke 'plaats' hij kiest om een zaak voor te leggen (onder andere C-12/15). Volgens deze rechtspraak van het HvJEU bepaalt een nationale rechter bij de toepassing van de bevoegdheidsregel van artikel 5.3 van de Brussel I-Vo. zowel de plaats waar de schade is ingetreden als de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan. In casu twijfelt de rechter over de uitleg en de toepassing van beide alternatieve bevoegdheidsgronden bij de beoordeling van verweersters handelingen en de door verzoekster geleden inkomensderving. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-360/12 Coty Germany; C-302/13 flyLAL-Lithuanian Airlines; C-12/15 Universal Music International Holding;

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

België: Lodi Trading, a lotta fog: Kolassa in the Belgian Supreme Court. (GAVL)

NOOT - bij conclusie AG 14 juli 2016, zaak C-196/15 Granarolo

L. Strikwerda, EEX-Verordening. Rechterlijke bevoegdheid. Schadevordering wegens plotseling verbreken van jarenlange handelsbetrekking. Begrippen 'verbintenissen uit overeenkomst', 'koop en verkoop van roerende lichamelijke zaken' en 'verstrekkingen van diensten' als bedoeld in art. 5 punt 1. Begrip 'verbintenissen uit onrechtmatige daad' als bedoeld in art. 5 punt 3, NJ 2017/98

PUBLICATIE

Burgerlijk recht - Europese justitiële samenwerking (Raad)

Geactualiseerd e-boek dat bevat zowel rechtsinstrumenten als commentaren van vooraanstaande wetenschappers, rechters en hoge ambtenaren uit verscheidene lidstaten van de EU. Behalve juridische basisinstrumenten, zoals Brussel I en het Verdrag van Lugano, zijn de terreinen en onderwerpen onder meer het handels-, overeenkomsten- en familierecht en bewijsverkrijging. Deze geactualiseerde editie bevat ook een volledig nieuw hoofdstuk betreffende het bevel tot conservatoir beslag op bankrekeningen en een grondig herzien hoofdstuk betreffende insolventieprocedures. Het e-boek is een nuttig instrument voor rechtsbeoefenaars, nationale instanties, rechtenstudenten en burgers met belangstelling voor Europees burgerlijk recht, en dat in een praktisch e-boekformat.

OVERIG

- Practice Guide Jurisdiction and applicable law in international disputes between the employee and the employer ([EC](#))
- Video over het EJN-civil, European Judicial Network in civil and commercial matters ([EJN](#))

Kansspelen

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 13 februari 2017 - Zaak C-3/17 – Sporting Odds

Vergunning voor online kansspelen; vrij verkeer diensten; handvest grondrechten;

Artikel 47 en 48 Handvest grondrechten EU. Artikel 56 VWEU. Verzoekster is een in het VK gevestigde vennootschap die een vergunning heeft gekregen van de Britse kansspelautoriteit. Zij exploiteert websites waarop zij kansspelen aanbiedt in diverse lidstaten. In Hongarije is voor het aanbieden van kansspelen een vergunning van de belastingdienst (verweerster) nodig maar die heeft verzoekster niet gekregen. Verzoekster krijgt dan ook een boete op grond van de Hongaarse wet op de kansspelen. Verzoekster gaat daartegen in beroep: zij stelt dat de Hongaarse regeling niet verenigbaar is met EU-recht. De verwijzende rechter wijst op de in Hongarije doorgevoerde hervormingen op de kansspelmarkt (doel: consumentenbescherming). Hiertoe heeft de wetgever voor casino's een maximaal aantal te verlenen concessies vastgesteld en de organisatie van kansspelen op afstand gereguleerd zonder daarbij over te gaan tot liberalisering. Online casino- en kaartspelen worden anders behandeld dan online sport- en paardenweddenschappen: casinoconcessiehouders mogen online casino- en kaartspelen organiseren, terwijl er een staatsmonopolie is op online sport- en paardenweddenschappen. De rechter vraagt zich met name af of er bij het Hongaarse kansspelbeleid sprake is van een samenhangende en stelselmatige beperking die voldoet aan de in de zaak Carmen Media Group geformuleerde eisen, en of de ingevoerde regelgeving geschikt is om het genoemde doel te bereiken. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: (o.m.) C-46/08 Carmen Media Group;

Landbouw en visserij (B)

HvJ – ARREST – 9 februari 2017 – Zaak C-585/15 – Raffinerie Tirlemontoise – België – KECLI:EU:C:2017:105 – arrest

Verordening (EG) nr. 2267/2000. Verordening (EG) nr. 1993/2001. Vragen over de terugbetaling van teveel betaalde productieheffingen op suiker.

Hof: Voor de berekening van het gemiddelde verlies, moet het totale bedrag van de reële uitgaven die verband houden met de uitvoerrestituties voor de onder deze bepaling vallende producten, worden gedeeld door de totale hoeveelheid van deze uitgevoerde producten, ongeacht of voor laatstbedoelde producten daadwerkelijk restituties zijn betaald. Voor de totale berekening van de productieheffingen, moet rekening worden gehouden met het gemiddelde verlies, berekend door het totale bedrag van de reële uitgaven die verband houden met de uitvoerrestituties voor de onder deze bepaling vallende producten, te delen door de totale hoeveelheid van deze uitgevoerde producten, ongeacht of voor laatstbedoelde producten daadwerkelijk restituties zijn betaald. Verordening (EG) nr. 2267/2000 alsmede verordening (EG) nr. 1993/2001 zijn ongeldig.

OVERIG

Nederland behoudt soepele mestregeling EU ([Europa-nu](#))

Levenslang

Artikel, R.J.B. Schutgens, 'Levenslang in de ban?', in: [Ars Aequi](#), februari 2017

LGBT- rechten

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Roemenië – 13 februari 2017 – Zaak C-673/16 – Coman e.a.

Niet erkenning in Roemenië van een in België gesloten huwelijk tussen twee mannen

Richtlijn 2004/38. Artikelen 7, 9 21 en 45 Handvest grondrechten EU. Verzoekers (Roemeense man en Amerikaanse man) zijn in België gehuwd. De Roemeense man vraagt vanwege zijn wens zich in Roemenië te vestigen bij de Roemeense ambassade een transcriptie van het huwelijkscertificaat, hetgeen op grond van het Roemeense BW wordt geweigerd. De Roemeense man vraagt vervolgens bij de Roemeense autoriteiten informatie over de procedure en voorwaarden voor het verkrijgen van een verblijfsstatus voor zijn echtgenoot, op grond van richtlijn 2004/38. De verlenging van de tijdelijke verblijfsvergunning van zijn echtgenoot wordt niet verleend. Verzoekers stellen dat zij gediscrimineerd zijn op grond van hun seksuele gerichtheid bij uitoefening van hun vrij verkeersrechten binnen de EU. Zij starten een procedure waarin de exceptie van ongrondwettigheid van de Roemeense regeling wordt opgeworpen en vragen toetsing door het Constitutioneel Hof. Zij stellen dat niet-erkenning van het wettig in het buitenland aangegane huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht een inbreuk vormt op hun recht op familieleven: het gevolg van het besluit van Roemeense autoriteiten is dat de VS-partner Roemenië zou moeten verlaten. De verwijzende rechter (Constitutioneel Hof) ziet zich genoodzaakt vragen voor te leggen aan het HvJEU. Hij stelt vast dat enerzijds artikel 277, lid 2 BW (erkenning van) het huwelijk verbiedt en anderzijds door artikel 277, lid 4 BW artikel de vrij verkeersbepalingen op Roemeens grondgebied van toepassing zijn. De rechter is van oordeel dat de tekst van de richtlijn 2004/38 een onderscheid maakt op grond van de modaliteiten die geregistreerde partnerschappen regelen in de regelingen van de verschillende LS. De bepaling die naar echtgenoten verwijst maakt geen soortgelijk onderscheid. Omdat er lidstaten zijn die het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht wel erkennen en andere niet is het nodig de betekenis te verduidelijken van het begrip 'echtgenoot'/familielid (artikel 2, lid 2 onder a) om over gelijke behandeling te kunnen oordelen. Hij vraagt zich ook af of een echtgenoot van een EU-burger van hetzelfde geslacht onder de beschrijving van artikel 3, lid 2 van de richtlijn valt en zo ja welke verplichtingen daaruit voor de lidstaten voortvloeien. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-127/08 Metock; C-443/15 Parris;

- Awaiting the ECJ Judgment in Coman: Towards the Cross-Border Legal Recognition of Same-Sex Marriages in the EU? ([EUIawanalysis](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Zweden: High Court Rules Contact With Transgender Parent Is Not In Best Interests Of Ultra-Orthodox Children ([rights info](#))

NOOT – bij HvJ 24 november 2016, zaak C-443/15 Parris

mr. dr. M. van den Brink, Seksuele voorkeur, Leeftijd, Nabestaandenpensioen, Intersectionele discriminatie, Reikwijdte richtlijn, [EHRC 2017/44](#)

OVERIG

- My new chapter on LGBTI rights, the Council of Europe and the European Court of Human Rights ([ECHRSO](#))
- Charron and Merle-Montet v France – discrimination against same-sex couple in respect of “medically assisted procreation” ([ECHRSO](#))
- New article on same-sex marriage ([ECHRSO](#))

Luchtvaart (c)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Kroatië – 27 februari 2017 - Zaak C-476/16 – Air Serbia et Kondić

Luchtvaartovereenkomst; de 'luchtvrijheden'; uitleg begrip "vlucht"

Verordening (EG) nr. 1008/2008. Verordening (EU) nr. 1178/2011. Multilaterale Overeenkomst betreffende de totstandbrenging van een Europese gemeenschappelijke luchtvaartruimte (ECAA). Het Kroatische agentschap voor de burgerluchtvaart (verweerder) heeft bij het Kroatische ministerie een correctionele procedure op het gebied van luchtvervoer aanhangig gemaakt tegen verzoekster en haar directeur. Verzoekers wordt verweten commercieel luchtvervoer van passagiers vanuit Zagreb naar bestemmingen binnen de EU en derde landen te hebben verricht via Belgrado (het overstappunt) en aldus op onrechtmatige wijze gebruik te hebben gemaakt van verkeersrechten die zij krachtens de ECAA-overeenkomst niet mocht gebruiken tijdens de eerste overgangperiode. Verzoekers hebben in hun verweerschrift onder meer gesteld dat het verschil tussen de verkeersrechten waarop aanspraak kan worden gemaakt tijdens de tweede overgangperiode en die waarop aanspraak kan worden gemaakt tijdens de eerste overgangperiode is, dat de vervoerder in de tweede periode de bedoelde rechten mag uitoefenen tussen verschillende lidstaten zonder dat nog ergens in Servië een tussenstop hoeft te worden gemaakt. Maar zolang verzoekers in de eerste overgangperiode zitten wordt een tussenstop in Belgrado gemaakt waarbij de passagiers overstappen in een ander vliegtuig met een ander vluchtnummer en gebruik maken van een aparte instapkaart, zodat sprake is van twee afzonderlijke vluchten. Verzoekers hebben in de verweerprocedure gewezen op strijd met verordening 1008/2008 waarin de term 'vlucht' wordt gedefinieerd als 'vertrek van een bepaalde luchthaven naar een bepaalde luchthaven van bestemming'. Ook in arrest C-173/07 (in het kader van de compensatieregeling luchtvaartpassagiers) heeft het HvJEU de term 'vlucht' uitgelegd als een luchtvervoerhandeling die wordt uitgevoerd door een luchtvaartmaatschappij die het traject ervan vaststelt, en ook het verschil met het begrip 'reis' (een reis heen en retour kan niet als één en dezelfde vlucht worden beschouwd). De verwijzende rechter vraagt zich af hoe artikel 3, lid 1, onder a.i van protocol VI moet worden uitgelegd, gelet op de definitie van het begrip vlucht in verordening 1008/2008 en de definitie van het begrip vliegtijd in verordening 1178/2011, alsook op hetgeen het HvJEU in door verzoekers genoemde arrest C-173/07 heeft verklaard in verband met de definitie van deze begrippen. Daarnaast heeft hij vragen over toepassing van de 'luchtvrijheden' waar verweerder naar verwijst. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-173/07 Emirates Airlines;

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK NA AANHOUDING - Raad van State – 15 februari 2017 - ECLI:NL:RVS:2017:403 - ECLI:NL:RVS:2017:404 e.a.

- *arrest HvJ 17 maart 2015, zaak C-145/15 en C-146/15 Ruijsenaars en einduitspraak Raad van State, 22 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1732 en ECLI:NL:RVS:2016:1733*

6. Gelet op hetgeen onder 5.1 tot en met 5.10.1 is overwogen, ziet de Afdeling geen aanleiding om thans anders te oordelen over de bevoegdheid van de staatssecretaris dan zij heeft gedaan in de uitspraken van 22 juni 2016. In lijn met die uitspraken is de Afdeling daarom van oordeel dat de staatssecretaris op de in de Wet luchtvaart voorziene grondslag niet bevoegd is om in elk individueel geval afzonderlijk op verzoek van een of meer passagiers handhavend op te treden om te bewerkstelligen dat een luchtvaartmaatschappij aan ieder van hen de compensatie als bedoeld in de artikelen 5 en 7 van de Verordening betaalt.

WIKI

Wiki luchtvaartclaims ([wiki](#))

Mededinging

HvJ – ARREST – 1 februari – Zaak T-479/14 – Kendrion / Union européenne – Nederland – ECLI:EU:T:2017:48 – arrest

Schadevergoeding voor overschrijding redelijke termijn in kartelzaak

(Zie onder: Procesrecht en recht op eerlijk proces)

REGELGEVING NL

Implementatiewet richtlijn privaatrechtelijke handhaving mededingingsrecht: Wet van 25 januari 2017, houdende wijziging van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, in verband met de omzetting van Richtlijn 2014/104/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 november 2014 betreffende bepaalde regels voor schadevorderingen volgens nationaal recht wegens inbreuken op de bepalingen van het mededingingsrecht van de lidstaten en van de Europese Unie (Staatsblad 2017, nr. 28)

LITERATUUR

- D. Stein, Doorberekening van kartelschade, Annotatie bij HR 8 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1483 (TenneT/ABB), NTBR 2017/8
- Dr. Jotte Mulder, Mededingingsrecht versus duurzaamheid: het wetsvoorstel algemene gelding als panacee ?, SEW 2017, nr. 3

EUROPESE COMMISSIE

- Statement by Commissioner Vestager on a Commission decision fining companies €68 million for car battery recycling cartel (EC)
- Commission fines three companies €68 million for car battery recycling cartel (EC)
- Europese boete dreigt voor Air France-KLM (Europa nu)
- 155 miljoen boete voor kartel aircobedrijven (Europa nu)

OVERIG

The German draft bill for a so-called "register of competition" [guest post* by Dr Pascal Friton] (howtocrackanut)

Mensenhandel

NOOT – bij EHRM 17 januari 2017, J. ea. t. Oostenrijk

J. and Others v. Austria and the Strengthening of States' Obligation to Identify Victims of Human Trafficking (Strasbourg observers)

OVERIG

Eurojust and Europol support joint investigation into international human trafficking (Eurojust)

Milieu, natuur, duurzame energie (B – S)

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 16 februari 2017 – Zaak C-129/16 – Túrkevei Tejtermelő Kft. – Hongarije – ECLI:EU:C:2017:136 – conclusie

Het beginsel "de vervuiler betaalt"

Richtlijn 2004/35. Richtlijn 2008/98. Het Hof dient de consequenties te preciseren van het beginsel dat de vervuiler betaalt. Deze keer gaat het om de vraag of de eigenaar van een verpacht perceel

mag worden gestraft omdat op dit perceel illegaal afvalstoffen zijn verbrand en hij noch kenbaar maakt wie de daadwerkelijke gebruiker van het perceel is, noch aantoonbaar dat hij niet verantwoordelijk is voor die overtreding. Weliswaar stelt de nationale rechter deze vraag aan de orde uit het oogpunt van de milieuaansprakelijkheidsrichtlijn, maar deze is niet van toepassing, alleen al omdat zij geen voorschriften over sancties bevat. Sancties voor illegale afvalverbranding vallen veeleer binnen de werkingssfeer van de afvalstoffenrichtlijn. Ook deze richtlijn berust op het beginsel dat de vervuiler betaalt, en zij vereist uitdrukkelijk dat bij overtredingen in doeltreffende sancties wordt voorzien. Aangezien het over sancties gaat, dient niet alleen aandacht te worden besteed aan het beginsel dat de vervuiler betaalt, maar ook aan het evenredigheidsbeginsel – op grond waarvan de oplegging van sancties aan beperkingen onderhevig is – en aan het vermoeden van onschuld.

*A-G: Richtlijn 2004/35/EG is niet van toepassing op sancties die worden opgelegd wegens de niet-nakoming van verplichtingen op het gebied van het milieurecht, noch op luchtverontreiniging die geen schade toebrengt aan beschermde soorten en natuurlijke habitats, wateren of de bodem. Artikel 36, lid 2, van richtlijn 2008/98/EG, het in artikel 191, lid 2, VWEU neergelegde beginsel dat de vervuiler betaalt, alsook het in artikel 49, lid 3, Handvest grondrechten neergelegde beginsel van evenredige bestraffing en het in artikel 48, lid 1, van het Handvest neergelegde vermoeden van onschuld staan er **niet** aan in de weg dat aan de eigenaar van een verpacht perceel een passende sanctie wordt opgelegd op grond van het wettelijke vermoeden dat hij samen met de daadwerkelijke gebruiker van dat perceel verantwoordelijk is voor daarop begane overtredingen van rechtsvoorschriften inzake afvalstoffen, mits dit vermoeden in beginsel kan worden weerlegd aan de hand van gegevens die redelijkerwijs kunnen worden verstrekt. Artikel 193 VWEU kan door de lidstaten **niet** als grondslag worden gehanteerd om wegens de niet-nakoming van verplichtingen op het gebied van het afvalstoffenrecht sancties op te leggen die op onredelijke vereisten berusten of niet-passend zijn.*

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 7 februari 2017 – Zaak C-683/16 – Deutscher Naturschutzrin etc.

Visserijbeleid; habitatrichtlijn; natura 2000; milieuaansprakelijkheid

Verordening (EU) nr. 1380/2013. Richtlijn 92/43/EEG. Richtlijn 2004/35/EG. Artikel 3, lid 1 onder d VWEU. Verzoeker is een in Duitsland erkende milieubeschermingsorganisatie. Hij vraagt het Bundesamt für Naturschutz (BN) om zeevisserijmethoden waarbij de zeebodem wordt geraakt en het gebruik van kieuwnetten in Natura 2000-gebieden die zich in de Duitse EEZ bevinden (Noord- en Oostzee) te verbieden. Onbetwist is dat door deze vangtechnieken schade wordt aangebracht aan riffen en zandbanken en dat hierdoor ook onbedoelde bijvangst plaatsvindt. BN wijst het verzoek af omdat de gevraagde maatregelen onder de exclusieve bevoegdheid van de EU vallen (Verordening 1380/2013) en deze ook effect zouden hebben op vissers uit andere lidstaten. Verzoeker gaat in beroep. Bij de verwijzende rechter wijst verzoeker erop dat Duitsland zijn verplichtingen uit richtlijn 92/43 moet nakomen, zoals onder meer blijkt uit overwegingen 2 en 11 en de artikelen 2, lid 1, en 5, onder j). De verwijzende rechter heeft daarvoor verduidelijking nodig van het begrip 'instandhoudingsmaatregel' (artikel 11 verordening 1380/2013) omdat de verordening daarvan geen definitie geeft maar wel een niet-uitputtende opsomming van maatregelen in artikel 7. Voor het geval de gevraagde maatregelen geen instandhoudingsmaatregelen mochten vormen, zou verordening 1380/2013 niet in de weg staan aan toewijzing van de vordering. Daarnaast heeft hij vragen over het begrip 'unievisserijvaartuig', de 'doelstellingen' van artikel 11, lid 1 van de verordening en of een lidstaat mag optreden op grond van de wetten ter uitvoering van richtlijn 2004/35 (milieuaansprakelijkheid). Verder wijst hij nog op de in artikel 3, lid 3, onder d) VWEU genoemde exclusieve bevoegdheid van de EU.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Finland – 28 februari 2017 – Zaak C-15/17 - Bosphorus Queen Shipping

Zeerechtverdrag; milieuverontreiniging (olielezing); strafrechtelijke sancties

Verordening (EG) nr. 2371/2002. Verordening (EU) nr. 1380/2013. Richtlijn 2005/35/EG. Besluit 98/392/EG. Verzoekster is eigenaar van het in Panama geregistreerd schip Bosphorus Queen. Zij wordt door Finland verdacht aan de rand van de Finse EEZ olie in zee te hebben geloosd. Finland heeft geen maatregelen getroffen, de olie heeft niet de kust bereikt en er is geen concrete schade

geconstateerd. Wel zijn conservatoire maatregelen tegen verzoekster genomen en een zekerheidsstelling voor een mogelijk op te leggen boete geëist. Na verstrekken van de zekerheid is het schip doorgevaren. Uit een rapport van de Finse milieucentrale is gebleken dat er talrijke negatieve gevolgen van de door het schip geloosde olie voor natuur en milieu zijn geweest. Het lozingsgebied bevindt zich vlak bij een Natura 2000-netwerk; er zijn juist in deze tijd veel jonge dieren. Verzoekster krijgt alsnog een boete opgelegd wegens schending van het lozingsverbod. Bij de verwijzende rechter stelt verzoekster dat geen sprake is van grote schade, dat de autoriteiten in Panama bevoegd zijn (vlaggenstaat) en dat niet is voldaan aan de voorwaarden voor het opleggen van een boete. Om uitspraak te kunnen doen moet de verwijzende rechter weten welke bevoegdheid volgens het zeerechtverdrag (artikel 220, lid 6) de kuststaat heeft om voor een in zijn EEZ begane overtreding overeenkomstig zijn nationale wetten rechtsvervolgning in te stellen. Het gaat dan met name om de vraag of sprake is van (dreigende) grote schade. De EG en haar lidstaten zijn in 1998 toegetreten tot het zeerechtverdrag. Het zeerechtverdrag is sindsdien onderdeel van de communautaire rechtsorde en het HvJEU is bevoegd uitspraak te doen (arresten C-459/03 en C-308/06). Voor wat betreft de bescherming van het mariene milieu hebben lidstaten bevoegdheid om actief te worden (met name wanneer sprake is van vervuiling van de zee). Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-459/03 CIE/IER; C-308/06 Intertanko; C-240/09 Lesoochranárske zoskupenie

NOOT – bij HvJ 28 juli 2016, zaak C-147/15 Edilizia Mastrodonato

D.C.E. de Haas en J.R.C. Tieman, Onderscheid verwijdering en nuttige toepassing van afvalstoffen. Substitutie criterium. Criterium van geschiktheid, AB 2017/55

NOOT – bij HvJ 29 september 2017, zaak C-492/14 Essent Belgium

W.Th. Douma en O. van Geel, Prejudiciële verwijzing, Hernieuwbare energie, Groene stroom, Vrij verkeer van goederen, Nationale steunregelingen, Productie van groene stroom, Interne markt, Elektriciteit, Oorsprong groene stroom, Steunregelingen, JM 2017/19, JM 2017 afl. 2

NOOT – HvJ 10 november 2016, zaken C-313/15 en C-530/15 Eco emballages

W.Th. Douma en O. van Geel, Prejudiciële verwijzing, Verpakking, Verpakkingsafval, Rollen, Kokers, Cilinders, Rolkernen, Excès de pouvoir, JM 2017/20, JM 2017 afl. 2

NOOT – bij HvJ 21 december 2016, zaak C-444/15 Associazione Italia Nostra Onlus

A. Wagenmakers, Prejudiciële vraag, Kleine gebieden, Lokaal niveau, Sloop gebouwen, Gebouwencomplex, Nieuwbouw wooneenheden, Milieueffectrapportage, Natura 2000-gebied, Kwantitatief criterium, Plan-m.e.r.-plicht, JM 2017/25, JM 2017 afl. 2

REGELGEVING EU

Verordening (EU) 2017/160 van de Commissie van 20 januari 2017 tot wijziging van Verordening (EG) nr. 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer, PB L 27 van 1.2.2017

REGELGEVING NL

Implementatie herziening mer-richtlijn. Wet van 25 januari 2017 tot wijziging van de Wet milieubeheer en de Crisis- en herstelwet in verband met de uitvoering van Richtlijn 2014/52/EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 tot wijziging van Richtlijn 2011/92/EU betreffende de milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten (PbEU 2014, L 124) (Staatsblad 2017, nr. 30)

LITERATUUR

Dr. Jotte Mulder, Mededingingsrecht versus duurzaamheid: het wetsvoorstel algemene gelding als panacee ?, SEW 2017, nr. 3

EUROPESE COMMISSIE

- Improving the implementation of European environmental policy ([EC](#))
- EU Lawmakers Approve Draft Plans for Post-2020 Carbon Market Reforms ([ICTSD](#))

EUROPESE REKENKAMER

Rapport: Meer inspanningen nodig om het Natura 2000-netwerk zo te ontwikkelen dat het volledige potentieel ervan wordt gerealiseerd ([ERK](#))

OVERIG

- Fighting environmental injustice in Europe ([EUobserver](#))
- Introducing: EU environmental law. A handbook. ([GAVL](#))

Ne bis in idem (B – S)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië - Zaken C-217/15, C-350/15 en C-524/15 – Luca Menci ea. – beschikking heropening onderzoek zaak C-524/15

Artikel 50 Handvest grondrechten EU. Verzoeker Menci is na een bestuurlijke procedure wegens het niet voldoen van btw (voor een bedrag hoger dan € 50.000) strafrechtelijk vervolgd. De verwijzende rechter oordeelt dat deze procedure een schending van EVRM artikel 50 kan opleveren en legt het HvJEU de volgende vraag voor: "Staat artikel 50 Handvest grondrechten EU uitgelegd in het licht van artikel 4, Protocol nr. 7 EVRM en de relevante rechtspraak van het EHRM in de weg aan een strafrechtelijke procedure wegens een feit (verzuim de btw te storten) waarvoor de verdachte al een onherroepelijke bestuurlijke sanctie is opgelegd?"

NOOT – bij EHRM 15 november 2016, A. en B. t. Noorwegen

Francien Rense en Tara Veenendaal, Dubbel berecht? (NautaDutilh)

RECHTSPRAAK NL - Hoge Raad – 14 februari 2017 - ECLI:NL:HR:2017:241

Ne bis in idem: art. 68 Sr, art. 50 Handvest van de grondrechten van de EU. OM-cassatie tegen n-o verklaring van het OM in de vervolging van verdachte t.z.v. overtreding van een bij of krachtens art. 105 Gezondheids- en welzijnswet voor dieren gesteld voorschrift. HR: art. 68 Sr is i.c. niet van toepassing. Evenmin kan de aan verdachte opgelegde randvoorwaardenkorting op GLB-inkomenssteun worden aangemerkt als een veroordeling voor een strafbaar feit in de zin van art. 50 Handvest. Het Hof heeft dan ook ten onrechte geoordeeld dat de onderhavige strafvervolging een inbreuk vormt op het beginsel dat iemand niet tweemaal kan worden vervolgd en bestraft voor hetzelfde feit, zoals neergelegd in art. 50 Handvest. Volgt vernietiging en terugwijzing. (Samenhang met HR 31 januari 2017, nr. 15/05669 E (middelen art. 81.1 RO).

Overlevering en uitlevering (s)

EHRM – ARREST – 14 februari 2017 – Allanazarova t. Rusland – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0214JUD004672115

Uitlevering aan Turkmenistan in strijd met artikel 3 van het Verdrag.

Artikelen 3 en 13 EVRM. De zaak betreft het verzoek van Turkmenistan aan Rusland tot uitlevering van klagster, die in Turkmenistan werd gezocht met betrekking tot fraude. Daarbij werd verzekerd dat zij niet zou worden blootgesteld aan onmenselijke behandeling en niet gediscrimineerd zou worden op grond van haar sociale situatie, ras, religie of herkomst. Het verzoek werd toegekend, welk oordeel in beroepsprocedures in stand werd gelaten. Ondertussen, na een eerdere afwijzing,

kreeg zij een tijdelijke vluchtelingenstatus voor een jaar. Daarnaast kende het EHRM haar verzoek tot een voorlopige maatregel op grond van artikel 39 toe, inhoudende dat Rusland haar niet mocht uitleveren totdat de procedure bij het Hof geëindigd was. Het hof wijst de klacht, dat zij door de uitlevering zou worden blootgesteld aan onmenselijke behandeling en dat zij in Rusland geen effectief middel had om dit voor de autoriteiten aan te tonen, toe en stelt schendingen van artikel 3 en artikel 13 in samenhang met artikel 3 EVRM vast.

HvJ – CONCLUSIE AG BOT – 15 februari 2017 - Zaak C-579/15 – Popławski – Nederland – Rechtbank Amsterdam – ECLI:EU:C:2017:116 - conclusie

Grond tot facultatieve weigering van de tenuitvoerlegging van een EAB

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. De Poolse autoriteiten vragen uitlevering van Pools onderdaan Poplawski op grond van een Europees Aanhoudingsbevel. Het gaat om een veroordeling tot een celstraf van één jaar in Polen. Vraag is of die straf moet worden uitgevoerd in Polen dan wel in Nederland. Dit verzoek stelt het Hof in staat om aanwijzingen te verstrekken over de voorwaarden waaronder een lidstaat de grond tot facultatieve weigering van de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel, in zijn nationaal recht mag omzetten. De verwijzende rechter merkt op dat Nederland, indien het de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel weigert, zich op grond van artikel 6, lid 3, OLW „bereid” verklaart de tenuitvoerlegging van de straf over te nemen op basis van een verdrag tussen deze staat en de uitvaardigende lidstaat. Hij geeft aan dat die overname in het hoofdgeding afhankelijk is van een daartoe door Polen ingediend verzoek en dat de Poolse wetgeving zich tegen een dergelijk verzoek verzet, indien de betrokkene een Pools onderdaan is. In die omstandigheden is de verwijzende rechter van oordeel dat een beslissing tot weigering van de executieoverlevering tot straffeloosheid van de gezochte persoon zou kunnen leiden, aangezien na de uitspraak van het vonnis waarbij de overlevering wordt geweigerd kan blijken dat de overname van de tenuitvoerlegging van de straf onmogelijk is, wat geen invloed heeft op het vonnis houdende weigering van de executieoverlevering, waartegen geen gewone rechtsmiddelen openstaan. De rechtbank Amsterdam heeft zijn twijfels of artikel 6, leden 2, 3, en 4, OLW in overeenstemming is met artikel 4, punt 6, van kaderbesluit 2002/584, volgens hetwelk de overlevering enkel kan worden geweigerd wanneer de uitvoerende lidstaat „zich ertoe verbindt” de straf overeenkomstig zijn nationale recht zelf ten uitvoer te leggen.

A-G: Artikel 4, punt 6, van kaderbesluit 2002/584/JBZ verzet zich ertegen dat een lidstaat de weigeringsgrond die is neergelegd in artikel 4, punt 6, van kaderbesluit 2002/584, aldus in zijn nationaal recht omzet dat:

- de rechterlijke autoriteit de tenuitvoerlegging dient te weigeren van een Europees aanhoudingsbevel dat met het oog op de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of een tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel is uitgevaardigd tegen een gezocht persoon die verblijft in of onderdaan of ingezetene is van de uitvoerende lidstaat, zonder dat hij aan de hand van de concrete situatie van die persoon kan beoordelen of de tenuitvoerlegging van de straf in deze staat bevorderlijk is voor zijn sociale re-integratie;*
- de weigering tot tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel enkel met zich brengt dat deze lidstaat zich bereid verklaart de tenuitvoerlegging van de straf over te nemen, zonder dat deze bereidverklaring de verbintenis inhoudt om deze straf zelf ten uitvoer te leggen;*
- de rechterlijke autoriteit weigert een Europees aanhoudingsbevel ten uitvoer te leggen dat met het oog op de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of een tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel is uitgevaardigd tegen een gezocht persoon die verblijft in of onderdaan of ingezetene is van de uitvoerende lidstaat, terwijl over de overname van de tenuitvoerlegging van de straf pas wordt beslist na de weigering om het bevel ten uitvoer te leggen en deze overname slechts kan plaatsvinden indien is voldaan aan bepaalde voorwaarden inzake het bestaan en de naleving van een verdrag tussen de uitvaardigende lidstaat en de uitvoerende lidstaat en indien de uitvaardigende lidstaat meewerkt, en terwijl de weigering tot tenuitvoerlegging van het bevel niet meer ter discussie wordt gesteld wanneer het onmogelijk blijkt de tenuitvoerlegging van de straf over te nemen omdat niet aan de vereiste voorwaarden is voldaan.*

2) Artikel 4, punt 6, van kaderbesluit 2002/584 heeft geen rechtstreekse werking. Het staat evenwel aan de nationale rechter om de in het hoofdgeding aan de orde zijnde nationale bepalingen

voor zover mogelijk overeenkomstig het Unierecht uit te leggen en om, indien dit onmogelijk blijkt, deze bepalingen buiten toepassing laten wegens onverenigbaarheid met artikel 4, punt 6, van kaderbesluit 2002/584.”

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Duitsland: Saarbrücken Regional Court rejects extradition to Lithuania due to inter-prisoner violence (fairtrials)

Prejudiciële procedure HvJ

HvJ – ARREST – 16 februari 2017 – Zaak C-503/15 – Margarit Panicello – ECLI:EU:C:2017:126 – arrest

Begrip "rechterlijke instantie"

Artikel 267 VWEU. Het verzoek betreft de uitlegging van het begrip „rechterlijke instantie” in de zin van artikel 267 VWEU, alsmede van artikel 47 Handvest grondrechten EU, richtlijn 93/13/EEG en richtlijn 2005/29/EG. Het betreft een geding tussen een advocaat, Panicello, en zijn cliënte, Pilar Hernández Martínez, met betrekking tot het honorarium voor juridische diensten die aan Hernández Martínez zijn verleend in een gezagsrechtprocedure. Het staat volgens het Hof vast dat *de Secretario Judicial niet voldoet aan de eis, dat er geen hiërarchisch verband bestaat of sprake is van ondergeschiktheid aan een orgaan dat hem bevelen of instructies kan geven*. Zoals de Spaanse regering in haar schriftelijke en mondelinge opmerkingen heeft aangegeven, dient de Secretario Judicial zich bij de uitoefening van al zijn functies te houden aan de aanwijzingen die hij van zijn leidinggevende ontvangt. De Secretario Judicial is volgens het Hof niet aan te merken als „rechterlijke instantie” in de zin van artikel 267 VWEU. Het staat dus aan de rechter die verlot tot tenuitvoerlegging kan verlenen voor het verschuldigde bedrag, welke rechter indien nodig ambtshalve moet toetsen of een beding in een overeenkomst tussen een procesvertegenwoordiger of advocaat en diens cliënt oneerlijk is (zie in die zin arresten van 1 oktober 2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punt 59, en 18 februari 2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punt 55), om zo nodig een verzoek om een prejudiciële beslissing in te dienen bij het Hof.

Hof: Het HvJEU is niet bevoegd om te antwoorden op de vragen van de Secretario Judicial del Juzgado de Violencia sobre la Mujer Único de Terrassa (griffier van de voor geweld tegen vrouwen bevoegde rechterlijke instantie van Terrassa, Spanje).

- 📌 Extrajudicial procedures and effective consumer protection: CJEU in Margarit Panicello (C-503/15) ([ECLB](#))

NOOT – bij Hof Den Haag 25 oktober 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:2984

R.J.G.M. Widdershoven, Onrechtmatige rechtspraak. Achterwege laten prejudiciële verwijzing door de Hoge Raad is geen voldoende gekwalificeerde schending van het EU-recht of..., [AB 2017/71](#)

LITERATUUR

- Fierstra, mr. M.A, Trema 2017(2) Nieuwe aanbevelingen voor het stellen van prejudiciële vragen, [Trema 2017\(2\)](#)
- Krommendijk LL.M, dr. J. , It takes two to tango :De prejudiciële verwijzingsdans tussen het Europees Hof van Justitie en nationale rechters, [Trema 2017\(1\), 40 afl. 1](#)

WIKI

Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU ([Wiki](#))

Privacy en persoonsgegevens

EHRM - ARREST – 7 februari 2017 – Irfan Güzel t. Turkije – persbericht – arrest (niveau 2) - ECLI:CE:ECHR:2017:0207JUD003528508

Het zonder rechterlijke machtiging aftappen van een telefoon en hiervoor geen effectief rechtsmiddel te bieden levert een schending van de artikelen 8 en 13 EVRM op.

(zie onder: procesrecht en recht op eerlijk proces)

EHRM – ARREST – 21 februari 2017 – Rubio Dosamantes t. Spanje – persbericht – arrest (niveau 2) - ECLI:CE:ECHR:2017:0221JUD002099610

Bepaalde aspecten uit het privéleven genieten bijzondere bescherming onder artikel 8 EVRM, zodat journalisten verplicht zijn daar voorzichtig en met de nodige voorzorgsmaatregelen over te berichten.

Artikel 8 EVRM. De zaak betreft de klacht van een bekende popzangeres, dat haar eer en reputatie zijn geschonden door opmerkingen over haar privéleven op televisie. Het hof overweegt dat klagers beroemdheid niet betekent dat haar activiteiten en gedrag in de privésfeer noodzakelijk aangemerkt moeten worden als vallend onder het publiek belang. Het feit dat zij kan profiteren van de media-aandacht, staat TV zenders niet toe om ongecontroleerd opmerkingen over haar privéleven te maken. Het hof herhaalt dat aan bepaalde aspecten uit het privéleven zorgvuldige bescherming is gegeven onder artikel 8 van het Verdrag, wat betekent dat journalisten aan moeten tonen daarover voorzichtig en met de nodige voorzorgsmaatregelen over te praten. Het verspreiden van niet geverifieerde roddels of het grenzeloos uitzenden van willekeurige opmerkingen over elk mogelijk aspect van iemands dagelijks leven kan niet als onschadelijk aangemerkt worden. De nationale autoriteiten hadden de TV programma's in kwestie moeten beoordelen, om onderscheid te maken tussen de zaken die een intiem deel van klaagsters privéleven betroffen en de zaken die mogelijk legitiem publiek belang waren en daarin een afweging moeten maken.

- 📌 Commenting on the sexual orientation of a pop singer violates Article 8 ECHR - Rubio Dosamantes v Spain ([ECHR SO](#))
- 📌 Case Law, Strasbourg: Rubio Dosamantes v Spain, TV discussions of singer's sexuality and relationship breached Article 8 – Hugh Tomlinson QC ([Inform's](#))
- 📌 CEDH : Le retour de la vie privée des personnes publiques ([libertés chéries](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Frankrijk: France's highest administrative court urged to make a reference for a preliminary ruling in relation to right to be forgotten requests – Mathilde Groppo ([Inform's](#))

REGELGEVING EU

BNC Fiche: EU-verordening gegevensbescherming EU-instellingen ([Kamerstuk 22112 nr. 2310](#))

OVERIG

Nieuwe factsheet EHRM: Mass surveillance, december 2016 ([EHRM](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces

HvJ – ARREST – 1 februari – Zaak T-479/14 – Kendrion / Europese Unie – **Nederland - ECLI:EU:T:2017:48 – arrest**

Schadevergoeding voor overschrijding redelijke termijn in kartelzaak?

Artikel 47 Handvest grondrechten EU. Kendrion (gevestigd te Zeist) en Aalberts Industries (gevestigd te Utrecht) vorderen schadevergoeding omdat de redelijke termijn van behandeling van hun kartelzaken bij het Gerecht is overschreden. Wat Kendrion betreft heeft de procedure 5 jaar en 9 maanden in beslag genomen, in de zaak Aalberts gaat het om een procesduur van 4 jaar en 3 maanden. In zijn arresten van vandaag brengt het Gerecht in herinnering dat de redelijkheid van een termijn geval per geval moet worden beoordeeld.

Het Hof stelt vast dat het beroep noopte tot een diepgaand onderzoek van vele feiten en rechtsvragen. Bovendien was de behandeling van de zaak complex omdat die een parallel onderzoek vereiste van negen andere beroepen die in meerdere processtadien tegen dezelfde beschikking van de Commissie waren ingesteld. Het Gerecht stelt ook vast dat het gedrag van de partijen en procesincidenten hebben bijgedragen aan de totale duur van de procedure. Zo is de termijn voor de duplieken verlengd en was de voorgeschreven lengte van een aantal procesdocumenten overschreden. Voorts is er volgens het Gerecht geen sprake van een periode van onverklaarbare inactiviteit bij de behandeling van de zaak. Bijgevolg verwerpt het Gerecht het beroep van Aalberts in zijn geheel.

Gerecht: De Europese Unie, vertegenwoordigd door het Hof van Justitie van de Europese Unie, wordt veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding van 588 769,18 EUR aan Kendrion NV voor de door deze vennootschap geleden materiële schade wegens schending van de redelijke procestermijn in de zaak die heeft geleid tot het arrest van 16 november 2011, Kendrion/Commissie (T-54/06, niet gepubliceerd, EU:T:2011:667). De Unie wordt veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding van 6 000 EUR aan Kendrion voor de door deze vennootschap geleden immateriële schade wegens schending van de redelijke procestermijn in zaak T-54/06. Elk van de bedoelde vergoedingen zal worden vermeerderd met verdragingsrente vanaf de uitspraak van het onderhavige arrest tot aan de volledige voldoening ervan, tegen de rentevoet die de Europese Centrale Bank (ECB) voor zijn basisherfinancieringsoperaties heeft vastgesteld, vermeerderd met drieënhalf procentpunten.

HvJ – ARREST – 1 februari – Zaak T-725/14 – Aalberts Industries / Union européenne – Nederland - ECLI:EU:T:2017:47 – arrest

Schadevergoeding voor overschrijding redelijke termijn in kartelzaak?

Artikel 47 van het Handvest van de grondrechten. Kendrion (gevestigd te Zeist) en Aalberts Industries (gevestigd te Utrecht) vorderen schadevergoeding omdat de redelijke termijn van behandeling van hun kartelzaken bij het Gerecht is overschreden. Wat Kendrion betreft heeft de procedure 5 jaar en 9 maanden in beslag genomen, in de zaak Aalberts gaat het om een procesduur van 4 jaar en 3 maanden. In zijn arresten van vandaag brengt het Gerecht in herinnering dat de redelijkheid van een termijn geval per geval moet worden beoordeeld.

Volgens het Gerecht was er wel sprake van een periode van onverklaarbare inactiviteit bij de behandeling van de zaak, namelijk 20 maanden. In deze zaak stelt het Gerecht bijgevolg een schending vast van de redelijke procestermijn. De EU, vertegenwoordigd door het Hof van Justitie, wordt veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding van 588 769 euro aan Kendrion, namelijk de kosten van de bankgarantie die Kendrion heeft betaald in die periode. Bovendien kent het Gerecht Kendrion een schadevergoeding toe van 6000 euro voor immateriële schade als gevolg van de verlengde staat van onzekerheid door de procesduur.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

PUBLICATIE

Child-friendly justice – perspectives and experiences of children and professionals - Summary ([FRA](#))

LITERATUUR

Paul Lemmens, De deskundige, het bestuur, de rechter en het recht van de partijen op een eerlijk proces, [NJB 2017/472](#)

OVERIG

Access to a lawyer: is Ireland turning back the clock? ([fairtrials](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht

LITERATUUR

Dineke de Groot, Deskundigenbewijs in het bestuursrecht na het Korošec-arrest, [NJB 2017/473](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel

NOOT – bij EHRM 31 mei 2016, Tence t. Slovenië

T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik, Toegang tot de rechter. Eerlijk proces. Indiening beroepschrift per fax. Fatale beroepstermijn. Risico voor technisch mankement bij rechtbank. Schending art. 6 lid 1 EVRM, [AB 2017/45](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – 2 februari 2017 – Ait Abboou t. Frankrijk – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0202JUD004492113

Voortvluchtige verdachte die weet dat hij wordt gezocht, en zich niet meldt, komt geen beroep toe op schending van artikel 6 EVRM.

Artikel 6 EVRM. Het Europese Hof heeft unaniem geoordeeld dat verzoeker, de heer Ait Abbou, niet geschonden is in zijn recht op een eerlijk proces. Het hof heeft met name geoordeeld dat de onmogelijkheid voor verzoeker om de rechtmatigheid van het gerechtelijk vooronderzoek te betwisten vanwege zijn afwezigheid, verzoeker zelf aan te rekenen is. Verzoeker was namelijk op de hoogte van het feit dat hij werd gezocht door de politie, nu uit de door hem in de procedure afgelegde verklaringen is gebleken dat hij altijd contact heeft onderhouden met zijn familie die op de hoogte was van het feit dat verzoeker werd gezocht. Verzoeker kon echter niet worden gevonden op het door hem opgegeven adres, namelijk dat van zijn ouders, terwijl achteraf bleek dat hij daar wel verbleef. Het daaruit voortvloeiende onvermogen om de nietigheid van onderzoekshandelingen aan te vechten leidt derhalve niet tot een schending van het recht op een eerlijk proces.

EHRM - ARREST – 7 februari 2017 – Irfan Güzel t. Turkije – persbericht – arrest (niveau 2) - ECLI:CE:ECHR:2017:0207JUD003528508

Het zonder rechterlijke machtiging aftappen van een telefoon en hiervoor geen effectief rechtsmiddel te bieden levert een schending van de artikelen 8 en 13 EVRM op.

In de onderhavige zaak stond de arrestatie en veroordeling voor wapenhandel naar aanleiding van telefoontaps van verzoeker, de heer Güzel, centraal. Verzoeker klaagde bij het Hof dat door het aftappen van zijn telefoon zonder enige voorafgaande juridische machtiging zijn rechten, het recht op privéleven en het recht op een effectief rechtsmiddel, waren geschonden. Verzoeker voerde aan dat er niet voldaan was aan de criteria zoals opgenomen in de strafrechtelijke regelgeving voor het uitvoeren van dergelijke maatregelen en dat hij geen effectief rechtsmiddel voorhanden had gehad om de niet-naleving van deze regels aan te vechten. Het Hof oordeelde dat artikel 8 EVRM op zichzelf geen schending opleverde, maar wel in combinatie met artikel 13 EVRM.

EHRM - ARREST - 14 februari 2017 - Hokkeling t. **Nederland** - persbericht - arrest (niveau 2) - ECLI:CE:ECHR:2017:0214JUD003074912

Aanwezigheidsrecht van een in het buitenland gedetineerde verdachte

De zaak betreft het aanwezigheidsrecht van een in het buitenland (Noorwegen) gedetineerde verdachte (klager) bij de behandeling van zijn strafzaak (een zogenaemde megazaak) in Nederland. Na een veroordeling in eerste aanleg was aangevangen met zijn berechting in hoger beroep. Klager was inmiddels op vrije voeten. Hem was bekend wanneer zijn zaak zou dienen. Kort voordat zijn zaak inhoudelijk werd behandeld werd hij echter in Noorwegen op heterdaad betrapt met een partij drugs, waarvoor hij later ook zou worden veroordeeld. Hierop werd de inhoudelijke behandeling van de Nederlandse zaak uitgesteld en werd geprobeerd tijdelijke overlevering aan Nederland te bewerkstelligen. Dat bleek echter juridisch niet haalbaar, waarna de inhoudelijke behandeling werd uitgesteld. Het hof wees voorafgaand aan de uiteindelijke inhoudelijke behandeling een aanhoudingsverzoek van de raadsman gemotiveerd af. Daarbij overwoog het hof dat tijdelijke overlevering onmogelijk was, dat klager zijn aanhouding aan zichzelf te wijten had, dat hij werd bijgestaan door een gemachtigd raadsman, dat sprake was van gelijktijdige behandeling met de strafzaken van de medeverdachten en dat het belang van een behoorlijke rechtspleging thans prevaleerde boven zijn aanwezigheidsrecht. Het hof deed zijn strafzaak vervolgens af en veroordeelde klager. Daarbij werd een hogere straf opgelegd dan in eerste aanleg. De Hoge Raad liet het arrest in stand.

Het hof neemt schending van artikel 6 EVRM aan en hecht daarbij veel waarde aan het gegeven dat in afwezigheid van klager een hogere straf is opgelegd. Daarnaast wordt overwogen dat het hof weigerde om maatregelen te overwogen om het aanwezigheidsrecht van klager te verzekeren. Deze redenering leidt tot enig onbegrip bij de als invaller meebeslissende Nederlandse rechter Egbert Myjer:

To put it differently, the Amsterdam Court of Appeal did everything it could to guarantee the Article 6 rights of the accused as far as possible. The only thing it did not do was order yet another adjournment until the applicant was finally able to leave Norway and return to the Netherlands.

I am fully aware that crooks have human rights too. Even crooks who are suspected of having abducted and tortured a victim and left him for dead on a building site. But that does not mean that this applicant has an absolute right to take control of the way the proceedings against him should be handled and of the time when hearings should take place. It was his own behaviour which prevented him from attending a court hearing of which he had been duly notified. It had nothing to do with force majeure or with anything unexpected. The only thing is that he apparently did not expect the Norwegian police to catch him red-handed.

- EHRM: schending aanwezigheidsrecht in buitenland gedetineerde verdachte in NL zaak ([Intro](#))

EHRM - ARREST - 14 februari 2017 - Patrascu t. Roemenië – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0214JUD000760009

Een veroordeling volledig gebaseerd op het bewijs uit een undercoveroperatie, zonder voorafgaande gegronde reden voor een verdenking, levert een schending van een eerlijk proces op.

Artikel 6 EVRM. In de onderhavige zaak werd verzoeker, middels een politieoperatie waarbij een undercoveragent zich voordeed als potentiële koper van drugs, opgepakt op verdenking van drugshandel. De uiteindelijke veroordeling van verzoeker berustte volledig op het bewijs zoals vergaard tijdens de geheime operatie. De nationale autoriteiten wezen de door verzoeker ingestelde beroepen af. Ten eerste omdat uit het dossier duidelijk af te leiden viel dat enige vorm van uitlokking werd weerlegd. Ten tweede omdat er serieuze reden voor een verdenking was- blijkens de politierapporten - dat verzoeker een misdrijf zou plegen ten tijde van de geheime operatie en dat hij het initiatief had genomen om te bemiddelen in een drugsdeal. Verzoeker klaagt bij het Hof dat zijn recht op een eerlijk proces is geschonden nu hij door de undercoverpolitieagent was aangezet tot het drugsdelict en zijn veroordeling met name was gebaseerd op het in de val lokken van verzoeker. Daarnaast voert hij aan dat er geen aanleiding was voor een verdenking, nu verzoeker niet eerder bij een drugsdelict was betrokken. Het Hof stelt verzoeker in het gelijk.

EHRM – ARREST – 28 februari 2017 – Manoli t Moldavië – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0228JUD005687511

Omvang appelbehandeling bij veroordeling na vrijspraak

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft de beweerdelijke mishandeling van twee personen door klager en diens collega in hun hoedanigheid als politieagent. Het ene slachtoffer verklaarde dat zowel klager als zijn collega geweld had gebruikt, maar trok het voor klager belastende gedeelte van zijn verklaring later in. Het andere slachtoffer verklaarde niet dat klager geweld had gebruikt. In eerste aanleg werd klager vrijgesproken, maar na hoger beroep van de officier van justitie werd hij in hoger beroep alsnog veroordeeld. Het onderzoek ter terechtzitting in appel was zeer beperkt: klager als verdachte noch de getuigen werden opnieuw gehoord. In de bewijsmotivering werd zonder nadere toelichting teruggevallen op de ingetrokken belastende verklaring. Dat oordeel bleef in cassatie in stand. De Hoge Raad overwoog dat geen nader onderzoek was verzocht en dat de getuigenverklaringen niet waren betwist. Het hof neemt schending van artikel 6 EVRM aan.

Having regard to what was at stake for the applicant, the Court is not convinced that the issues that had to be determined by the Court of Appeal when convicting and sentencing the applicant - and, in doing so, overturning his acquittal by the first-instance court - could be properly examined, as a matter of fair trial, without a direct assessment of the evidence. The Court considers that those who have responsibility for deciding on the guilt or innocence of an accused ought, in principle, to be able to hear the victims, the accused and the witnesses in person and assess their trustworthiness (see, a contrario, Kashlev v. Estonia, no. 22574/08, §§ 48-50, 26 April 2016). The assessment of trustworthiness is a complex task which cannot usually be achieved merely by reading a record of their words, even more so when only some of the words are taken into consideration.

In the light of the above, the Court considers that the conviction of the applicant, without a re-examination of the victims, accused or witnesses, after he had been acquitted by the first-instance court, was contrary to the guarantees of a fair trial within the meaning of Article 6 § 1 of the Convention.

NOOT – bij EHRM 26 november 2016, Lhermitte tegen België

prof. dr. K. Lemmens, Grote Kamer, Recht op een eerlijk proces, Juryrechtspraak, Motivering van de beslissing, Lacunes in de motivering, [EHRC 2017/52](#), [EHRC 2017 afl. 3](#)

OVERIG

- NOvA: Vastlegging rol advocaat tijdens politieverhoor niet in lijn met Europese richtlijn ([bijzonder strafrecht](#))
- Artikel, S. Lonati, 'Fair Trial and the Interpretation Approach Adopted by the Strasbourg Court, in: [European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice 25 \(2017\)](#)
- Rol advocaat tijdens politieverhoor niet in lijn met Europese richtlijn ([NJB](#))

Producteisen

HvJ – ARREST – 1 februari 2017 – Zaak C-144/16 – Município de Palmela – Portugal - ECLI:EU:C:2017:76 – arrest

Richtlijnen 83/189/EEG en 98/34/EG. Het betreft een geding over een geldboete die aan de gemeente Palmela is opgelegd wegens niet-nakoming van de veiligheidsvereisten die worden gesteld aan de locatie, de opstelling, het ontwerp en de functionele indeling van speel- en recreatieterrains, speeltoestellen en impactzones.

Hof: Artikel 8, lid 1, van richtlijn 83/189/EEG, en artikel 8, lid 1, van richtlijn 98/34/EG moeten aldus worden uitgelegd dat de sanctie van de niet-tegenwerpbaarheid van een niet ter kennis gebracht technisch voorschrift, enkel dit technische voorschrift treft en niet de gehele wettelijke regeling waarvan het deel uitmaakt.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOT – 8 februari 2017 – Zaak C-513/15 – Agrodetalė – Litouwen – ECLI:EU:C:2017:98 – conclusie

Tweedehands tractoren

Richtlijn 2003/37/EG. Dit verzoek gaat over de weigering van het gemeentebestuur om uit Belarus ingevoerde tweedehands tractoren te registreren in het nationale register van tractoren, gemotoriseerde machines en landbouwmachines en aanhangwagens daarvan. Met zijn vragen wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of deze tweedehands voertuigen, die uit een derde land in de Europese Unie zijn ingevoerd, aan de geharmoniseerde technische eisen van richtlijn 2003/37 moeten voldoen om in een lidstaat te kunnen worden geregistreerd.

A-G: Richtlijn 2003/37/EG dient aldus te worden uitgelegd dat tweedehands voertuigen die uit een derde land in een lidstaat worden ingevoerd en die behoren tot de categorieën waarop voormelde richtlijn 2003/37 van toepassing is, vóór de eerste ingebruikneming in de Europese Unie, wanneer deze plaatsvindt vanaf 1 juli 2009, om in die lidstaat te kunnen worden geregistreerd dienen te voldoen aan de technische voorschriften zoals voorzien in die richtlijn.

Recht op leven

EHRM – ARREST – 14 februari 2017 – Maslova t. Rusland – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0214JUD001598012

Ontoereikend onderzoek naar de dood van een man, desalniettemin geslaagd.

Artikel 2 EVRM. Het hof oordeelt dat het onderzoek naar de aanranding van de broer van klager door een politieagent, ten gevolge waarvan hij is overleden, en waarvoor de Staat terecht verantwoordelijk is gehouden, onvoldoende is geweest. Echter, nu desalniettemin de feitelijke toedracht voldoende is komen vast te staan en de dader is geïdentificeerd en bestraft, is het onderzoek toch met succes is afgerond.

NOOT – bij EHRM 4 oktober 2016, zaak Cevrioglu tegen Turkije

D.G.J. Sanderink, Recht op leven, Falend toezicht, Bouwplaats, EHRC 2017/48, EHRC 2017 afl. 3

Recht op onderwijs

NOOT – bij Hoge Raad 14 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2341

Onrechtmatige overheidsdaad. Recht op onderwijs. Geen schending art. 2 Protocol 1 EVRM door beëindiging mogelijkheid overheidsbekostiging onderwijs van Turkse taal, AB 2017/46

Rechtsbijstand

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 1 februari 2017 – Zaak C-670/15 – Šalplachta – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:78 – conclusie

Rechtsbijstand in lidstaat waar zaak wordt behandeld en kosten voor vertalingen

Richtlijn 2003/8/EG. Jan Šalplachta woont in Tsjechië. Hij heeft via zijn Duitse raadsman bij de Duitse rechter tegen de in Duitsland gevestigde onderneming Elektroanlagen & Computerbau GmbH een vordering ingesteld met betrekking tot de betaling van achterstallig loon en tegelijkertijd om rechtsbijstand verzocht. Op 27 november 2013 heeft hij verzocht om uitbreiding van de rechtsbijstand tot de kosten voor de vertaling van de bewijsstukken met betrekking tot zijn inkomens- en vermogenssituatie.

A-G: Artikel 3, lid 1, en artikel 7 van richtlijn 2003/8/EG moeten aldus worden uitgelegd dat de rechtsbijstand die wordt verleend in de lidstaat waar de zaak wordt behandeld, de door de verzoeker gemaakte kosten moet dekken voor de vertaling van de verklaring en de begeleidende stukken bij het verzoek om rechtsbijstand wanneer dit verzoek bij de bevoegde autoriteit van die lidstaat is ingediend.

Redelijke termijn

HvJ – ARREST – 17 februari – Zaak T-40/15 – Hernández Zamora / EUIPO - Rosen Tantau (Paloma) – ECLI:EU:T:2017:105 – arrest

Artikel 47 Handvest grondrechten EU. Het betreft een verzoek krachtens artikel 268 VWEU strekkende tot vergoeding van de schade die verzoeksters stellen te hebben geleden als gevolg van de duur van de procedure voor het Gerecht in het kader van de zaken die hebben geleid tot de arresten van 16 november 2011, ASPLA/Commissie (T-76/06, niet gepubliceerd, EU:T:2011:672) en Álvarez/Commissie (T-78/06).

Gerecht: De Europese Unie wordt veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding van 44 951,24 EUR aan Plásticos Españoles, SA (ASPLA) en een schadevergoeding van 111 042,48 EUR aan Armando Álvarez, SA voor de materiële schade die deze vennootschappen hebben geleden wegens schending van de redelijke procestermijn in de zaken die hebben geleid tot de arresten van 16 november 2011, ASPLA/Commissie (T-76/06, niet gepubliceerd, EU:T:2011:672) en Álvarez/Commissie (T-78/06, niet gepubliceerd, EU:T:2011:673). Op deze bedragen wordt compensatoire rente toegepast, te rekenen vanaf 27 januari 2015 tot de datum van uitspraak van het onderhavige arrest, tegen het door Eurostat (bureau voor de statistiek van de Europese Unie) voor de betrokken periode in de lidstaat van vestiging van voornoemde vennootschappen vastgestelde jaarlijkse inflatiepercentage. Elk van de in punt 1) bedoelde vergoedingen zal worden vermeerderd met vertragsrente vanaf de uitspraak van het onderhavige arrest tot aan de volledige voldoening ervan, tegen de rentevoet die de Europese Centrale Bank (ECB) voor zijn basisherfinancieringsoperaties heeft vastgesteld, vermeerderd met twee procentpunten. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

Staatssteun

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 16 februari 2017 – Zaak C-74/16 – Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania – Spanje – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:135 – persbericht – conclusie

Belastingvrijstelling voor katholieke school niet in strijd met verbod op staatssteun.

Artikelen 17, 107, lid 1, en 351 VWEU. Volgens de advocaat-generaal zijn belastingvrijstellingen voor scholen onder kerkelijk bestuur in de regel niet in strijd met het verbod op staatssteun. Een belastingvrijstelling voor de Katholieke Kerk in Spanje voor bouwwerkzaamheden aan een schoolgebouw is niet in strijd met dat verbod, voor zover de kerk dat gebouw voor verplicht onderwijs en daarmee in het kader van haar sociale, culturele en onderwijskundige taak gebruikt, maar wel voor zover die kerk dat gebouw voor commercieel onderwijs gebruikt.

A-G: Een vrijstelling van de belasting op gebouwen, installaties en bouwwerkzaamheden, zoals die waarvoor de Katholieke Kerk in aanmerking komt op grond van het concordaat van 3 januari 1979 tussen Spanje en de Heilige Stoel betreffende economische aangelegenheden, maakt geen inbreuk op het verbod op staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU, voor zover deze betrekking heeft op een schoolgebouw dat door de Katholieke Kerk niet wordt gebruikt voor het commerciële aanbod van onderwijs, maar voor het aanbod van onderwijs in het kader van haar sociale, culturele en onderwijskundige taak.

- The EU, tax exemptions for Church schools and the prohibition on State aid (lawandreligionUK)

REGELGEVING EU

Mededeling van de Commissie betreffende de thans bij terugvordering van staatssteun toe te passen rentepercentages en de referentie- en disconteringspercentages voor 28 lidstaten, zoals die vanaf 1 maart 2017 gelden (Bekendgemaakt overeenkomstig artikel 10 van Verordening (EG) nr. 794/2004 van de Commissie van 21 april 2004 (PB L 140 van 30.4.2004, blz. 1)), PB C 45 van 11.2.2017

EUROPESE COMMISSIE

Commission endorses three French initiatives to produce more than 2600 megawatts in renewable energy (EC)

Strafrecht

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 24 februari 2017 – Zaak C-42/17 – PPA M.A.S. et M.B.

Strafrecht; verjaring; fiscale fraude; legaliteitsbeginsel

Artikel 325 VWEU. Deze zaak gaat over verjaring in (fraude)strafzaken gaat. De verwijzende rechter memoreert dat in het Italiaanse Wetboek van strafrecht is vastgelegd dat handelingen die de verjaring stuiten de verjaringstermijn in de regel, behoudens bijzondere gevallen, slechts met een vierde kunnen verlengen. Op grond van het arrest Taricco moet de strafrechter echter deze verjaringsvoorschriften buiten toepassing laten wanneer blijkt dat deze verlenging niet volstaat om in een groot aantal gevallen ernstige fraude te bestraffen waardoor de financiële belangen van de EU worden geschaad (mislopen btw). Toepassing van het arrest kan echter leiden tot strijd met het strafrechtelijke legaliteitsbeginsel omdat het ook geldt voor handelingen die dateren van vóór publicatie van het Taricco-arrest en zo met terugwerkende kracht strengere regels voor strafbaarstelling stelt. Bijkomend probleem is dat of sprake is van 'ernstige' fraude door de rechter moet worden bepaald. Het is nu aan het Constitutioneel Hof om vast te stellen of het arrest een regel brengt die strijdig is met de Italiaanse rechtsorde of dat het arrest zo kan worden uitgelegd dat elk conflict met de Italiaanse Grondwet uitgesloten is. Voorrang van het EU-recht wordt onder voorwaarden erkend. Er mag met name geen strijd met grondbeginselen, zoals het legaliteitsbeginsel, bestaan. Hieronder valt ook de regel dat strafbepalingen duidelijk moeten zijn en geen terugwerkende kracht mogen hebben, en de verjaring van strafbare feiten. In ITA is verjaring een materieelrechtelijk begrip (in tegenstelling tot in veel andere LS). De wettelijke ITA regeling van de verjaring hangt af van de maatschappelijke onrust die een bepaald delict veroorzaakt, en gaat uit van de premisse dat na het verstrijken van een bepaalde tijd nadat de feiten zijn gepleegd de noodzaak tot bestraffing afneemt en de dader het recht verwerft om te worden vergeten. Dit vereist nauwkeurige beschrijving van de verjaringsregeling en het van kracht zijn op het moment van het plegen van de feiten. 'Taricco' sluit meer aan bij het procesrechtelijk begrip, maar het betreft geen EU-voorschrift of bevoegdheid. De rechter wijst op de noodzaak te voldoen aan het bepaaldheidsvereiste van de materiële strafrechtelijke normen, zoals ook in EVRM artikel 7 is vereist. Duidelijk is dat betrokkenen vóór het Taricco-arrest redelijkerwijs niet konden weten dat de Italiaanse rechter de Italiaanse verjaringsbepaling mogelijk buiten toepassing diende te laten. De rechter vraagt zich af of het Taricco-arrest de rechter niet de bevoegdheid verleent om keuzes te maken op basis van discretionaire strafrechtspolitieke overwegingen. Hij acht het onmogelijk dat een rechter kan oordelen dat aan de eisen van Taricco is voldaan. Vanwege de grote onzekerheid die is ontstaan over de betekenis die in aanhangige strafprocedures aan het EU-recht dient te worden gegeven en de wens deze onzekerheid zo snel mogelijk te doen verdwijnen vraagt de rechter het HvJEU de volgende vragen volgens de versnelde procedure te beantwoorden. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-105/14 Taricco

RAAD

Europees Openbaar Ministerie: Raad zet eerste stap in richting van eventuele nauwere samenwerking (Raad)

OVERIG

Oprichting Europees OM geblokkeerd door Zweden ([Europa nu](#))

Structuurfondsen

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 28 februari 2017 – Zaak C-19/17 – Gmina Trzebnica

Structuurfondsen (EFRO); herstelwerkzaamheden in plaats van boete voor vertraging bij oplevering

Verordening (EG) nr. 448/2004. International Accounting Standard 18 [bijlage bij verordening (EG) nr. 1126/2008]. Besluit van de Commissie van 1 augustus 2006 tot vaststelling van de richtsnoeren voor de afsluiting van bijstandspakketten (2000-2006) uit de Structuurfondsen. Verzoekster (gemeente) heeft na aanvraag met de provincie Neder-Silezië (intermediair) een overeenkomst gesloten betreffende de cofinanciering van het project 'bouw van een stortplaats voor afval te Marcinów met infrastructuur voor het scheiden van afval'. Basis is het EFRO-programma voor regionale ontwikkeling 2004 - 2006. De opdracht tot uitvoering van het project werd na aanbesteding gegund aan een Oostenrijks bedrijf (PORR). Overeengekomen werd dat in geval van vertraging bij de oplevering een boete per dag zou volgen. Het werk wordt niet tijdig voltooid. Verzoekster berekent de boete, maar partijen komen overeen dat PORR in plaats van de contractuele boete herstelwerkzaamheden zal verrichten. Verweerster (belastingdienst van de Provincie) hoort dit pas na een controle naar de uitvoering van de investering. Herstelwerkzaamheden, eindafrekening en uitbetaling van de bijdragen door verweerster hebben dan al plaatsgevonden. Verweerster eist terugbetaling van (een deel van) een bedrag dat overeenkomt met de berekende boete als verkregen ontvangsten in de zin van regel 2 van verordening 448/2004, vermeerderd met rente. Verzoekster betwist de eis en stelt dat de door PORR geleverde prestatie geen ontvangst in de zin van de verordening is. Ook trekt zij in twijfel of verweersters eis de verleende financiële bijdrage na afsluiting van de steunmaatregelen terug te betalen gerechtvaardigd is. De verwijzende rechter twijfelt of de boete die aan verzoekster toekomt een terugbetaalbare ontvangst is in de zin van verordening 448/2004 en of de verliezen die verzoekster als gevolg van de late oplevering heeft geleden hierop in mindering moeten worden gebracht. Daarnaast vraagt hij zich af hoe de door PORR geleverde prestatie, die niets met het voorwerp van de financiering te maken heeft, moet worden geclassificeerd en tegen welk bedrag de prestatie moet worden gewaardeerd. Daarvoor heeft hij nadere uitleg nodig van het begrip 'ontvangsten' in regel 2 van de verordening en over de methode van vaststelling van het bedrag, alsmede over het tijdstip van afrekening ('afsluiting van de steunmaatregelen' in regel 2) en de door verweerster toegepaste aftrek op het eerder toegekende bedrag.

Terrorisme (s)

REGELGEVING EU

BNC Fiche: Voorstel voor een verordening inzake de wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging van bevriezingsbevelen en confiscatiebeslissingen ([Kamerstuk 22112 nr. 2300](#))

LITERATUUR

Ernesto M.J. Lentze, 'Het EVRM en een strafbaarstelling voor overtreding van een visumsysteem in de strijd tegen het terrorisme', [PROCES 2017](#), p. 59-71

Toegang tot documenten (B)

EVRM – ARREST – 7 februari 2017 – Bubon t. Rusland – persbericht – arrest (niveau 2) - ECLI:CE:ECHR:2017:0207JUD006389809

Afgewezen verzoek om statistische informatie

De zaak betreft een afgewezen 'Wob-verzoek' van klager (een advocaat) om informatie over de handhaving van prostitutieregelgeving in een bepaalde regio. Bij de beantwoording van de vraag of de weigering om de informatie te verstrekken een inbreuk vormt op het recht om informatie te vergaren, is volgens het hof, onder verwijzing naar eerdere jurisprudentie (*Magyar Helsinki Bizottság*), de beschikbaarheid van de informatie een belangrijk criterium. In het onderhavige geval was de informatie niet in de verzochte vorm aanwezig en strekte het verzoek van klager er in feite toe om de autoriteiten aan de hand van door klager opgegeven specifieke parameters informatie te laten verwerken en samenvatten. Er is geen sprake van schending van artikel 10 EVRM. Het hof brengt nog in herinnering dat art. 10 lid 1 staat niet verplicht om op verzoek informatie te verzamelen, te minder als daar een aanzienlijke hoeveelheid werk voor nodig is.

Verkiezingen en kiesrecht

NOOT – bij EHRM 20 december 2016, Uspaskich tegen Litouwen

J.L.W. Broeksteeg, Kiesrecht, Strafvervolging, Parlementaire immuniteit, EHRM 2017/58, EHRM 2017 afl. 3

Vervoer (B)

HvJ – CONCLUSIE A-G TANCHEV – 2 februari 2017 – Zaak C-102/16 – Vaditrans – België – ECLI:EU:C:2017:82 – conclusie

Verbod voor bestuurders om hun normale wekelijkse rusttijd te nemen aan boord van het voertuig.

Verordening (EG) nr. 561/2006. Artikel 49 Handvest grondrechten EU. De vraag die aan de orde is: verzetten artikel 8, leden 6 en 8, van verordening (EG) nr. 561/2006 zich ertegen dat bestuurders de normale wekelijkse rusttijden zoals bedoeld in die verordening in het voertuig doorbrengen?

A-G: Artikel 8, leden 6 en 8, van verordening nr. 561/2006 moet aldus worden uitgelegd dat een bestuurder de in artikel 8, lid 6, van deze verordening bedoelde normale wekelijkse rusttijden niet in het voertuig mag doorbrengen. Subsidiair, in het geval dat artikel 8, leden 6 en 8, van verordening nr. 561/2006 aldus moet worden uitgelegd dat een bestuurder de normale wekelijkse rusttijden in het voertuig mag doorbrengen, moet worden geoordeeld dat deze verordening zich verzet tegen nationale regels, zoals artikel 2 van het bestreden besluit, die bestuurders verbieden om de in artikel 8, lid 6, van deze verordening genoemde normale wekelijkse rusttijden in het voertuig door te brengen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 14 februari 2017 – Zaak C-629/16 – CX

Associatieovereenkomst EEG/Turkije; douaneunie; gelijke behandeling

Verordening (EG) nr. 1072/2009. Associatieovereenkomst EEG/Turkije. Besluit nr. 1/95 van de Associatieraad EG-Turkije. De zaak is door het Hof geanonimiseerd. Verzoeker is directeur van een Turks goederenvervoerbedrijf ('FU'). Hij krijgt een boete omdat FU zonder toestemming goederen van Turkije door Oostenrijk met bestemming Duitsland heeft vervoerd. Naar oordeel van de rechter zou verzoeker tevoren hebben geweten dat hij niet meer over een geldige vergunning beschikte (Oostenrijk geeft slechts een beperkt aantal af = het 'contingentstelsel'), en dat hij gebruik had moeten maken van de 'rollende Landstrasse' (vrachtwagen op de trein zetten). Hij verwerpt verzoekers verwijt dat sprake is van discriminatie omdat ook voor vervoerders uit lidstaten een

vergunning vereist is (op grond van verordening. 1072/2009). Zelfs als de associatieovereenkomst voorrang zou hebben zou verzoeker niet zonder toestemming het transport mogen uitvoeren. De zaak ligt nu voor bij de verwijzende rechter. Bij de verwijzende rechter stelt verzoeker dat Turkije niet genoeg vergunningen heeft gekregen waardoor Turkse vervoerders gedwongen worden van de rollende Landstrasse gebruik te maken hetgeen meer tijd (en dus geld) kost. Hij stelt dat op grond van het EU-recht de Oostenrijkse wet niet van toepassing is. De verwijzende rechter constateert dat de noodzakelijke contingentering van vergunningen (op grond van de wegvervoersovereenkomst) inbreuk maakt op het tussen EEG en Turkije gesloten associatieverdrag. De rechter vraagt zich af of de Oostenrijkse regeling zich verdraagt met EU-recht, met name gezien de Associatieovereenkomst. De Hongaarse zaak C-65/16 Istanbul Lojistik loopt nog maar daarin is de vraagstelling anders.

Verzekeringen (C- Fi)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – 13 februari 2017 – VK - Zaak C-5/17 - DPAS Limited

Btw; begrip schuldvorderingen; tandheelkundige zorgarrangementen

(Zie onder: belastingen - btw)

Vrij verkeer

HvJ – ARREST – 1 februari 2017 – Zaak C-392/15 – Commissie/Hongarije – ECLI:EU:C:2017:73 – arrest

Discriminatie bij de toegang tot het beroep van notaris.

Artikelen 49 en 51 VWEU. Het nationaliteitsvereiste dat in de Hongaarse regelgeving voor de toegang tot het beroep van notaris wordt gesteld is een vorm van verboden discriminatie op grond van nationaliteit.

Hof: Door voor de toegang tot het beroep van notaris een nationaliteitsvereiste te stellen, is Hongarije zijn verplichtingen krachtens artikel 49 VWEU niet nagekomen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 28 februari 2017 - Zaak C-39/17 – Lubrizol France

Vrij verkeer goederen; sociale solidariteitsbijdrage

Artikelen 28 en 30 VWEU. Verzoekster heeft van verweerster (nationale kas voor de sociale zekerheid van zelfstandigen) een naheffing gekregen voor haar bijdrage sociale solidariteitsbijdrage voor vennootschappen (C3S) over 2008. Zij betwist deze naheffing op grond dat in de grondslag voor de berekening van de te betalen bijdragen de waarde is meegerekend van voorraden die naar verschillende lidstaten zijn overgebracht. Bij de verwijzende cassatierechter stelt verzoekster dat elke eenzijdig opgelegde geldelijke last, ongeacht de benaming of de structuur ervan, die over nationale of buitenlandse goederen wordt geheven wegens het feit dat zij een grens van een lidstaat overschrijden, verboden is. Het betreft een verboden heffing van gelijke werking aangezien in de grondslag ervan intracommunautaire overbrengingen van voorraden zijn begrepen die geen omzet genereren. (schending van het beginsel van vrij verkeer van goederen binnen de EU). Zij bestrijdt verweersters zienswijze dat de bijdrage 'het karakter van een sociale bijdrage' heeft en niet is geheven over de producten zelf, maar aan de ondernemingen is opgelegd op basis van de totale omzet. Verweerster heeft immers aangegeven dat de bedragen die overeenstemden met de intracommunautaire overbrengingen vanuit Frankrijk in de totale omzet waren begrepen, waaruit volgt dat dit goederenverkeer enkel en alleen is belast omdat het de grens heeft overschreden. De verwijzende rechter stelt vast dat de C3S-bijdrage, zoals geregeld in de Wet sociale zekerheid, sinds begin 1970 is ingevoerd ten behoeve van het stelsel van ziekte- en moederschapsverzekering voor niet in de landbouw werkzame zelfstandigen en van de stelsels van ouderdomsverzekering voor ambachtelijke, industriële, commerciële en vrije beroepen. Verweerster is aangewezen de bijdragen te innen. De regeling voorziet in een (onder)drempelbedrag. De heffingsgrondslag (in 2008) betrof de aangegeven totale omzet vóór belastingen. Sinds 2004 wordt een aanvullende heffing berekend

volgens dezelfde regels. Overeenkomstig btw-richtlijn 2006/112/EG stelt de Franse belastingwet de overbrenging voor bedrijfsdoeleinden door of voor rekening van een belastingplichtige van een goed van zijn bedrijf naar een andere lidstaat gelijk aan een aan de btw onderworpen levering van goederen, onder voorbehoud van bepaalde uitzonderingen die geen verband houden met het onderhavige geschil. Dit geldt niet voor binnenlandse overbrenging of overbrenging naar een niet-lidstaat. Het Hof van Cassatie heeft eerder geoordeeld dat overbrenging vanuit Frankrijk naar een andere lidstaten wel deel uitmaakt van de heffingsgrondslag voor C3S.

Vrijheid van meningsuiting

EHRM – ARREST - 9 februari 2017 – Selmani ea. t. FYROM – persbericht – arrest (niveau 2) - ECLI:CE:ECHR:2017:0209JUD006725914

Gedwongen verwijdering van journalisten tijdens het parlamentsdebat levert een inbreuk op hun vrijheid van meningsuiting op.

Artikel 10 EVRM. In de onderhavige procedure ging het om geautoriseerde journalisten die vanuit de Parlements Gallerij, een speciaal voor geautoriseerde journalisten ingerichte ruimte om verslag te doen over het werk van het Parlement, verslag deden over de goedkeuring van de staatsbegroting voor 2013. Tijdens het debat begon een groep tegenstrijdige parlementariërs in de parlementaire kamer de orde te verstoren. Zij werden vervolgens verwijderd door veiligheidsambtenaren. Tegelijkertijd vonden er buiten het gebouw protesten plaats van de twee tegengestelde partijen. Ook de journalisten werden vervolgens door de beveiliging gedwongen het gebouw te verlaten.

Het Hof oordeelde unaniem, op klacht van de verzoekers, dat hun recht op vrijheid van meningsuiting was geschonden. De verwijdering van de journalisten was wel voorzien bij wet, maar de overheid was er volgens het Hof niet in geslaagd om aan te tonen dit noodzakelijk of gerechtvaardigd was. Er was namelijk geen indicatie dat de journalisten een rol hadden gespeeld bij de ordeverstoringen binnen en buiten het pand. Bovendien, oordeelde het Hof, heeft het verwijderen van de journalisten hen ervan weerhouden om wetenschap te verkrijgen gebaseerd op hun persoonlijke ervaring van de gebeurtenissen die zich in de kamer afspeelden. Tenslotte meende het Hof dat het recht op een eerlijk proces van de journalisten was geschonden nu er geen hoorzitting had plaatsgevonden in de procedure.

- 📌 Selmani and Ors v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia: influential judgment on press galleries and parliamentary reporting – Jonathan McCully ([Inform's](#))
- 📌 Verwijdering van journalisten van tribune tijdens parlementair debat is schending EVRM ([IEforum](#))
- 📌 Journalists Can't Be Barred From Parliament, Strasbourg Court Rules ([liberties.eu](#))
- 📌 Selmani and Ors v. FYROM: influential judgment on press galleries and parliamentary reporting ([Strasbourg observers](#))

OVERIG

Memorandum van de Raad van Europa: Urgent measures are needed to restore freedom of expression in Turkey ([COE](#))

Vrijheid van vereniging

EHRM – ARREST – 7 februari 2017 – Lashmankin ea. t. Rusland – persbericht – arrest (niveau 2) - ECLI:CE:ECHR:2017:0207JUD005781809

Opgelegde beperkingen aan publieke evenementen in strijd met het recht op vrijheid van vergadering en vereniging.

Artikelen 5, 6, 11 en 13 EVRM. In deze zaak beweren 23 klagers uit verschillende delen van Rusland dat de lokale autoriteiten strenge beperkingen hebben opgelegd aan de door hen georganiseerde vreedzame vergaderingen, zonder goede rechtvaardiging. Het hof oordeelt dat de autoriteiten

dermate strenge beperkingen hebben gesteld aan de door klagers georganiseerde publieke evenementen dat hun recht op vrijheid van vereniging en vergadering is geschonden. Er werden onder meer eisen gesteld aan de locatie, het tijdstip en de inhoud waardoor het doel van het evenement werd ondermijnd. Deze beperkingen, tezamen met een breed scala aan overige getroffen maatregelen, waren onevenredig en ongerechtvaardigd. Bovendien hadden zij hun grondslag in wettelijke regelingen die niet beschermden tegen willekeurig en discriminatoir gebruik door de autoriteiten. Voorts was er geen juridische procedure beschikbaar waar zij de beslissingen van de autoriteiten behoorlijk konden aanvechten. Dit levert schendingen op van de artikel 11, 13 in samenhang met artikel 11, 5 en 6 EVRM.

- 📌 European Court of Human Rights upholds complaints against Russia by gay activists (ECHR SO)
- 📌 Protest as you like it: time, place & manner restrictions under scrutiny in Lashmankin v. Russia (Strasbourg observers)

Vrijheid van verplaatsing

EHRM – ARREST – 23 februari 2017 – De Tommaso t. Italië – Grote Kamer – persbericht – arrest (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2017:0223JUD004339509

Inbreuk op vrijheid van verplaatsing door preventieve maatregelen

Artikel 2, Vierde Protocol EVRM. De zaak betreft een reeks preventieve maatregelen die ten aanzien van klager waren getroffen. Het ging onder meer om politietoezicht en een "compulsory residence order". Hij moest zich aan voorwaarden houden, zoals een verplichting om een "eerlijk leven" te leiden en geen "redenen voor verdenking" op te wekken. De maatregelen waren opgelegd op basis van vrij algemeen geformuleerde gronden als "criminele neigingen" en omgang met criminelen. Het hof oordeelt dat de wettelijke bepaling die aan dit geheel ten grondslag ligt te onbepaald is en neemt schending van onder meer art. 2 van het Vierde Protocol (vrijheid van verplaatsing) aan.

Witwassen

REGELGEVING EU

BNC Fiche: Richtlijnvoorstel strafbaarstelling witwassen (Kamerstuk 22112 nr. 2301)

Deel II - Algemeen

Algemeen

EJTN

Magistraten lopen stage in Europa ([SSR](#))

Brexit

As Bad as it Gets: the White Paper on Brexit ([EU law analysis](#))

Polen

The Ever-expanding National Security State in Europe: the Case of Poland ([free-group](#))

Overig

- Op welke partij kan je het best stemmen als het om Europa gaat? ([decorrespondent](#))
- Le regard du président Koen Lenaerts sur la parité à la CJUE ([blog droit européen](#))
- An Instruction Manual to Stop a Judicial Rebellion (before it is too late, of course) ([despite our differences](#))
- Le Pen verliest immunité Europees parlement ([Europa nu](#))
- Beschikking Le Pen, 16 februari 2017 ([Gerecht EU](#))

Witwassen (Fi - S)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Tsjechië – 2 februari 2017 – Zaak C-676/16 – Corporate companies

Vragen over de doelgroep van de antiwitwasrichtlijn

(Zie onder: [Belastingen - vennootschappen](#))

REGELGEVING EU

BNC Fiche: Richtlijnvoorstel strafbaarstelling witwassen ([Kamerstuk 22112 nr. 2301](#))

OVERIG

Column: Europese wetgevingsvoorstellen inzake witwassen ([bijzonder strafrecht](#))

Cursus en opleiding

Onderstaand overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

Het cursusoverzicht 2017 van EJTN is uit. Het eerste deel is opgenomen in onderstaand overzicht. Het volledige overzicht staat op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#).

Tabel overzicht cursus en opleiding

Datum	Onderwerp	Titel
e- learning	straf	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e- learning course, ERA
e-learning	ie	How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA
e-learning	algemeen	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
podcast	aanbesteding	EJTN podcast: EU Public Procurement Law training for judges podcast series, March 5-6, 2015 - filmed at The Academy of European Law (ERA), Trier
podcast	milieu & natuur	EJTN podcast: Seminar on Access to Courts in Environmental Law Matters (seminar van 7 oktober 2013)
webcollege	algemeen	'Europees recht in Nederland' , Amsterdam law academy, 2 uur
webcollege	algemeen	Europees recht in Nederland, Amsterdam law academy
webcollege	algemeen	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR
webcollege	asiel&migratie	SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader
webcollege	consumenten	Consumentenrecht voor verkoper, leverancier en consument, Amsterdam law academy
webcollege	erfrecht	Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)
webcollege	evrm	Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM
webcollege	gezondheid	Het recht op gezondheidszorg over de grens, Amsterdam law academy
<u>23-24 maart 2017</u>	PRIVACY PERSOONSgegevens	Data Protection and Privacy Rights (AD/2017/01), ETJN, Lissabon, <i>deadline: 13 januari 2017</i>
<u>24 maart 2017</u>	STAKINGSRECHT	SSR, Themadag Stakingsrecht, Jaarbeurs Utrecht <i>Hoe is het stakingsrecht in Nederland en Europa geregeld? En wat u moet weten als u een dergelijke zaak ter behandeling voorgelegd krijgt?</i>
<u>24 maart 2017</u>	GRONDRECHTEN	Conference on the European Court and Media Freedom: "Promoting dialogue between the ECtHR and the media freedom community", ECPMF, Straatsburg
<u>27 maart 2017</u>	FAMILIERECHT	PE pitstop: internationaal huwelijksvermogens- en erfrecht, Baarn, Licent academy <i>new!</i>
<u>3-4 april 2017</u>	ARBEIDSRECHT	European Labour Law (CI/2017/01), EJTN, Lissabon, <i>deadline: 13 januari 2017</i>
<u>10-13 april 2017</u>	STRAFRECHT	Semi-final A: International Cooperation in Criminal Matters - TH/2017/01, EJTN, Bulgarije, speciaal voor judicial trainees, <i>deadline: 6 maart 2016</i>
<u>18 april 2017</u>	GRONDRECHTEN	Grondrechten van de Europese Unie, basiscursusSSR
20-21 april 2017	CIVIEL	Doorwerking van EU-grondrechten in het Nederlandse (consumenten)contractenrecht binnen het Europese project 'Active Charter Training through Interaction of National ExperienceS(Actionnes)' Actiones workshop, UVA, Amsterdam. De workshop is samengesteld en zal worden geleid door prof. mr. C. (Chantal) Mak en mr. J.M.L. (Anna) van Duin (beiden UvA) in samenwerking met mr. C.C.W. (Cassandra) Lange (CRvB). In dit project wordt, kort samengevat, onderzocht hoe nationale rechters in dialoog met het Hof van Justitie van de EU effectieve remedies ontwikkelen voor schendingen van fundamentele rechten in het Unierecht. Indien u belangstelling heeft om aan deze workshop deel te nemen, kunt u een e-mail sturen aan Chantal Mak: c.mak@uva.nl . <i>NB Alleen bedoeld voor rechters</i>
<u>24-28 april 2017</u>	JUSTITIËLE SAMENWERKING CIVIEL	Language Training on the Vocabulary of Judicial Cooperation in Civil Matters - LI/2017/02, EJTN, Barcelona, <i>deadline: 15 januari 2017</i>

Datum	Onderwerp	Titel
25-26 april 2017	GRONDRECHTEN	Human Rights and Access to Justice in the EU (HFR/2017/02), EJTJN, Malta, deadline: 20 januari 2017
25-26 april 2017	AANBESTEDING	European Public Procurement, PPP/Private Finance and Concessions, EIPA, Dubrovnik
8-12 mei 2017	STRAFRECHT	Language Training on the Vocabulary of Judicial Cooperation in Criminal Matters - LI/2017/03, EJTJN, Brussel, deadline: 15 februari 2017
11 mei 2017	AANBESTEDING	Basiscursus Nederlands en Europees aanbestedingsrecht*, OSR
15-18 mei 2017	FAMILIERECHT	Semi-final B: European Family Law - TH/2017/02, EJTJN, Brussel, speciaal voor judicial trainees, deadline: 6 maart 2017
16 mei 2017	ASIEL&MIGRATIE	Actualiteiten inreisverbod, Stichting Migratierecht Nederland, Amsterdam, Zilveren toren, 12.00 – 17.15 uur <small>new!</small>
18 mei 2017	MEDEDINGING	Basiscursus Nederlands en Europees mededingingsrecht*, OSR
1-2 juni 2017	GRONDRECHTEN	Conference on Principled Resistance Against European Court Judgments , Universiteit van Konstanz <small>new!</small>
9 juni 2017	DIGITALE MARKT	Radboud Economic Law International Conference "Digital Markets in the EU", deadline 24 maart 2017 <small>new!</small>
13 juni 2017	ASIEL&MIGRATIE	Actualiteiten jurisprudentie HvJEU, Stichting migratierecht, Cursus- en Vergadercentrum Domstad, 12.30-17.15 uur <small>new!</small>
15 juni 2017	GRONDRECHTEN	EHRC Verklaard Seminar , Internationaal en Europees Recht, SDU, Utrecht <small>new!</small>
19-20 juni 2017	CONSUMENTEN	Internationale workshop effectieve consumentenbescherming, Polen <small>new!</small>
25-26 juni 2017	STRAFRECHT	EU Criminal Justice Policy and Practice - Reflections and Prospects/Call for papers, Instituut voor Strafrecht en Criminologie van de Universiteit Leiden, Leiden
26-30 juni 2017	ALGEMEEN	PhD Summer School on International Law 2017: Courts and Contexts, Icourts en Pluricourts, Kopenhagen, deadline voor inschrijving: 1 april 2017 <small>new!</small>
3-12 juli 2017	GRONDRECHTEN	Venice academy of human rights, EIUC
10-14 juli 2017	ALGEMEEN	Summer School on The Law and Practice of International Dispute Settlement, Asser instituut, Den Haag, deadline 18 juni 2017
19-22 sept 2017	AANBESTEDING	Introductory and Practitioners Seminar: European Public Procurement Rules, Policy and Practice, EIPA, Maastricht
6 oktober 2017	ASIEL&MIGRATIE	ESIL - European Court Conference on Migration, Straatsburg <small>new!</small>

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Nieuwsbrief van de persafdeling van het EU-Hof \(ECER website\)](#)
- [EUR-Alert jurisprudentienieuwsbrief van het Belgische GCE-netwerk \(INTRO\) – nr. 3 2016](#)
- [Brussels law societies](#) (nieuw: nu externe link): februari 2017
- [Information note ECHR](#): februari 2017

Strafrecht

- [KESM \(voorheen EKS\) nieuwsbrief Rechtbank Amsterdam \(alleen intern\)](#): februari 2017

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Vreemdelingenrecht

- [EASO \(European asylum support office\): februari 2017](#)

NL prejudiciële verwijzingen

Tabel overzicht met Nederlandse verwijzingen

Instantie	datum	ECLI-nummer	onderwerp	zaaknr.	naam	AG	arrest	einduitspraak
Hoge Raad	3 maart 2017	ECLI:NL:HR:2017:346 ECLI:NL:HR:2017:342	dividend-belasting					
Rb Den Haag	23 jan 2017	ECLI:NL:RBDHA:2017:873	Asiel	C-47/17				
Rb Den Haag	23 jan 2017	ECLI:NL:RBDHA:2017:872	Asiel	C-48/17				
CBb	20 dec 2016	ECLI:NL:CBB:2016:440	Landbouw					
Hoge Raad	9 dec 2016	ECLI:NL:HR:2016:2834	IE	C-644/16	Synthon			
Rb Den Haag	26 okt 2016	ECLI:NL:RBDHA:2016:12824	Asiel&migratie	C-550/16	A en S			
CRvB	26 okt 2016	ECLI:NL:CRVB:2016:4101	SZ	C-551/16	Klein Schiphorst			
Hoge Raad	30 sept 2016	ECLI:NL:HR:2016:2195	invoerrecht en kippenvlees	C-522/16	X			
Rb. A'dam	2 sept 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5710	EAB	C-477/16 PPU	Kovalkovas	19.10.16	10.11.2016	
Rb A'dam	16 aug 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5206	EAB	C-452/16 PPU	Poltorak	19.10.16	10.11.2016	
Rb A'dam	16 aug 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5207	EAB	C-453/16 PPU	Özçelik	19.10.16	10.11.2016	
Hoge Raad	12 aug 2016	ECLI:NL:HR:2016:1866	btw	C-463/16	Stadion Amsterdam			
Hoge Raad	8 juli 2016	ECLI:NL:HR:2016:1351	vennootschapsbelasting	C-398/16	X BV			
Hoge Raad	8 juli 2016	ECLI:NL:HR:2016:1350	vennootschapsbelasting	C-399/16	X NV			
CBb	4 juli 2016	ECLI:NL:CBB:2016:258	landbouw	C-383/16	Vion livestock			
Rb Den Haag	9 juni 2016	ECLI:RBDHA:2016:6389	asiel&migratie	C-331/16 C366/16	K. ea.			
Rb Noord-Nederland	18 mei 2016	ECLI:NL:RBNNE:2016:4032	luchtvaartclimax	C-302/16	Krijgsman			
RvS	18 mei 2016	ECLI:NL:RVS:2016:1351	Habitatrichtlijn	C-281/16	Vereniging Hoekschewards Landschap			

Hof Arnhem-Leeuwarden	19 april 2016	ECLI:NL:GHARL:2016:3097	landbouw	C-227/16	Arts			
Hoge Raad	29 maart 2016	ECLI:NL:HR:2016:515	asiel&migratie	C-225/16	Ouhrami			
Rb Den Haag	9 maart 2016	ECLI:NL:RBDHA:2016:2350	IE	C-163/16	Louboutin			
Rb Midden-NL	24 februari 2016	ECLI:NL:RBMNE:2016:954	arbeid	C-126/16	Federatie Nederlandse Vakvereniging e.a.			
Hoge Raad	29 januari 2016	ECLI:NL:HR:2016:133	douane	C-59/16	The Shirtmakers			

Vacatures

Nieuwe vacatures voor **detachering bij de Europese Commissie** ([Europadecentraal](#))

Administratief directeur (graad AD 14) bij Eurojust – Den Haag (Nederland) deadline : 17 maart 2017 ([PB C 42A van 9.2.2017](#))

European Implementation Network has Director Vacancy, Straatsburg, deadline 23 maart 2017 ([ECHRblog](#))